

Justitie doorgelicht. De resultaten van de eerste Belgische justitiebarometer

Citation for published version (APA):

Parmentier, S., Vervaeke, G., Goethals, J., Doutrelepon, R., Kellens, G., Lemaitre, A., Cloet, B., Schoffelen, J., Vanderhallen, M., Biren, P., Sintobin, M., van Win, T., & Vandekeere, M. (2004). *Justitie doorgelicht. De resultaten van de eerste Belgische justitiebarometer*. Academia Press. Actuele problemen met betrekking tot de sociale cohesie

Document status and date:

Published: 01/01/2004

Document license:

Unspecified

Please check the document version of this publication:

- A submitted manuscript is the version of the article upon submission and before peer-review. There can be important differences between the submitted version and the official published version of record. People interested in the research are advised to contact the author for the final version of the publication, or visit the DOI to the publisher's website.
- The final author version and the galley proof are versions of the publication after peer review.
- The final published version features the final layout of the paper including the volume, issue and page numbers.

[Link to publication](#)

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

If the publication is distributed under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license above, please follow below link for the End User Agreement:

www.umlib.nl/taverne-license

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at:

repository@maastrichtuniversity.nl

providing details and we will investigate your claim.

REEKS

ACTUELE PROBLEMEN MET BETREKKING
TOT DE SOCIALE COHESIE

Justitie doorgelicht

De resultaten van de
eerste Belgische "justitiebarometer"

Reeks Actuele Problemen met betrekking tot
de Sociale Cohesie

Justitie doorgelicht

*De resultaten van de eerste Belgische
'justitiebarometer'*

Stephan PARMENTIER

Geert VERVAEKE

Johan GOETHALS

René DOUTRELEPONT

Georges KELLENS

André LEMAÎTRE

Barbara CLOET

Jessica SCHOFFELEN

Miet VANDERHALLEN

Patrick BIREN

Marjoly SINTOBIN

Tina VAN WIN

Michel VANDEKEERE

Deze publicatie is het resultaat van het onderzoeksproject "Houding van de bevolking ten aanzien van justitie" gefinancierd door het Federale Wetenschapsbeleid in het kader van het programma "Toekomstgericht sociaal-economisch onderzoek".

Programmaverantwoordelijken: B. Van doninck, M. Freire, A. Naji, L. Van Daele, S. Vrielinck

Het project werd uitgevoerd o.l.v. prof. S. Parmentier, Afdeling Strafrecht, strafvordering en criminologie - Katholieke Universiteit Leuven, prof. G. Vervaeke, Afdeling Strafrecht, strafvordering en criminologie - Katholieke Universiteit Leuven, prof. R. Doutrelepon, Département de sciences sociales - Université de Liège en prof. G. Kellens, Département de criminologie - Université de Liège.

De inhoud van de teksten valt onder de verantwoordelijkheid van de auteurs.

In dezelfde reeks verscheen eveneens:

- B. De Ruyver e.a., *Drugs en overlast. Studie van het fenomeen, de beheersing en de effecten van druggerelateerde overlast en dit vanuit verschillende invalshoeken - Drogues et nuisances. Etude du phénomène des nuisances associées aux drogues, de son contrôle et de ses effets à partir de différents angles d'approche.* 2004
- B. De Ruyver e.a., *Drugbeleid in cijfers: een studie naar betrokken actoren, overheidsuitgaven en bereikte doelgroepen.* 2004
- M. Foblets e.a., *Wat denken personen van vreemde origine over recht en gerecht in België ? - Les populations d'origine immigrée face au droit en Belgique.* 2004
- P. Ponsaers e.a., *Le traitement policier: une autonomie relative ? Étude empirique sur le Traitement Policier Autonome.* 2003
- P. Ponsaers e.a., *Polititionele behandeling: relatieve autonomie ? Een empirisch onderzoek naar de Autonome Polititionele Afhandeling.* 2003
- P. Ponsaers e.a., *Bijzondere inspectiediensten: empirisch onderzoek naar hun verbaliseringsgedrag.* 2003
- T. Vander Beken e.a., *Het meten van de kwetsbaarheid van de legale economische sectoren voor de georganiseerde misdaad.* 2003

© Academia Press

Eekhout 2

9000 Gent

Tel. 09/233 80 88

Fax 09/233 14 09

Info@academiapress.be

www.academiapress.be

J. Story-Scientia bvba Wetenschappelijke Boekhandel

P. Van Duyseplein 8

B-9000 Gent

Tel. 09/225 57 57

Fax 09/233 14 09

Info@story.be

www.story.be

Stephan Parmentier, Geert Vervaeke, Johan Goethals, René Doutrelepon, Georges Kellens, André Lemaître, Barbara Cloet, Jessica Schoffelen, Miet Vanderhallen, Patrick Biren, Marjoly Sintobin, Tina Van Win, Michel Vandekeere

Justitie doorgeïllustreerd. De resultaten van de eerste Belgische 'justitiebarometer'

Gent, Academia Press, 2004, IV + 118 pp.

ISBN 90 382 0622 4

D/2004/4804/61

NUR1 805

U 573

Niets uit deze uitgave mag worden veeleenvoudigd en/of vermenigvuldigd door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoudstafel

<i>Algemene Inleiding</i>	3
<i>Hoofdstuk 1. Methodologische aspecten van het onderzoek</i>	13
1.1. De theoretische achtergrond of het conceptueel model	13
1.2. De keuze voor een survey methode	15
1.3. De voorbereiding van de vragenlijst	18
1.4. De constructie van de vragenlijst	19
1.4.1. Genomen opties	20
1.4.2. Testing van de survey	21
1.5. De steekproef en afname van de enquête	22
1.5.1. Procedure	22
1.5.2. Uitzuivering (cleaning) van de data	23
1.5.3. Validering van de steekproef	23
1.5.4. Post-stratificatie	25
1.6. Statistische verwerking	25
1.7. Enkele methodologische bedenkingen	27
<i>Hoofdstuk 2. Nationale resultaten van de 'justitiebarometer'</i>	29
2.1. Vertrouwen in justitie, over het algemeen	29
2.2. De werking van het gerechtelijk apparaat	35
2.3. De actoren van justitie	45
2.3.1. De advocaten	45
2.3.2. De rechters	48
2.3.3. De parketmagistraten	51
2.3.4. Vergelijking van de antwoorden	53
2.4. Het verloop van een zaak en de oplossing van geschillen	55
2.4.1. Algemeen	55
2.4.2. Vragen over burgerlijk recht	60
2.4.3. Vragen over strafrecht	65
2.5. Contact met justitie	96
2.6. Conclusies	100
<i>Hoofdstuk 3. Aanbevelingen</i>	103
3.1. Aanbevelingen ten behoeve van het publieke opinieonderzoek omtrent justitie	104
3.1.1. Het onderzoek recurrent uitvoeren	104
3.1.2. Het onderzoek aanwenden als een basis voor verder kwalitatief onderzoek	105
3.1.3. Het onderzoek aanwenden als behoeftenpeiling bij de verschillende "publieken van justitie"	106

3.1.4.	Het onderzoek aanwenden als barometer voor twee basisdimensies van justitie, met name efficiëntie/effectiviteit en legitimiteit.	107
3.2.	Aanbevelingen ten behoeve van het justitieel beleid	108
3.2.1.	Het onderzoek aanwenden als oriënterend en diagnostisch instrument voor de planning inzake justitie	109
3.2.2.	Het onderzoek aanwenden als hulpmiddel bij de ontwikkeling van een evaluatie-instrument van het justitieel beleid	112
3.2.3.	Het onderzoek aanwenden als een vergelijkend instrument	112
3.2.4.	Het onderzoek aanwenden als een uitnodiging voor een open debatcultuur	113
<i>Bibliografie</i>	115

Figuren

Figuur 1:	Theoretisch model	15
Figuur 2:	De vier luiken van de vragenlijst	20
Figuur 3:	Verschillen in vertrouwen in justitie naargelang politieke voorkeur/.....	32
Figuur 4:	Vergelijking van de gemiddelden: vertrouwen in instellingen	34
Figuur 5:	Vergelijking van de gemiddelden: dossierkennis actoren	53
Figuur 6:	Vergelijking van de gemiddelden: gelijke behandeling actoren	54
Figuur 7:	Verschillen in mening over rechtvaardige beslissingen naargelang politieke voorkeur	59
Figuur 8:	Vergelijking van de gemiddelden: zwaarte van de bestraffing	67
Figuur 9:	Verschillen in mening over bestraffing van verkeersmisdrijven naargelang politieke voorkeur	75
Figuur 10:	Verschillen in mening ten aanzien van de gevangenisstraf naargelang politieke voorkeur	81
Figuur 11:	Vergelijking van de gemiddelden: beslissingscriteria van de rechter	89
Figuur 12:	Vergelijking van de gemiddelden: resultaat van de rechtszaak	99
Figuur 13:	Vergelijking van de gemiddelden: tevredenheid over de afhandeling van de rechtszaak	99

Tabellen

Tabel 1:	Statistische kenmerken van de telefonische oproepen	23
Tabel 2:	Berekening van de gewichten per deelsteekproef	25
Tabel 3:	Hebt u vertrouwen in justitie?	30
Tabel 4:	Vertrouwen in verschillende instellingen	33
Tabel 5:	Zwaarte van de bestraffing	66
Tabel 6:	Beslissingscriteria van de rechter	88

Via deze weg willen wij alle leden die deel hebben uitgemaakt van het begeleidingscomité bedanken voor het nauwe overleg.

Bij deze, hartelijk dank aan Prof. Dr. J. Billiet (K.U.Leuven), Dhr. J. Compère (Federale Politie), Dhr. J. De Lentdecker (Advocaat-generaal bij het Hof van Beroep te Brussel), Prof. Dr. G. de Leval (U.Liège), Dhr. P. Deltour (Algemene Vereniging van Beroepsjournalisten), Mevr. E. Devroe (Ministerie van Justitie, Dienst Strafrechtelijk Beleid), Dhr. J.P. Goor (Koning Boudewijnstichting), Mevr. K. Kloeck (Hoge Raad voor Justitie), Prof. Dr. M. Lits (U.C.Louvain), Prof. Dr. J. Marquet (U.C.Louvain), Mevr. F. Polain (Ministerie van Justitie, Dienst Strafrechtelijk Beleid), Prof. Dr. P. Ponsaers (U.Gent), Mevr. D. Reynders (Ministerie van Justitie, Dienst Strafrechtelijk Beleid), Dhr. K. Stegen (†) en Mevr. L. Szabo (Ministerie van Binnenlandse zaken), Dhr. C. Tisseyre (Federale Politie), Prof. Dr. J.J. Toharia (Universidad Autonoma de Madrid), Mevr. L. Van Daele (Voorzitter, POD Wetenschapsbeleid) en Prof. Dr. M. Van Haegendoren (LUC).

Algemene Inleiding

Hoe denken de inwoners van ons land over justitie? Dit is de vraag waarop dit boek een antwoord zal bieden. Huidig boek biedt u een overzicht van de ontwikkeling, de eerste afname en de resultaten van de 'justitiebarometer', een instrument dat de houding van de Belgische bevolking ten aanzien van justitie in kaart heeft gebracht¹. Dit boek richt zich in de eerste plaats tot een ruim publiek van geïnteresseerden in justitie en beoogt niet louter een publiek van experts.

Tot vóór de uitvoering van het onderzoek dat hierna wordt besproken, kon niemand een goed beeld geven van de verschillende meningen die leefden over justitie in ons land. Nog nooit was immers grondig onderzoek gedaan naar die ideeën van de bevolking. Dit neemt niet weg dat sommige politici en beleidsverantwoordelijken voor het functioneren van ons gerecht, wijzigingen doorvoerden en zich daarvoor steunden op de zogenaamde "wensen en verzuchtingen van de bevolking"². Wat vaak – vooral door journalisten – wordt gesteld, is dat de kritiek van de burger ten aanzien van justitie groot is, dat justitie ver van de burger afstaat en dat het bijgevolg moeilijk is om de stap naar justitie te zetten voor de aanpak van een vastgesteld probleem³. De vraag is echter waarop men zich precies baseerde om een oordeel over het functioneren van justitie – zoals in bovengenoemde kritieken – hard te maken⁴.

Hoewel er discussie bestaat over de mate waarin beleidsveranderingen moeten worden gesteund op wat de bevolking denkt, blijft het nuttig voor beleidsmakers en politici om een idee te hebben van de mening van de bevolking. Lange tijd konden politici zich via verenigingen die

¹ In deze bijdrage wordt slechts een basisanalyse van de gegevens gerapporteerd. Een analyse door middel van meer gesofisticeerde methodes kan verdere nuancering binnen grotere groepen toelaten.

² L. HUYSE en A. VERDOODT, "Naar nieuwe vormen van intermediaatie tussen burgers en justitie", in B. VAN DONINCK, L. VAN DAELE en A. NAJI (eds.), *Het recht op het rechte pad?*, Antwerpen, Maklu, 1999, 167-206.

³ S. DE CLERCK, "Justitie dichterbij...in het justitiehuis? Toespraak van Minister van Justitie Stefaan De Clerck tijdens een studiedag van de Koning Boudewijnstichting op 23 juni 1997", *De orde van de dag. Criminaliteit en samenleving*, 1998, 51-60.

⁴ S. PARMENTIER, *De verwachtingen van de burgers ten aanzien van justitie. Een selecte inventaris van bestaand onderzoeksmateriaal in binnen- en buitenland*, 1997, onuitg., 13p.

een groot aantal leden telden (denk hierbij aan de socio-culturele verenigingen die ook wel de spelers van het middenveld worden genoemd), laten informeren over wat er bij de bevolking leefde⁵. De vertegenwoordigers van deze verenigingen stonden rechtstreeks in contact met de burger, en waren dan ook de personen bij uitstek om de boodschap van de burger over te brengen. Door het feit dat het actieve ledenaantal van dergelijke verenigingen afnam, konden deze verenigingen echter steeds minder gezien worden als de belangrijkste spreekbuizen voor de bevolking ten aanzien van de beleidsvoerders in het debat rond justitie. Om een goed idee te hebben van wat mensen denken over justitie bleef er met andere woorden niet veel meer over.

Bovenstaande inzichten leidden ertoe dat in het voorjaar van 1997 de mogelijkheid voor een publieke opiniepeiling ten aanzien van justitie in België werd nagegaan⁶. Het resultaat hiervan was een inventaris van het bestaande (vooral buitenlands) onderzoek op dit vlak⁷, en een onderzoeksconcept voor het uitvoeren van een publieke opinieonderzoek voor ons land⁸. In wat volgt, beperken we ons tot een kort overzicht van het onderzoek in ons land naar de mening van de burger ten aanzien van justitie.

Het oudste onderzoek dat werd teruggevonden, is het werk van Goffin en Tsamadou van 1973⁹. In dit onderzoek werd een steekproef van 375 personen bevraagd over verschillende aspecten van justitie (onder meer naar het imago van de strafrechtsbedeling en naar het imago van de magistraten). Verder werd de algemene kennis van het recht bij de geïnterviewden nagegaan, alsook hun houding ten aanzien van het strafrechtelijk beleid. Uit de resultaten blijken de meningen over deze zaken te verschillen in functie van de socio-economische achtergrond, de leeftijd en het opleidingsniveau van de respondenten (degenen die

⁵ L. HUYSE en A. VERDOODT, "Dertig jaar justitiebeleid. Kroniek van een aangekondigde crisis", *Panopticon*, 1999, 3-19.

⁶ De aanzet hiertoe gebeurde door toedoen van de Koning Boudewijnstichting.

⁷ Voor een uitgebreid overzicht verwijzen we naar: S. PARMENTIER, *De verwachtingen van de burgers ten aanzien van justitie. Een selecte inventaris van bestaand onderzoeksmateriaal in binnen- en buitenland*, 1997, onuitg., 13p.

⁸ L. VAN CAMPENHOUDT en Y. CARTUYVELS, *Justitie in vraag gesteld. Onderzoeksconcept omtrent de verwachtingen van de burgers ten aanzien van justitie*, Brussel, Facultés Universitaires Saint-Louis, 2000, 134p.

⁹ P. GOFFIN en CH. TSAMADOU (sous la direction de C.-S. VERSELE), *Opinions et attitudes à l'égard de la justice*, 1973, Bruxelles, Université Libre de Bruxelles, 146p.

bevraagd werden). In tegenstelling tot het feit dat een grote groep voorstander was van de resocialisatie-idee¹⁰, stond de meerderheid twijfelachtig tegenover de voorwaardelijke invrijheidsstelling.

Een ander onderzoek betreft de analyse van tienduizenden brieven en petitie's van burgers die naar aanleiding van de zaak Dutroux in 1996 aan de Minister van Justitie werden toegestuurd¹¹. Uit dit onderzoek bleek dat de meningen van de burgers zeer uiteenlopend zijn. De belangrijkste thema's die naar voren kwamen zijn het disfunctioneren van de politiek en van het justitieel beleid in het bijzonder, de hervorming van het strafrecht, de nood aan aanpassing van de rechtbanken en van de attitude van de politiediensten¹².

Verduyck¹³ onderzocht in 2002 de beeldvorming met betrekking tot justitie bij 252 studenten. Hierin werd gepeild naar het vertrouwen en de houding ten aanzien van het openbaar ministerie, advocaten, strafrechters en het strafrechtelijk beleid. Uit deze bevraging blijkt dat het vertrouwen in het gerecht eerder laag is, maar dat een meerderheid vindt dat justitie en meer specifiek de advocatuur en de rechters in het algemeen goed werk leveren (maar niemand van de bevroegde personen vond dat justitie heel goed werk leverde). Met betrekking tot het strafrechtelijk beleid, wordt gepleit voor strengere straffen.

Ten slotte bracht Elchardus het vertrouwen in de instellingen (onder meer justitie) in Vlaanderen in kaart tussen 1995 en 2000¹⁴. Hiervoor werden de resultaten geanalyseerd van een zevental Vlaamse onderzoeken. Uit deze analyse besluit hij dat er van een vertrouwenscrisis in de instellingen kan worden gesproken. In vergelijking met het vertrouwen in het onderwijs en de politie, is het vertrouwen in het gerecht zeer laag. Ook blijkt duidelijk dat het vertrouwen op korte termijn fluctueert

¹⁰ De resocialisatie-idee is de idee dat straffen niet beperkt moeten blijven tot opsluiting, maar ook een voorbereiding tot terugkeer naar de samenleving moeten inhouden, mede om het plegen van nieuwe feiten na invrijheidstelling te voorkomen.

¹¹ L. HUYSE et al., *Een tweede witte mars. Brieven en petitie's voor de Minister van Justitie*, onuitg., 1996, 5p.

¹² S. PARMENTIER, *De verwachtingen van de burgers ten aanzien van justitie. Een selecte inventaris van bestaand onderzoeksmateriaal in binnen- en buitenland*, 1997, onuitg., 13p.

¹³ E. VERDUYCKT, *De beeldvorming met betrekking tot justitie*, onuitg., thesis licentie criminologische wetenschappen, Katholieke Universiteit Leuven, 2002, 114p.

¹⁴ M. ELCHARDUS en W. SMITS, *Anatomie en oorzaken van het wantrouwen*, Brussel, VUB Press, 2002, 142p.

naar aanleiding van bepaalde maatschappelijke gebeurtenissen. Zo is tussen 1996 en 1997 het vertrouwen in het gerecht spectaculair gedaald naar aanleiding van de negatieve berichtgeving over het gerecht in de media.

Op basis van deze voorstudies werd de noodzaak aan grondig onderzoek over de houding van de burger ten aanzien van justitie in ons land nog duidelijker. De onderzoeken tot dan toe waren beperkt op het vlak van het aantal bevraagden of richtten zich slechts op een beperkt aantal aspecten van justitie. Bijgevolg besliste de Programmatorische Overheidsdienst Wetenschapsbeleid (POD Wetenschapsbeleid) in 2000 een onderzoek te financieren met als doel een meetinstrument¹⁵ te ontwikkelen dat in de toekomst herhaaldelijk (bijvoorbeeld om de drie jaar) naar de houding van de burger zou kunnen peilen¹⁶. Enkel een herhaalde bevraging laat toe om na te gaan hoe de houding van de mensen ten aanzien van justitie in de loop der jaren verandert. Omwille van het herhaalde karakter van het instrument, werd ervoor gekozen om de vragenlijst telefonisch af te nemen.

In het ideale geval zou men steeds de mening van elke inwoner moeten vragen om een zicht te krijgen op de publieke opinie over justitie. Al snel kan men inzien dat dit onbetaalbaar zou worden en ook heel veel tijd zou kosten. In de loop der jaren zijn echter wetenschappelijke technieken ontwikkeld waarbij men door slechts een deel van de inwoners te bevragen toch met vrij grote zekerheid een uitspraak kan doen over de mening van alle inwoners. Voorwaarde is onder meer dat de bevraagde groep (steekproef genoemd) voor wat de verhoudingen van de belangrijkste kenmerken betreft zo goed mogelijk overeenkomt met de verhouding van de belangrijkste kenmerken in de totale groep (populatie genoemd) waarover men uitspraken wenst te doen. In dit onderzoek werd onder meer rekening gehouden met de verhouding

¹⁵ Dit instrument bestaat uit een combinatie van verschillende vragen die nagaan hoe de burger over verschillende aspecten van justitie denkt.

¹⁶ Na een grondige selectieprocedure werd deze opdracht toevertrouwd aan de Afdeling Strafrecht, Strafvordering en Criminologie van de K.U. Leuven enerzijds, en de Service de Sociologie Générale en de Service de Criminologie van de U. Liège anderzijds. De ontwikkeling en de eerste afname van het instrument gebeurden verder in nauw overleg met het begeleidingscomité, samengesteld uit vertegenwoordigers van universiteiten, de media en diensten die deel uitmaken van het justitieel beleid.

van het aantal mannen ten opzichte van het aantal vrouwen, en het aantal Walen ten opzichte van het aantal Vlamingen. Als men kan aantonen dat aan bovengenoemde voorwaarde is voldaan (dat de bevraagde groep of steekproef een afspiegeling is van de totale groep of populatie) spreekt men van een representatieve steekproef. In dit onderzoek was dit het geval. De eerste afname van de vragenlijst vond plaats bij een representatieve steekproef van 3204 inwoners van België in de periode van september tot november 2002. Dit zorgt er voor dat deze eerste meting, die slechts bij een deel van de burgers werd afgenomen, toch toelaat om met een grote mate van zekerheid uitspraken te doen die voor alle burgers van toepassing zijn.

Alhoewel we nu beschikken over een goed beeld van de mening van de burger over justitie in 2002, zoals verder duidelijk zal worden, willen we vooraf nog een aantal discussiepunten vermelden. Wanneer men er de literatuur inzake het publieke opinieonderzoek op naslaat en gesprekken volgt tussen experts en/of beleidsverantwoordelijken, dan wordt men al snel geconfronteerd met sterk tegenstrijdige visies omtrent de waarde van dit soort onderzoek. Sommigen vinden het onmisbaar om te weten wat er leeft bij hun (doel)publiek, anderen vinden het een gevaar of op zijn minst een overbodige luxe.

De mening over publieke opinieonderzoek blijkt sterk te verschillen in functie van het onderwerp (of attitudeobject) waarover de opinie wordt bevraagd. Wanneer het attitudeobject betrekking heeft op consumptiegoederen of -diensten (bijvoorbeeld: een flesje limonade), is het aanneemelijk dat wordt gevraagd naar de mening van de klant en/of toekomstige klant (het doelpubliek waar het bedrijf zich op richt). Kennis over de opinie van de klant is van belang om het marktaandeel van de producent van het product te maximaliseren. De klant is koning. Wanneer het attitudeobject betrekking heeft op een algemeen goed dat wordt aangeboden door de overheid (bijvoorbeeld justitie, het onderwijs), ligt het echter niet zo simpel. Er bestaat immers discussie over de mate waarin en met betrekking tot welke elementen het beleid rekening moet houden met de opinie van de bevolking als het over een algemeen goed gaat. Om het duidelijk te stellen, vraagt de producent van een flesje limonade ook niet hoe (snel) de limonade precies moet worden gemaakt maar wordt bijvoorbeeld bij voorkeur gepeild naar de aantrekkelijkheid van de smaak en de verpakking.

Sommigen zijn van mening dat het bevragen van de burger geen nut heeft. Binnen een parlementaire democratie ligt volgens deze personen de verantwoordelijkheid voor het opstellen en uitvoeren van het (justitieel) beleid immers bij de volksvertegenwoordigers. Deze worden door de bevolking zelf gekozen, juist om de bevolking te vertegenwoordigen. Er wordt van uitgegaan dat de vertegenwoordigers zich voldoende informeren om met kennis van zaken beleidsbeslissingen te nemen. Omdat het justitieel systeem te complex is en te ver van de gemiddelde burger afstaat, kan de gemiddelde burger immers niet over deze kennis beschikken¹⁷. Bijgevolg is de burger niet in staat om een betekenisvolle mening te vormen. Welk nut heeft het dan om hun mening te bevragen? In deze discussie kan men zich afvragen wie bedoeld wordt als men het over de burger heeft. Er kan immers een onderscheid worden gemaakt tussen vier soorten van burgers of publieken ("*publics*") die kunnen worden bevraagd¹⁸. Een eerste publiek bestaat uit de mensen die rechtstreeks beroepsmatig betrokken zijn bij het bevroegde object. Wanneer het object justitie betreft, zijn dit onder meer de rechters, de parketmagistraten en de griffiers. Ten tweede zijn er de mensen die niet rechtstreeks beroepsmatig betrokken zijn maar zeker nog ruim geïnformeerd. Binnen het voorbeeld van justitie zijn dit de advocaten, gerechtsjournalisten, en beleidsmakers. Een derde groep zijn de 'gebruikers' of de personen die één of meerdere directe ervaringen hebben met justitie. Het vierde soort publiek bestaat ten slotte uit mensen die potentieel gebruiker zijn van het object maar nog geen directe ervaring hebben. Deze laatste groep is de enige groep die niet over kennis over justitie beschikt die mede tot stand is gekomen op basis van directe ervaringen. Het spreekt voor zich dat zeker deze laatste groep niet dient te worden bevraagd vanuit hoger vermeld perspectief.

Anderen achten het juist noodzakelijk om ook de houding van de niet-ervaren burger ten aanzien van overheidsinstellingen zoals bij-

¹⁷ J.J. TOHARIA, "Evaluation systems of justice through public opinion: Why, what, who, how and what for?", in E.G. JENSEN en E. THOMAS (eds.), *Beyond common knowledge: empirical approaches to the rule of law*, Stanford, Stanford University Press, 2003, 1-39.

¹⁸ L. VAN CAMPENHOUDT en Y. CARTUYVELS, *Justitie in vraag gesteld. Onderzoeksconcept omtrent de verwachtingen van de burgers ten aanzien van justitie*, Brussel, Facultés Universitaires Saint-Louis, 2000, 134p.; J.J. TOHARIA, *l.c.*, 1-39.

voorbeeld justitie te bevragen. Aanhangers van dit perspectief stellen dat een democratie inhoudt dat alle burgers het recht hebben om hun mening over de overheidsinstellingen te laten gelden, ongeacht de ervaring die ze ermee hebben¹⁹. Ze vinden bijgevolg dat de pleidooien over een democratie onzin zijn, tenzij de inzichten van het publiek een plaats krijgen binnen de beleidsvoering²⁰. Rekening houden met de mening van de bevolking (ongeacht de kennis terzake) betekent echter niet automatisch dat het beleid al de inzichten van het publiek blind moet volgen of bevragen (cfr. supra). Zeker dient de 'sociale legitimiteit' van justitie te worden bevraagd volgens de voorstanders. Op deze manier kan men nagaan of het justitieel systeem door de hele samenleving wordt gerespecteerd, of het gehoorzaamheid verdient, en of het geloofwaardig wordt gevonden. Concreet verwijst men hier naar vragen die betrekking hebben op de rechtvaardigheid, de toegankelijkheid of de eerlijkheid van en de gelijke behandeling door het justitieel systeem. Om deze vragen te beantwoorden, hoeft men geen specifieke kennis van justitie te hebben. Het gaat er immers om hoe justitie ervaren wordt, met andere woorden om het vertrouwen dat men stelt in justitie²¹. Inzicht in de sociale legitimiteit is belangrijk. Wanneer immers blijkt dat justitie vanuit de samenleving niet gelegitimeerd wordt, is het voor haar onmogelijk om haar functie op een effectieve wijze uit te voeren²². Deze zienswijze stemt overeen met de visie van de Spaanse onderzoeker Toharia. Hij splitst de werking van justitie op in efficiëntie en effectiviteit aan de ene kant, en legitimiteit aan de andere kant. Justitie dient tijdig adequate oplossingen te bieden voor een probleem dat zich in onze samenleving stelt en deze ook succesvol te implementeren (efficiëntie en effectiviteit). Maar nog los daarvan blijft het fundamenteel dat justitie sociaal vertrouwen en geloof geniet van de burgers die de samenleving vormen²³. Om dit na te gaan, is het dan ook noodzakelijk om elk van de eerder genoemde groepen te bevragen.

¹⁹ J.J. TOHARIA, *l.c.*, 1-39.

²⁰ T.J. FLANAGAN, *Public Opinion, Crime and Justice: An American Perspective*, paper voorgesteld op de International Conference on Public Opinion and the Administration of Justice, Leuven, 25-27 September 2003, 20p.

²¹ *Ibid.*

²² D. INDEMAUR en M. HOUGH, "Strategies for changing public attitudes to punishment", in J.V. ROBERTS en M. HOUGH (eds.), *Changing Attitudes to Punishment. Public opinion, crime and justice*, Cullumpton, Willan Publishing, 2002, 198-214.

²³ J.J. TOHARIA, *l.c.*, 1-39.

Sommige (beleids)mensen die een zekere terughoudendheid aan de dag leggen ten aanzien van opinieonderzoek inzake overheidsinstellingen, vrezen dat de resultaten van dergelijk onderzoek kunnen worden misbruikt door politici. Deze vrees is niet geheel ten onrechte. Flanagan, een gerenommeerd onderzoeker naar de publieke opinie inzake justitie, meldt in dit verband dat: "*Politicians use public opinion surveys in a manner that a drunk uses a lamppost, for support rather than illumination*"²⁴. De vraag die zich hier stelt is of mogelijk misbruik opweegt tegen de beschikbaarheid van een extra bron van kennis om er het beleid mede op te baseren en erover te communiceren.

Het boek bevat drie hoofdstukken. In het eerste hoofdstuk wordt duidelijk hoe de eerste 'justitiebarometer' in België tot stand is gekomen. Vooreerst worden de stappen bij de ontwikkeling van het meetinstrument, de vragenlijst, weergegeven. Daarnaast volgt een beschrijving van de wijze waarop de publieke opinie werd gepeild en bij wie dit is gebeurd. Het tweede hoofdstuk vormt het hart van dit boek. In welke mate geniet de Belgische justitie vertrouwen? Geloof de burger in een eerlijk proces? Hoeveel vertrouwen stelt de burger in de advocatuur en de rechters? Dient elk misdrijf louter bestraft te worden of hecht de burger ook belang aan meer educatieve, alternatieve maatregelen? Hoe denkt de burger over de huidige bestraffingsmaat? Welke mening heeft de burger over de aanpak van jeugddelinquentie? Dit zijn slechts enkele aspecten waarvoor u in het tweede hoofdstuk te rade kan gaan. In het laatste hoofdstuk wordt via enkele eerste beleidsaanbevelingen een aanzet gegeven om op een doordachte en aanvaardbare manier met de bevindingen om te springen.

Alhoewel het boek zich richt tot elke geïnteresseerde voor justitie in ons land, is het geen ontspannende lectuur. We willen de lezer immers ook duidelijk maken hoe we te werk zijn gegaan, omdat de kwaliteit van de resultaten van een onderzoek in sterke mate afhangt van de wijze waarop men het onderzoek heeft uitgevoerd. Niettemin dient hieraan te worden toegevoegd dat er ernstige inspanningen zijn gedaan om de soms complexe wetenschaps-technische zaken zo eenvoudig mogelijk te beschrijven. Hierdoor zal u na het lezen van dit boek ook beter in staat zijn om andere onderzoeksresultaten die u via alle mogelijke

²⁴ T.J. FLANAGAN en D.R. LONGMIRE (eds.), *Americans View Crime and Justice. A National Public Opinion Survey*, Londen, Sage Publications, 1996, 219p.

kanalen bereiken, in vraag te stellen. Om bovendien een oververzadiging aan cijfers te vermijden, werd geopteerd om enkel de resultaten op nationaal niveau te rapporteren. Analyses van de gegevens per landsdeel, Wallonië, Vlaanderen en Brussel, kunnen worden geraadpleegd in het wetenschappelijk rapport. Ook wie geïnteresseerd is in meer technische informatie, kan deze in het wetenschappelijk rapport van dit onderzoek terugvinden²⁵.

²⁵ Men kan zich hiervoor richten tot de coördinatoren van het onderzoek Prof. dr. S. Parmentier, Prof. dr. G. Vervaeke, of Prof. dr. R. Doutrelepont.

Hoofdstuk 1

Methodologische aspecten van het onderzoek

In dit hoofdstuk wordt de totstandkoming van de vragenlijst beschreven. Er werd geopteerd voor een survey, die telefonisch kon worden afgenomen. Achtereenvolgens worden het conceptueel plan of het theoretisch kader van het onderzoek, waaruit de vragenlijst werd afgeleid, de voorbereidende activiteiten, de eigenlijke constructie, de steekproeftrekking, de afname, en de wijze waarop de bevindingen werden verwerkt en weergegeven, besproken.

1.1. De theoretische achtergrond of het conceptueel model

Hoewel het voorliggend onderzoek niet in de eerste plaats gericht is op theorietoetsing, doch op de constructie van een meetinstrument om de houding van de burger tegenover justitie te meten, kan een dergelijk opzet niet zonder een achterliggend theoretisch model. In een dergelijk theoretisch schema dienen enerzijds aspecten van de houding te worden gedefinieerd en gedifferentieerd, terwijl anderzijds moet ingegaan worden op de kenmerken van de respondenten, die – zo blijkt uit de vakliteratuur – een bepalende invloed hebben op de houding.

In de sociale psychologie wordt het begrip houding gedefinieerd als *een geheel van neigingen, gevoelens, vooroordelen, vooropgezette noties, ideeën, bekommernissen, bedreigingen en overtuigingen aangaande een specifiek onderwerp*, het attitudeobject genoemd. Een algemeen aanvaarde beschrijving die daarbij aansluit is dat de attitude verwijst naar *een geneigdheid van het individu om een symbool, object of aspect van zijn wereld te evalueren op een gunstige of ongunstige wijze*. Bij een houding kan dan een cognitieve, een emotionele en een gedragscomponent onderscheiden worden. De survey die wij op het oog hebben zal evenwel in de eerste plaats *opinions* bevragen, dit wil zeggen verbale expressies van deze attitudes. Waar attitudes verwijzen naar de eerder algemene

oriëntaties, vormen opinies de verbale expressies van bepaalde particuliere aspecten van attitudes, die een gevoel van afkeur of voorkeur uitdrukken²⁶.

In het conceptueel model wordt Justitie geoperationaliseerd als de gerechtelijke instituties, actoren, procedures en het beleid met betrekking tot het systeem van de rechtsbedeling. De instituties hebben bijvoorbeeld betrekking op rechtbanken, parketten en gevangenen; de actoren op rechters, parketmagistraten, advocaten en justitieassistenten; procedurele aspecten op de rechten van de verdediging en hoger beroep; en het justitiële beleid op de totaliteit aan regelgeving die de rechtsorde constitueert (zoals het vervolgingsbeleid van de parketten, wetten die gestemd worden). Daarbij werd de nodige aandacht besteed aan nieuwe ontwikkelingen op het domein van justitie – en dit met betrekking tot de vier aspecten – zoals het ontstaan van justitiehuisen, de indienstneming van bemiddelingassistenten, de spijtoptantenregeling en het snelrecht²⁷. Ook dienden we er rekening mee te houden dat in de bevraging de penale en de burgerrechtelijke aspecten binnen het systeem van de rechtsbedeling werden opgenomen.

In het conceptueel model worden de opinies met betrekking tot deze verschillende aspecten van justitie nu gelinkt aan een reeks potentieel beïnvloedende factoren. In de literatuur vinden we verschillende factoren die de houding van de burger ten aanzien van justitie beïnvloeden²⁸: persoonlijkheidsfactoren (bijvoorbeeld: het angstniveau van een persoon, het basisvertrouwen), sociodemografische achtergrondkenmerken (bijvoorbeeld: het beroep, het inkomen), kennis van justitie (kennis over haar vier aspecten), burgerrechtelijke en strafrechtelijke ervaringen met justitie, de media (bijvoorbeeld het type krant dat men leest) en politieke voorkeur (bijvoorbeeld op welke partij men heeft gestemd). Er dient te worden opgemerkt dat ook een combinatie van deze factoren onderling de houding kan beïnvloeden. Er kan echter geen uitsluitel worden geboden over een exclusieve richting van de

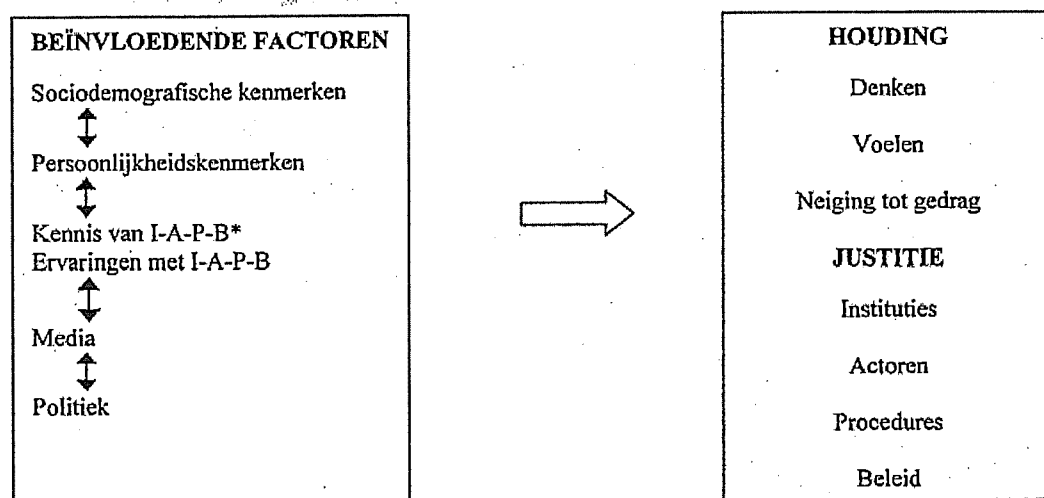
²⁶ J. BILLIET en H. WAEGE (eds.), *Een samenleving onderzocht. Methoden van sociaal-wetenschappelijk onderzoek*, Antwerpen, De Boeck, 2001, 251.

²⁷ L. VAN CAMPENHOUDT en Y. CARTUYVELS, Y., *Justitie in vraag gesteld. Onderzoeksconcept omtrent de verwachtingen van de burgers ten aanzien van justitie*, Brussel, Facultés Universitaires Saint-Louis, 2000, 134p.

²⁸ Zie onder meer VAN DIJK, 1985; OCQUETEAU en DIAZ, 1981, 1990; FAGAN, 1987; FLANAGAN en LONGMIRE, 1995; CRESPI, 1997; HENDERSON en CULLEN, 1997.

relatie tussen elk van deze categorieën. In ons conceptueel model werden sociodemografische kenmerken, kennis van en ervaringen met het rechtssysteem, media en politieke voorkeur als beïnvloedende variabelen opgenomen. Daar persoonlijkheidsfactoren moeten worden onderzocht via schalen, en de opname van deze schalen het instrument aanzienlijk zouden verzwaren, werd besloten deze niet op te nemen in de vragenlijst.

Figuur 1: Theoretisch model

* I = instituties, A = actoren, P = procedures, B = beleid

1.2. De keuze voor een survey methode

Opinies en houdingen worden meestal in kaart gebracht via surveys die aan grote groepen respondenten worden voorgelegd. Deze surveys kunnen schriftelijk, mondeling of telefonisch worden afgenomen, en in elk van deze gevallen kan beroep worden gedaan op de computer. Elk van deze methodes heeft voordelen, doch kent eveneens een aantal nadelen²⁹. Schriftelijke enquêtes hebben bijvoorbeeld het voordeel dat ze goedkoper, tijdsbesparend, en meer gestandaardiseerd zijn, en dat ze kunnen worden ingevuld op het moment dat de respondent gepast acht. Ze laten toe op een snelle en goedkope manier representatieve

²⁹ J. BILLIET en H. WAEGE (eds.), *Een samenleving onderzocht. Methoden van sociaal-wetenschappelijk onderzoek*, Antwerpen, De Boeck, 2001, 289-293.

groepen respondenten te bereiken die verspreid leven over grote geografische gebieden. In tegenstelling tot bij de afname van mondelinge interviews zijn er weinig veldwerkers nodig, zodat transport- en andere kosten kunnen worden vermeden. Verder worden ook interviewereffecten vermeden, garanderen postenquêtes de geïnterviewde meer privacy, en laten ze toe grondiger na te denken over de vragen. Respondenten worden eveneens in staat gesteld bepaalde details na te gaan door dagboeken, documenten en dossiers te raadplegen. Schriftelijke enquêtes hebben evenwel ook nadelen. Het grootste probleem is *non response*, wat inhoudt dat een (groot) gedeelte van de aangeschreven respondenten de enquête niet terugstuurt. In een slachtofferenquête via de post ligt de graad van terugzending (*retour rate*) tussen de 40% en 60%. Dit leidt niet alleen tot een kwantitatief verlies van respondenten, doch hoogstwaarschijnlijk ook tot kwalitatieve vertekeningen. Respondenten kunnen inderdaad op verschillende vlakken verschillen van niet-respondenten, waardoor de interne en de externe validiteit van de bevindingen in het gedrang komen. Andere problemen betreffen de traagheid waarmee enquêtes worden teruggestuurd, het verkeerd interpreteren van de vragen door de respondenten, en de toenemende kosten indien verschillende herinneringen dienen te worden verstuurd.

Persoonlijke interviews (face-to-face interviews) van hun kant verlopen soepeler, en laten toe van niet-verbaal gedrag mee in de observatie te betrekken, meer controle uit te oefenen over de setting, spontane uitingen te registreren, kennis en meer complexe taken te bevragen, en een hogere respons te genereren. Ze hebben verder het grote voordeel dat er een persoonlijk contact tot stand komt tussen de interviewer en de geïnterviewde, waardoor verkeerde interpretaties van vragen kunnen worden gecorrigeerd, en de interviewer ook het milieu waarin de geïnterviewde leeft, kan registreren, wat bijkomende informatie kan geven bij de verbale antwoorden. Problemen met analfabetisme, leesmoeilijkheden of visuele problemen bij de respondent kunnen eveneens worden opgevangen. Face-to-face-interviews laten eveneens toe hulpmiddelen te gebruiken, zoals kaarten en schema's met informatie. De interviewer kan zich aanpassen aan het taalgebruik van de respondent, en indien een interview uitloopt, later terugkeren. Bedreigende vragen kunnen worden gesteld op het gepaste moment. Kortom, een mondeling interview laat meer flexibiliteit toe dan een post- of een schriftelijke enquête.

Face-to-face interviews hebben evenwel ook nadelen. Ze zijn duur, en zeker wanneer de respondenten verspreid leven over een groot gebied, nauwelijks uitvoerbaar. Interviewereffecten kunnen optreden, die leiden tot vertekeningen in de antwoorden. Een interviewer kan zelf fouten maken in het stellen van vragen of registreren van antwoorden. Een en ander veronderstelt dan ook grondige training van interviewers. Verder zullen bepaalde respondenten enkel op avonden en tijdens weekends kunnen worden benaderd, en bepaalde moeilijke respondenten zelfs helemaal niet. In dit soort interviews is het vaak lastig om erg persoonlijke en bedreigende vragen te stellen, waarop gemakkelijker in een anonieme postenquête kan worden geantwoord. De kwaliteit van de resultaten van dergelijke interviews is dan ook recht evenredig aan de kwaliteit van de interviewer.

Meer en meer wordt beroep gedaan op computerondersteunende telefonische interviews, met nieuwe technieken zoals CATI en *random digit dialing*. *Computer assisted telephone interviewing* (CATI) houdt in dat de vragenlijst op een PC is ingebracht, en de interviewer of geïnterviewde de vragen van het scherm kan aflezen en de antwoorden ingeven. In functie van het gegeven antwoord bepaalt de computer de routing van de vragenlijst. Niet alle vragen dienen immers te worden gesteld. Of vragen mogen worden overgeslagen wordt door de computer bepaald. Het naderhand invoegen van de gegevens dient dan ook niet meer te gebeuren. *Random digit dialing* houdt in dat via computerprogramma's een lijst met geselecteerde telefoonnummers tot stand komt.

Dit soort interviews heeft als voordeel dat er minder medewerkers nodig zijn, dat mogelijke interviewerbias kan worden gecorrigeerd, dat gemakkelijker representatieve steekproeven kunnen worden getrokken, dat men snel en dus goedkoop kan werken, dat de non-response laag kan worden gehouden en dat follow-up mogelijk is. Nadeel is evenwel dat een dergelijk interview kort moet zijn, moeilijk dieptevragen toelaat, minder kwalitatieve details kan bevragen, vaak op weigeringen stoot en soms een grote *non coverage* kent. Met dit laatste wordt bedoeld dat potentiële respondenten niet kunnen worden bereikt omdat ze niet over een telefoonaansluiting beschikken.

Mede omdat een van de bedoelingen van het instrument het recurrent meten van de houding van de burger is, opteerden wij in dit onderzoek voor een telefonische afname. Deze beslissing heeft als gevolg dat de

afnametijd van het instrument beperkt moet blijven, en het instrument zelf dus eerder kort moet zijn. Iemand langer dan twintig minuten interviewen aan de telefoon is nefast voor de concentratie van de respondent, en dus voor de kwaliteit van zijn of haar antwoorden.

1.3. De voorbereiding van de vragenlijst

De constructie van de vragenlijst verliep in verschillende stappen. In de eerste plaats werden buitenlandse studies geraadpleegd, en een databank van gebruikte vragen samengesteld³⁰. Verder werden suggesties verzameld via het begeleidingscomité. Ten slotte werden focusgroepen georganiseerd teneinde de kennis en de verstaanbaarheid van de te gebruiken concepten (procureur, substituut, onderzoeksrechter...) te meten, en de referentiekaders van de burger in kaart te brengen. Drie groepen van ongeveer acht deelnemers werden bevraagd: een groep deelnemers zonder ervaring met justitie, een groep deelnemers met enkel strafrechtelijke ervaring, en een groep deelnemers met enkel ervaring in een burgerrechtelijke zaak. Gepoogd werd binnen de groepen een zekere diversiteit te realiseren in termen van leeftijd, geslacht en opleidingsniveau. Ook werd een bevraging doorgevoerd van justitieel personeel (parajustitiële medewerkers, zittende en staande magistratuur) middels face-to-face interviews. Bij de face-to-face interviews met parajustitieel personeel werd afgeweken van de criteria leeftijd, geslacht en opleidingsniveau ten voordele van een maximale verscheidenheid op het vlak van de functieprofielen. Bij de groep van justitieassistenten werden zowel justitieassistenten strafbemiddeling, probatie en slachtofferonthaal bevraagd. Bij de selectie van magistraten werd gestreefd naar een evenwichtige verdeling inzake zittende en staande magistratuur en naar een zekere spreiding aangaande de respectievelijke specialisatie domeinen (burgerlijk recht, strafrecht).

Het samenstellen van de groepen 'burgers' bleek een moeilijke opdracht. Zo rezen veel moeilijkheden om een groep te kunnen samen-

³⁰ Onder andere Y. BRILLON, "La confiance des Canadiens dans la justice penale", *Canadian Journal of Criminology*, 1985, 271-288; T.J. FLANAGAN en D.R. LONGMIRE, *Americans view crime and justice. A national public opinion survey*, Thousand Oaks, Sage, 1995; H. GENN, *Paths to justice: what people do and think about going to law*, Oxford, Hart Publishing, University College London, The National Center for Social Research, Nuffield Foundation, 1999.

stellen die nog niet in contact was gekomen met justitie. Zegde men bij een eerste bevraging geen contact met justitie te hebben gehad, bij een verdere opsomming van mogelijke ervaringen bleken tal van mensen toch één of meerdere contacten te hebben gehad, zoals bijvoorbeeld een contact met het vredegerecht, met de handelsrechtbank of met de politierechtbank. Dit wijst er op dat mensen zich geen exact beeld kunnen vormen van welke actoren, diensten en ervaringen onder 'justitie' ressorteren, of dat bepaalde ervaringen met justitie geen blijvende impact hebben op de betrokkenen. De voornaamste conclusie uit de interviews met burgers was evenwel dat hun kennis met betrekking tot het functioneren en de actoren van justitie zeer beperkt is. Zo worden parketmagistraten omschreven als "de mensen die ter plaatse komen ingeval van een dodelijk verkeersongeval". Gebrek aan informatie over een bepaald thema betekent niet noodzakelijk dat men hierover geen mening heeft³¹. Toch werd besloten om heel gespecialiseerde actoren en sterk technische aspecten uit de opiniemeting te houden³².

1.4. De constructie van de vragenlijst

De voorbereidende fase leidde tot de constructie van een survey bestaande uit vier delen (figuur 2): een algemeen luik, een burgerrechtelijk luik, een strafrechtelijk luik en een luik inzake achtergrondkenmerken.

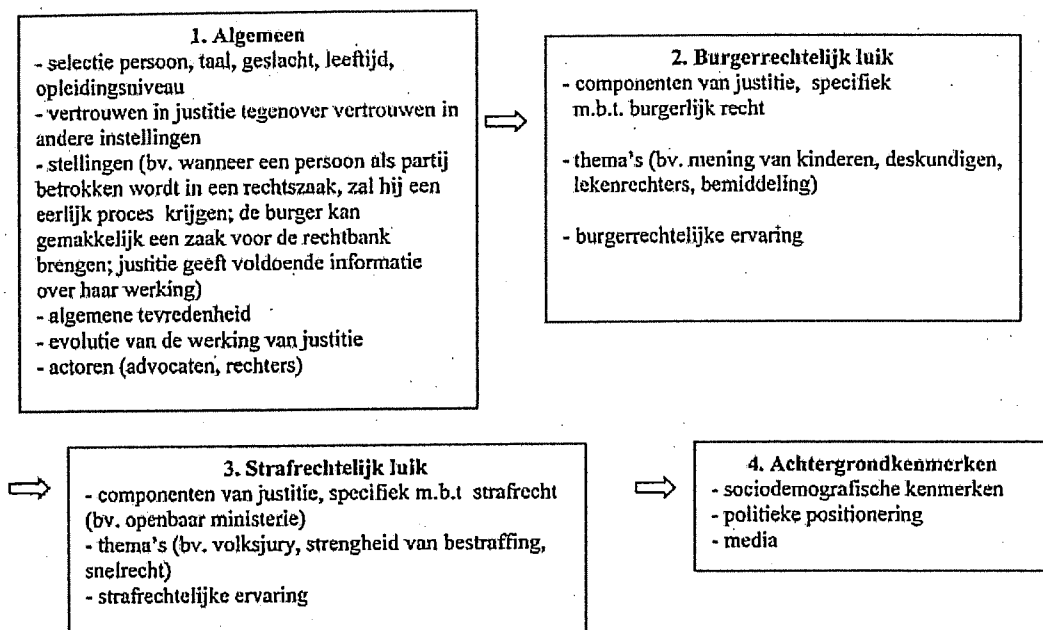
In het algemeen luik werden vragen geformuleerd die peilden naar het vertrouwen dat men heeft in justitie en andere instellingen (onderwijs, de kerk...), naar de tevredenheid met de werking van justitie in het algemeen (toegankelijkheid, garantie op eerlijk proces...), tevredenheid met procedures voor de rechtbank (taalgebruik, procedurefouten...), en tevredenheid met het optreden van verschillende actoren (advocaten, rechters...). In het burgerrechtelijk luik werd onder meer gevraagd naar wat men denkt van het bevragen van kinderen in familiezaken, het aanduiden van deskundigen, en het inschakelen van lekenrechters. In

³¹ H. SCHOEMAKER en M. VOS, *Kijk op het imago. Voor non-profit organisaties die een goede relatie met het publiek willen onderhouden*, Deventer, Van Loghum Slaterus, 1989, 93p.

³² I. CRESPI, *The public opinion process. How the people speak*, Londen, Lawrence Erlbaum, 1997, 190p.

het strafrechtelijk luik werd onder meer gepeild naar de mening over de voorwaardelijke invrijheidsstelling, en de bestraffing van misdrijven. In het luik achtergrondkenmerken werd onder meer gevraagd naar de leeftijd van de respondent, de nationaliteit van de respondent en van zijn ouders, het scholingsniveau, de tewerkstelling, de burgerlijke staat, de gezinssamenstelling, het gezinsinkomen, de levensbeschouwing, de politieke voorkeur, en het mediagebruik (frequentie waarmee men naar het journaal kijkt en welke krant men leest). Ten slotte werd in het strafrechtelijk en het burgerrechtelijk luik ook gepeild naar directe persoonlijke ervaringen.

Figuur 2: De vier luiken van de vragenlijst

1.4.1. Genomen opties

Uit onderzoek is gebleken dat de antwoorden op opinievragen gevoelig zijn voor de wijze waarop de vragen worden verwoord en voor de context. De vragenlijst werd dan ook in overeenstemming met de in de methodologie van het survey-onderzoek geldende regels opgesteld³³. Er werd beslist om de algemene vragen steeds te laten volgen door spe-

³³ J. BILLIET en H. WAEGE (eds.), *Een samenleving onderzocht. Methoden van sociaal-wetenschappelijk onderzoek*, Antwerpen, De Boeck, 2001, 390p.

cifieke vragen. De algemene vraag is immers zeer gevoelig voor de vragen die eraan voorafgaan. Ook begint de vragenlijst met gemakkelijke vragen om respondenten niet af te schrikken. Om te vermijden dat respondenten al te gemakkelijk gaan vluchten in een 'geen mening' alternatief, werd op deze mogelijkheid slechts gewezen bij het begin van een blok vragen, en werd ze niet bij elke vraag herhaald. Het middenalternatief, dat een neutraal antwoord toelaat, doch eveneens mogelijk maakt dat de respondent in deze antwoordmogelijkheid 'vlucht', werd nooit aangeboden. De antwoordcategorieën werden dus steeds zo geformuleerd dat de respondent een standpunt diende in te nemen.

Van de eerste versie van de vragenlijst werden identieke Nederlandstalige en Franstalige versies opgesteld.

1.4.2. *Testing van de survey*

De eerste versie van de vragenlijst werd onderworpen aan een pretest. In een eerste fase werden 50 face-to-face interviews (25 Nederlandstalige en 25 Franstalige) afgenomen, om de verstaanbaarheid, de duidelijkheid van de vragen en het woordgebruik na te gaan. Bij de selectie van de respondenten voor deze face-to-face interviews werd rekening gehouden met de woonplaats van de respondent (respondenten uit de verschillende provincies), de leeftijd, het opleidingsniveau en contact met justitie. In een tweede deel van de pretest werden telefonische interviews afgenomen. Deze interviews hadden tot doel de routing van de vragenlijst alsook de bruikbaarheid van de vragenlijst voor telefonische afname te testen. Hierbij werd gebruik gemaakt van het CATI-systeem. Aan de hand van de CD-rom Belgium Infobel 2001 werden op toevallige wijze 200 inwoners van België geselecteerd.

Naar aanleiding van de bevindingen uit deze pretest werd de vragenlijst op enkele punten aangepast. Zo werden onder meer enkele items geschrapt omwille van interpretatieproblemen (vb. advocaten zoeken te vaak naar procedurefouten) en een aantal vragen gehergroepeerd. Dit resulteerde in de definitieve vragenlijst. Hierna werd opnieuw de gelijkheid van de Nederlandstalige en de Franstalige vragenlijst nagegaan.

1.5. De steekproef en afname van de enquête

De vragenlijst werd uiteindelijk afgenomen van een toevallige steekproef van 3.204 respondenten. Om deze steekproef samen te stellen werd gebruik gemaakt van de CD-rom Infobel 2002. Uit een eerste lijst van 15.000 toevallig gekozen telefoonnummers werden de nummers van ondernemingen, handelszaken, openbare en private instellingen weggefilterd. Dit leidde tot de samenstelling van twee steekproeven, één voor Vlaanderen en één voor Wallonië en Brussel, beide met ongeveer 5.000 adressen: Brussel en Wallonië 5.185 adressen; Vlaanderen 4.806 adressen.

Aan elk van de geselecteerde potentiële respondenten werd een introductiebrief gestuurd waarin de enquête werd aangekondigd. Deze brief was in het Frans opgesteld voor de respondenten in Wallonië, in het Nederlands voor de respondenten in Vlaanderen, en in de twee talen voor de respondenten in Brussel. Meerdere brieven werden terugbezorgd, onder meer omdat de betrokkenen verhuisd waren of overleden, of omdat het adres ontoereikend was. Deze potentiële respondenten werden uit de steekproeven verwijderd.

Aan het gebruik van deze methode zijn enkele problemen verbonden. Tussen de datum van verschijnen van de CD-Rom en de start van de telefonische enquête, zal het steekproefkader ongetwijfeld enigszins gewijzigd zijn. Bovendien konden de personen die niet over een vaste telefoonlijn of enkel over een privé-nummer beschikten, niet worden gecontacteerd. Ten slotte speelde het GSM-fenomeen ons parten. Vooral jongeren bellen mobiel, en van deze telefoonpopulaties bestaat geen repertoire. Eén en ander blijkt uit de vergelijking van de kenmerken van de steekproef en de populatie. Vooral de populatie 15-40 jarigen is ondervertegenwoordigd in onze steekproef.

1.5.1. Procedure

De potentiële respondenten op de lijst werden telefonisch benaderd tussen 26 augustus en 21 november 2002. Ingeval een telefoonnummer betrekking had op een gezin, werd het lid van het gezin, dat ouder was dan 15 jaar en dat het eerst jarig werd, uitgenodigd om de enquête te beantwoorden. In geval bij de eerste oproep geen telefonisch contact

kon worden gemaakt, werden verder nog vier pogingen gedaan, steeds op andere dagen en uren, teneinde de respondent alsnog te bereiken. In totaal werden tijdens deze periode 20.361 telefonische oproepen gedaan, die resulteerden in 3.204 enquêtes, 1.602 in het Frans en 1.602 in het Nederlands (tabel 1).

Tabel 1: Statistische kenmerken van de telefonische oproepen

	N
Totaal aantal oproepen en pogingen	20.361
Uitgestelde oproep	2.486
Geen antwoord	334
De respondent spreekt een andere taal	97
Korte vragenlijst	940
Afgenomen enquête	3.204
Weigering	2.133
Enquête onderbroken	130
Verkeerd telefoonnummer	665

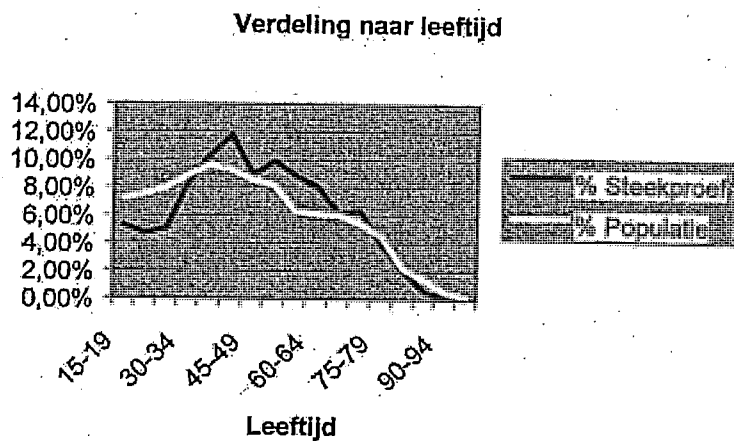
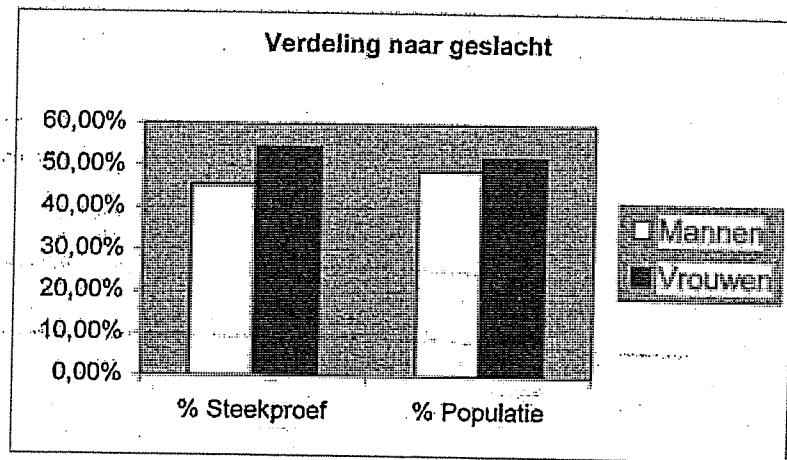
1.5.2. *Uitzuivering (cleaning) van de data*

In de loop van de enquête werden vier enquêtes die niet beantwoordden aan de uiteindelijke doelstellingen, uit het bestand verwijderd. Dit gebeurde omdat de respondent jonger was dan 15 jaar (dat deze respondent toch de enquête beantwoordde had te maken met het feit dat de vraag naar de leeftijd slechts op het einde van de enquête werd gesteld), of omdat de respondent weigerde te antwoorden in de taal van zijn gewest. Bijgevolg werden 3.200 enquêtes verwerkt.

1.5.3. *Validering van de steekproef*

Om de validiteit van de steekproef na te gaan werd de bekomen steekproef op meerdere karakteristieken vergeleken met de cijfers van de Belgische bevolking in het algemeen. Voor deze cijfers, die betrekking hebben op de bevolking van ouder dan 15 jaar, werd gebruik gemaakt van N.I.S.-data op datum van 1 januari 2002. Deze vergelijking laat een licht onevenwicht zien naar geslacht en leeftijd. Het percentage vrouwen in de steekproef ligt 2,4% hoger dan in de populatie. De verdeling naar leeftijd laat een ondervertegenwoordiging zien van respondenten

met een leeftijd van 15 tot 40 jaar. We vermeldden ter zake reeds het gsm-fenomeen als mogelijke verklaring.

Het lastenboek voorzag een gelijk aantal Franstalige en Nederlandstalige respondenten, wat niet correspondeert met de structuur van de bevolking van het land. Daarom werden de steekproeven 'gewogen' met de bedoeling te komen tot een 'fictieve' populatie. Rekening houdend met de tweetalige structuur van Brussel kan deze fictieve populatie op twee manieren worden berekend, hetzij zonder toepassing van een correctie voor het Brussels gewest, hetzij met een correctie voor het Brussels gewest.

In het eerste geval luidt de vergelijking (coëfficiënten worden uitgedrukt in duizendtallen, en er wordt van uitgegaan dat Brussel 90% Franstalige en 10% Nederlandstalige inwoners telt):

$$WAL x + 0,9 BRU = VLA + 0,1 BRU$$

$$2724 x + 0,9 791 = 4942 + 0,1 791$$

$$x = 1,5819$$

In het tweede geval luidt de vergelijking:

$$\text{WAL } x + 0,9 \text{ BRU } x = \text{VLA} + 0,1 \text{ BRU } x$$

$$2724 x + 0,9 \cdot 791 x = 4942 + 0,1 \cdot 791 x$$

$$x = 1,4722$$

Via de toepassing van deze vergelijkingen op de populatiecijfers van het N.I.S. kon bepaald worden hoeveel respondenten in elke provincie dienden geselecteerd te worden.

1.5.4. Post-stratificatie

Daar het lastenboek evenveel Franstalige als Nederlandstalige respondenten voorzag, werden de data op nationaal niveau opnieuw gewogen per gewest in functie van het reëel inwoneraantal volgens het N.I.S. (2002). Daar het interviewprotocol verder voorzag enkel 15-plussers te interviewen werden enkel deze leeftijdscategorieën uit de N.I.S.-tabellen genomen. Het stratificatiegewicht kan als volgt worden beschreven:

$$W_i = \frac{N_h}{N \cdot n_h} \cdot n$$

waarbij N verwijst naar de populatie, N_h naar de populatie van het stratum, n_h naar de grootte van de steekproef per stratum, en n naar de totale steekproefgrootte.

De resultaten van deze berekeningen volgen hieronder. De populatiecijfers worden uitgedrukt in duizendtallen.

Tabel 2: Berekening van de gewichten per deelsteekproef

	Populatie	Enquetes	Totaal gewicht
Brussel	790,94	322	0,92929486
Vlaanderen	4942,73	1595	1,1723899
Wallonië	2724,65	1283	0,80343349
	8458,32	3200	

1.6. Statistische verwerking

Het bekomen databestand werd verwerkt via SPSS (*Statistical Package for the Social Sciences*, een computerprogramma voor statistische analyse). In een eerste fase werden univariate analyses uitgevoerd. Van elk

item werden frequentieverdelingen opgesteld, en een aantal beschrijvende maten (modus, minimumscore, maximumscore, standaarddeviatie, en gemiddelde) berekend. Omdat de keuze van de bivariate en multivariate toetsen medebepaald wordt door de vorm (normaliteit) van de bekomen verdelingen, werden scheefheid (skewness) en gepiekttheid (curtosis) berekend. Variabelen die 'normaal verdeeld' zijn dienen een coëfficiënt van asymmetrie op te leveren die kleiner is dan $|1|$, en een gepiektheidscoëfficiënt kleiner dan $|1,5|$.

In functie van deze bevindingen werden in een tweede fase bivariate analyses uitgevoerd, waarbij twee variabelen (de verdeling op een item van de vragenlijst en een 'beïnvloedende' variabele) met elkaar werden gekruist (χ^2 analyse) of waarbij de gemiddelden van twee of meer groepen (vb. de gemiddelde houding tegenover justitie van de groep mannen en de groep vrouwen) met elkaar werden vergeleken (t-toetsen en variantie-analyse). Daarbij werd een α -fout van 5% gehanteerd. Indien significante verschillen werden vastgesteld, werden post-testen uitgevoerd, ten einde te kunnen bepalen welke (sub)groepen significant van elkaar verschillen.

Het is belangrijk een goed begrip te hebben van het concept 'significantie'. Met significantie wordt immers niet bedoeld dat gevonden verschillen of samenhangen *per se* groot zijn of belangrijk. Bij inspectie van de data blijkt trouwens meestal dat hoewel significant verschillend, de vergeleken groepen erg weinig van elkaar afwijken. Significant betekent enkel dat de kans dat de onderzoeker onterecht zijn nulhypothese verwierpt (de nulhypothese stelt dat beide groepen niet van elkaar verschillen, of dat beide variabelen niet samenhangen), klein is, en dus dat de onderzoeker relatief zeker is van zijn uitspraak.

Bij de beschrijving van de resultaten wordt telkens eerst de verdeling van de antwoorden op het item weergegeven. Nadien worden de factoren die een invloed hebben op deze opinie, zoals sociodemografische, politieke en culturele (media) variabelen, beschreven en wordt bekeken hoe deze invloed speelt. Kenmerken die geen invloed uitoefenen op de opinie worden in de tekst niet verder vermeld.

1.7. Enkele methodologische bedenkingen

Zoals zal blijken bij lezing van de bevindingen in hoofdstuk 2 heeft het voorliggend onderzoek heel wat verschillen in houding tussen subgroepen (bijvoorbeeld naar leeftijd, naar sekse, naar opleidingsniveau) opgeleverd. Ten dele is dit het gevolg van de keuze van het vijf procent significantieniveau bij de toetsing van de hypothesen. Gebruik van het één procent niveau, een meer 'conservatieve' en wat meer voorzichtige houding, zou het aantal verschillen tussen subgroepen ongetwijfeld hebben doen teruglopen. De keuze van een strenger significantieniveau kan trouwens gelegitimeerd worden door de grootte van de steekproef: des te groter de steekproef, des te strenger het gebruikte significantieniveau kan zijn. Bovendien zou een strenger significantieniveau het aantal 'toevallige' zij het significante bevindingen kunnen doen afnemen, en meteen zorgen voor meer stabiliteit qua bevindingen bij recurrent gebruik van het instrument. Daar tegenover staat evenwel dat bij explorerend onderzoek in de menswetenschappen wel vaker getoetst wordt op het vijf procent niveau, en de gebruikte werkwijze dus niet in tegenspraak is met de algemene wijze van werken.

Een tweede bedenking heeft betrekking op de afwezigheid van multivariate analyses in het boek. Zoals in de inleiding van dit hoofdstuk reeds werd beschreven was het voorliggend onderzoek niet in de eerste plaats gericht op theorieontwikkeling, -toetsing en -verklaring, maar op de constructie van een meetinstrument om de houding van de burger tegenover justitie te meten. Dit verklaart waarom de analyse beperkt is gebleven tot bivariate analyses, en waarom niet werd overgegaan tot multivariaat onderzoek om een verklarend model te kunnen ontwikkelen. De hier gepresenteerde bevindingen laten enkel toe verbanden te leggen tussen een reeks onafhankelijke variabelen (demografische kenmerken) en aspecten van de houding, doch niet om de onafhankelijke (netto-)inbreng van elk van deze variabelen in de verklaring van de houding te schatten. Verdere exploratie van de data van dit onderzoek kan daaraan remediëren. Daartegenover staat evenwel dat de keuze van de bestudeerde variabelen niet altijd even sterk theoretisch onderbouwd is, in de eerste plaats omdat beschikbare kennis terzake ontoereikend is, doch ook omdat, zoals aangegeven, vaak pragmatische keuzes met betrekking tot de opname van variabelen en vragen dienden gemaakt te worden.

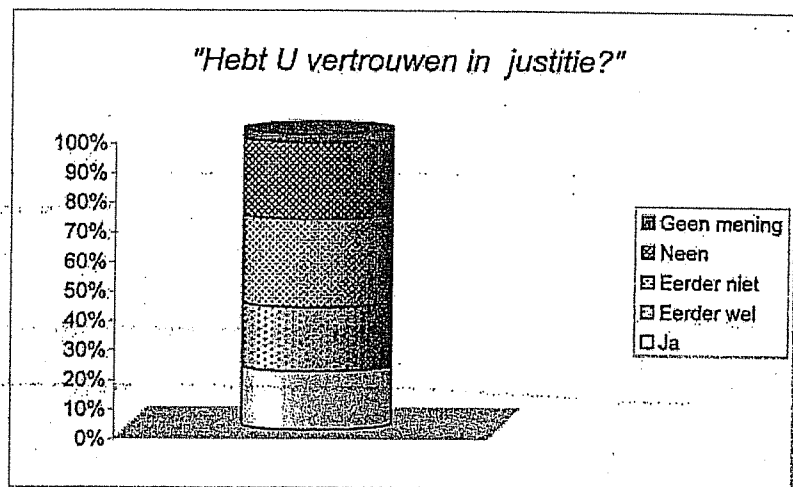
Hoofdstuk 2

Nationale resultaten van de 'justitiebarometer'

In dit hoofdstuk rapporteren we over de resultaten van de eerste justitiebarometer. Het hoofdstuk is onderverdeeld in vijf delen: eerst wordt het vertrouwen in justitie in het algemeen overlopen; daarna komen de opinies van de bevolking ten aanzien van de werking van justitie aan bod; deze worden gevolgd door de meningen over de actoren van justitie; in een vierde onderdeel bekijken we wat de bevolking denkt over het verloop van een zaak en de oplossing van geschillen; en het vijfde deel behandelt het contact met justitie. Tot slot volgt een algemeen besluit. Voor alle duidelijkheid herhalen we dat hieronder enkel de nationale resultaten, voor het hele land dus, worden besproken. Bij de bespreking van de resultaten zullen de bevindingen worden gelinkt aan een aantal variabelen zoals leeftijd, burgerlijke staat en gerechtelijk arrondissement. Enkel de groepen respondenten die significant van elkaar verschillen zullen hierbij aan bod komen. Wanneer groepen respondenten niet in deze bespreking zijn opgenomen, betekent dit dat tussen deze groepen geen significante verschillen konden worden teruggevonden.

2.1. Vertrouwen in justitie, over het algemeen

Aan de respondenten werd de volgende vraag voorgelegd: "Kan u mij in het algemeen zeggen of u vertrouwen heeft in justitie?". Vier antwoorden waren mogelijk: ja, eerder wel, eerder niet, neen. In het begin van de enquête werd aan de respondenten duidelijk gemaakt dat ze eveneens geen mening konden hebben, maar dat deze antwoordmogelijkheid niet systematisch zou worden herhaald. Tabel 3 geeft de antwoorden op deze vraag weer.

Tabel 3: Hebt u vertrouwen in justitie?

	N	%
Ja	629	19,7
Eerder wel	695	21,7
Eerder niet	951	29,7
Neen	833	26
Geen mening	92	2,9
Totaal	3.200	100,0

De tabel toont aan dat, wat heel België betreft, 55,7% van de bevraagde personen eerder geen of geen vertrouwen heeft in justitie.

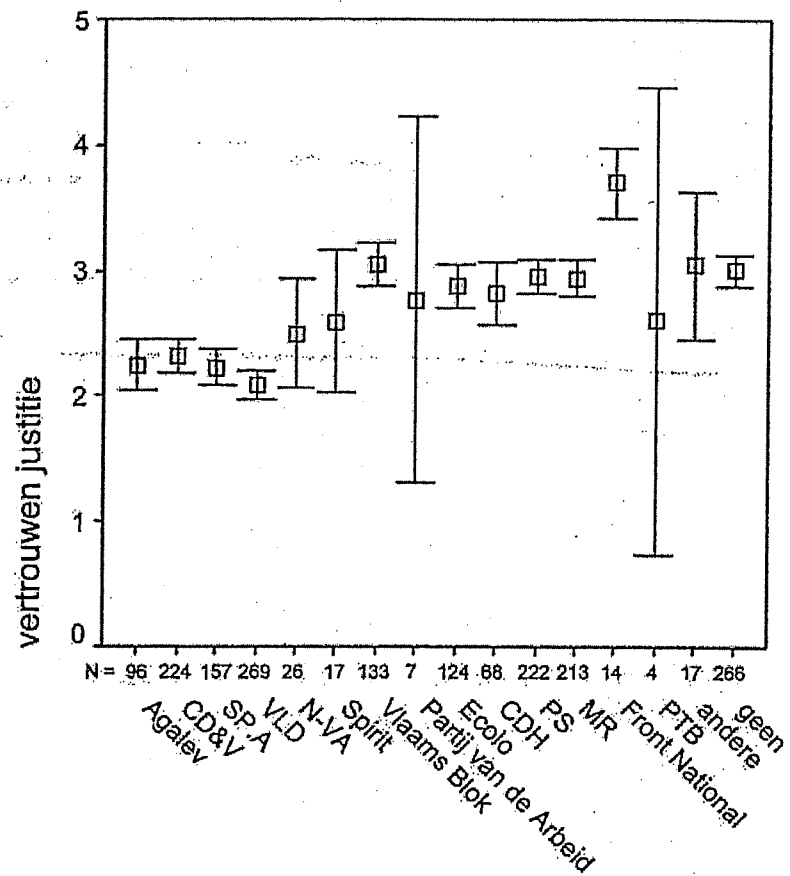
Aanvullende statistische berekeningen (al naargelang het geval χ^2 , variantie-analyse of Student t-test) hebben aangetoond dat de verdeling van deze antwoorden beïnvloed wordt door een aantal socio-demografische kenmerken van de bevraagde personen. Zo ziet men dat het vertrouwen in justitie:

- afneemt met de leeftijd ³⁴
- varieert naargelang de regionale afkomst: inwoners van Vlaanderen hebben meer vertrouwen in justitie dan inwoners van Wallonië en Brussel;

³⁴ Mensen die jonger zijn dan 46 jaar hebben een positievere mening dan mensen vanaf 46 jaar.

- kleiner is bij de respondenten met een maandelijks netto-gezinsinkomen van minder dan 2.000 EURO dan bij de respondenten met een maandelijks netto-gezinsinkomen van meer dan 2.000 EURO;
- groter is bij mannen dan bij vrouwen;
- kleiner is bij protestanten dan bij katholieken, andere niet-katholieke christenen, vrijzinnigen en niet gelovigen;
- groter is als men betaald werk heeft;
- groter is als het beroep van de respondenten verband houdt met justitie;
- kleiner is als men reeds een persoonlijke ervaring met justitie heeft (gehad), of deze nu burgerrechtelijk of strafrechtelijk was;
- kleiner is bij respondenten die enkel met kinderen samenwonen dan bij respondenten die alleen wonen, respondenten die enkel met een partner samenwonen, respondenten die met een partner en kinderen samenwonen, en respondenten die met hun ouders samenwonen; kleiner is bij respondenten die enkel met een partner en kinderen samenwonen dan bij respondenten die met een partner samenwonen; kleiner is bij respondenten die alleen wonen, respondenten die enkel met een partner samenwonen en respondenten die enkel met kinderen samenwonen dan bij respondenten die met ouders samenwonen;
- kleiner is bij gescheiden respondenten en weduwen/weduwnaars dan bij alleenstaande respondenten en getrouwde respondenten;
- groter is bij respondenten die naar openbare tv-zenders kijken of naar de openbare radio luisteren dan bij degenen die naar commerciële tv-zenders kijken of naar de commerciële radio luisteren;
- groter is bij respondenten die kwaliteitskranten lezen dan bij degenen die populaire kranten lezen;
- kleiner is bij respondenten die altijd naar opsporingsprogramma's kijken dan bij respondenten die soms, zelden of nooit naar opsporingsprogramma's kijken; kleiner is bij respondenten die vaak kijken naar opsporingsprogramma's dan bij respondenten die nooit naar opsporingsprogramma's kijken;
- complexe verschillen kent naargelang de politieke voorkeur van de respondenten; de verschillen worden in figuur 3 weergegeven;

Figuur 3: Verschillen in vertrouwen in justitie naargelang politieke voorkeur^{35/36}

Interpretatie van figuur 3:

Wanneer de betrouwbaarheidsintervallen tussen de partijen niet overlappen, en het gemiddelde van een partij (die hierna X wordt genoemd) lager ligt dan het gemiddelde van een andere partij (die hierna Y wordt genoemd), kan worden gesteld dat de respondenten met een voorkeur voor partij X een positievere mening hebben dan de respondenten met een voorkeur voor partij Y; wanneer het

³⁵ Het betrouwbaarheidsinterval wordt aangeduid met het symbool $\bar{x} \pm t$, het gemiddelde wordt weergegeven door het symbool \bar{x} .

³⁶ Agalev = Anders Gaan Leven; CD&V = Christen-Democratisch en Vlaams; SP.A = Socialistische Partij Anders; VLD = Vlaamse Liberalen en Democraten; N-VA = Nieuw-Vlaamse Alliantie; Spirit = Sociaal Progressief Internationaal Regionalistisch Integraal-democratisch Toekomstgericht; CDH = Centre démocrate humaniste; PS = Parti Socialiste; MR = Mouvement Réformateur; FN = Front National; PTB = Parti du Travail de Belgique.

gemiddelde van partij X hoger ligt dan het gemiddelde van partij Y, kan worden gesteld dat de respondenten met een voorkeur voor partij X een negatievere mening hebben dan de respondenten met een voorkeur voor partij Y; wanneer de betrouwbaarheidsintervallen overlappen, kunnen geen betrouwbare uitspraken worden gedaan met betrekking tot verschillen inzake politieke voorkeur van de respondenten;

- het grootst is bij de inwoners van de rechtsgebieden Gent en Antwerpen, en het kleinst is bij de inwoners van de rechtsgebieden Bergen en Luik; de inwoners van het rechtsgebied Brussel nemen een middenpositie in.

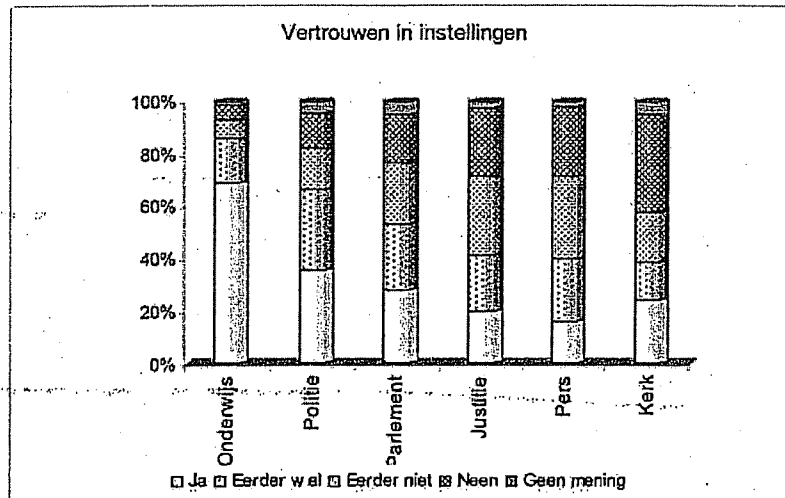
De respondenten werden ook bevraagd over hun vertrouwen in een aantal andere instellingen: onderwijs, parlement, pers, politie en kerk. Tabel 4 vergelijkt de gemiddelden van de gegeven antwoorden (de cijfers variëren van 1 tot 4, waarbij 1 het meest positieve antwoord vormt, en 4 het meest negatieve. Het antwoord 'neutraal' komt dus overeen met de waarde 2,5)³⁷

Tabel 4: Vertrouwen in verschillende instellingen^a

	Gemiddelde	Standaardafwijking	Rangorde
Onderwijs	1,48	0,85	1
Politie	2,07	1,05	2
Parlement	2,34	1,09	3
Justitie	2,64	1,08	4
Pers	2,70	1,04	4
Kerk	2,72	1,22	4

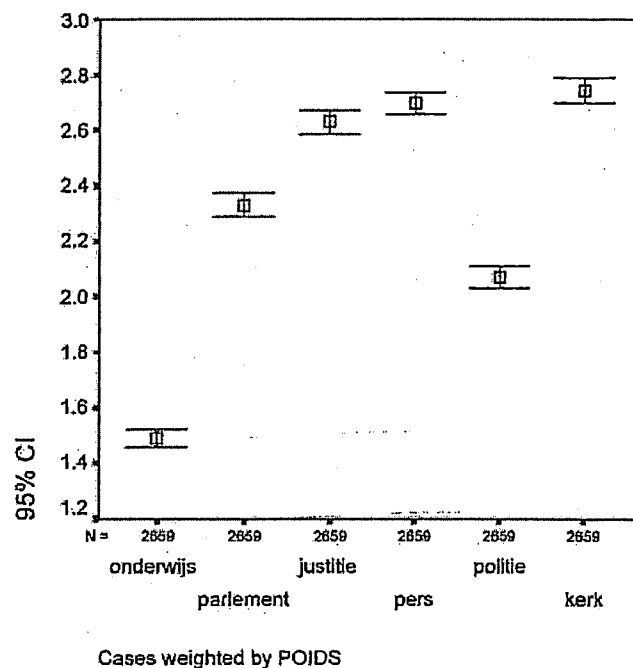
a. Voor justitie, pers en kerk brengt de vergelijking van de gemiddelden geen statistisch significant verschil aan het licht.

³⁷ In de kolom 'gemiddelde' van tabel 4 betekenen lagere waarden dat men meer vertrouwen heeft. In de laatste kolom wordt de rangorde weergegeven.

Van de vermelde instellingen bekleedt justitie dus de vierde plaats wat vertrouwen betreft. Van de bevroagde personen die een mening hebben uitgedrukt, verklaarde 87,1% vertrouwen te stellen in het onderwijs (antwoorden: 'ja' of 'eerder wel'), 69,6% in de politie, 55,9% in het parlement, 42,6% in justitie, 41% in de kerk en 40,8% in de pers. Figuur 4 toont eveneens aan dat de antwoorden betreffende justitie, pers en kerk niet significant van elkaar verschillen (significantieniveau 0,95). Dit betekent dat justitie samen met pers en kerk de vierde plaats bekleedt.

Figuur 4: Vergelijking van de gemiddelden: vertrouwen in instellingen

2.2. De werking van het gerechtelijk apparaat

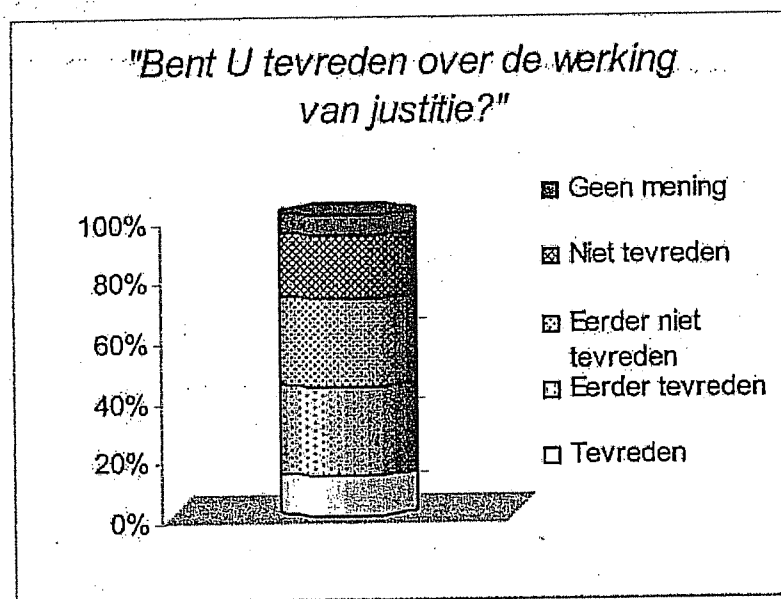
De werking van het gerechtelijk apparaat werd geëvalueerd aan de hand van de antwoorden op zeven vragen. Deze hebben betrekking op: (1) de informatie die justitie geeft over haar werking, (2) de tevredenheid over de werking van justitie, (3) of justitie de laatste jaren beter functioneert, (4) de toegankelijkheid van justitie, (5) de verwachting van een eerlijk proces en (6) de duidelijkheid van de juridische taal.

De eerste stelling luidde: 'Justitie geeft voldoende informatie over haar werking'. Hier zijn de meningen voor het grootste deel negatief: 52,4% van de respondenten gaat 'niet akkoord', en 23,1% 'eerder niet akkoord'. Slechts 10,3% gaat 'akkoord' en 8,3% 'eerder akkoord' (5,9% van de respondenten heeft 'geen mening').

De statistische testen tonen ten aanzien van deze stelling een aantal significante verbanden aan:

- respondenten tussen 15 en 25 jaar hebben terzake een positievere mening dan respondenten van 26 tot 65 jaar;
- inwoners van Wallonië en Brussel hebben een negatievere mening dan inwoners van Vlaanderen;
- hoe hoger het opleidingsniveau hoe minder positief de mening van de respondenten;
- respondenten die een persoonlijke burgerrechtelijke of strafrechtelijke ervaring hebben, hebben een negatievere mening dan degenen die een dergelijke ervaring niet hebben;
- respondenten die zonder partner, maar met kinderen samenwonen, hebben een negatievere mening dan respondenten die met hun ouders samenwonen en respondenten die met een partner samenwonen;
- gescheiden respondenten hebben een negatievere mening dan alleenstaande respondenten en getrouwde respondenten;
- respondenten die naar de openbare televisiezenders kijken, hebben een negatievere mening dan degenen die naar commerciële televisiezenders kijken;
- respondenten die kwaliteitskranten lezen, hebben een negatievere mening dan respondenten die populaire kranten lezen;
- respondenten die vaak naar reportages over justitie kijken, hebben een negatievere mening dan respondenten die soms naar reportages over justitie kijken;

- respondenten met een voorkeur voor VLD of CD&V hebben een positievere mening dan respondenten met een voorkeur voor het Vlaams Blok, de PS, de MR of Ecolo; respondenten met een voorkeur voor SP.A hebben een positievere mening dan respondenten met een voorkeur voor het Vlaams Blok, de PS of de MR;
- inwoners van de rechtsgebieden Antwerpen en Gent hebben een positievere mening dan inwoners van de rechtsgebieden Brussel, Luik en Bergen.

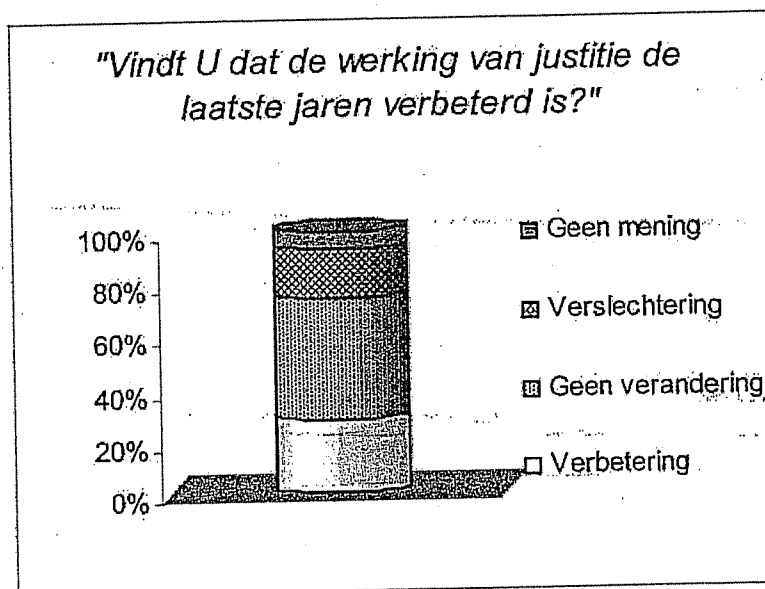

De volgende vraag was: 'Hoe tevreden bent u met de werking van justitie in het algemeen'? Met betrekking tot deze stelling zijn de meningen meer verdeeld: van de respondenten verklaarde 13% zich 'tevreden', 30% 'eerder tevreden', 29% 'eerder niet tevreden' en 21% 'niet tevreden' (7% heeft 'geen mening').

De bivariate analyses brengen volgende tendensen aan het licht:

- respondenten tussen 15 en 25 jaar zijn meer tevreden dan oudere respondenten; respondenten tussen 26 en 45 jaar zijn meer tevreden dan respondenten tussen 46 en 65;
- inwoners van Vlaanderen zijn meer tevreden dan inwoners van Wallonië;
- respondenten die een persoonlijke burgerrechtelijke of strafrechtelijke ervaring hebben, zijn minder tevreden dan degenen die een dergelijke ervaring niet hebben;

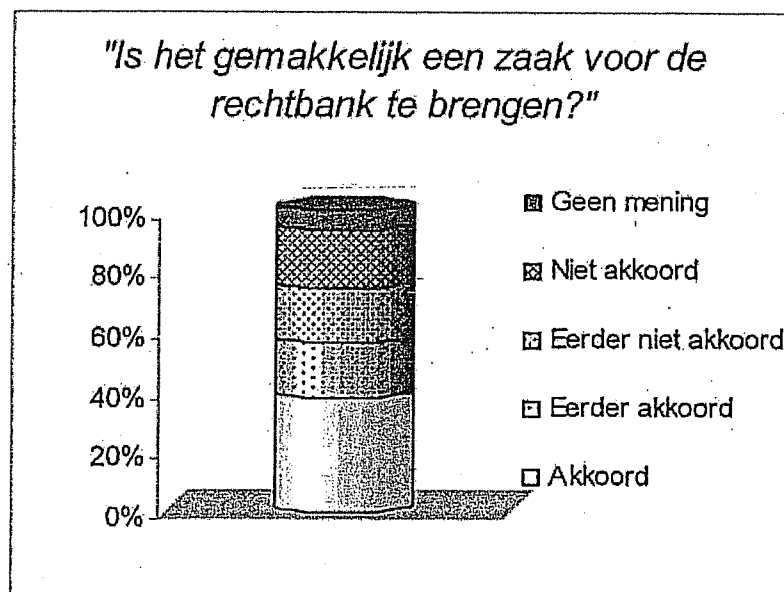
- respondenten die met hun ouders samenwonen zijn meer tevreden dan respondenten die alleen wonen, respondenten die met partner samenwonen, respondenten die met partner en kinderen samenwonen en respondenten die met kinderen zonder partner samenwonen;
- gescheiden respondenten zijn minder tevreden dan getrouwde respondenten, alleenstaande respondenten en weduwen/weduwnaars; getrouwde respondenten zijn minder tevreden dan alleenstaande respondenten;
- respondenten die naar de openbare televisiezenders kijken, zijn minder tevreden dan degenen die naar commerciële televisiezenders kijken;
- respondenten die kwaliteitskranten lezen, zijn minder tevreden dan degenen die populaire kranten lezen;
- respondenten die nooit naar advocaten- en politseries kijken, zijn minder tevreden dan respondenten die soms of zelden naar advocaten- en politseries kijken;
- respondenten met een voorkeur voor het Vlaams Blok zijn minder tevreden dan respondenten met een voorkeur voor Agalev, CD&V, SP.A, VLD, Ecolo, PS of MR; respondenten die geen politieke voorkeur aangeven, zijn minder tevreden dan respondenten met een voorkeur voor CD&V, SP.A, VLD of PS;
- inwoners van het rechtsgebied Gent zijn meer tevreden dan inwoners van de rechtsgebieden Brussel en Luik.

Het volgende item luidde: 'Vindt u dat de werking van justitie de afgelopen jaren erop vooruitgaat, niet verandert, of erop achteruit gaat?'. Voor 27,8% van de respondenten is de werking verbeterd. Verder is 46,5% van mening dat deze 'niet veranderd is' en denkt 18,7% dat deze 'erop achteruitgaat' (7% heeft 'geen mening'). De helft van de respondenten die een mening hebben uitgedrukt, vindt dus dat er op dit vlak een *status quo* is. De kruising van dit item met de onafhankelijke variabelen toont aan dat:

- respondenten ouder dan 46 jaar een negatievere mening hebben dan respondenten jonger dan 46;
- inwoners van Wallonië en Brussel een negatievere mening hebben dan inwoners van Vlaanderen;
- respondenten met een opleiding van hoger of universitair onderwijs een positievere mening hebben dan respondenten met een lagere opleiding;
- respondenten met een maandelijks gezinsinkomen van minder dan 1.000 EURO een negatievere mening hebben dan respondenten met een maandelijks gezinsinkomen van 2.000 EURO of meer;
- respondenten met betaald werk een positievere mening hebben dan degenen die geen betaald werk uitoefenen;
- respondenten die een burgerrechtelijke of strafrechtelijke ervaring hebben (gehad) met justitie, een negatievere mening hebben dan respondenten die dergelijke ervaring niet hebben;
- respondenten die alleen wonen een negatievere mening hebben dan de respondenten die met ouders samenwonen;
- weduwen/weduwenaars een negatievere mening hebben dan alleenstaande respondenten;
- respondenten die bij voorkeur naar openbare radio- of televisiezen- ders luisteren of kijken, een positievere mening hebben dan degenen die naar de commerciële radio- of televisiezen- ders luisteren of kijken;
- respondenten die soms naar reportages over justitie kijken een positievere mening hebben dan respondenten die vaak of nooit naar reportages over justitie kijken; respondenten die zelden naar advocaten- of politieseries kijken een positievere mening hebben dan respondenten die vaak of nooit naar advocaten- of politieseries kijken; respondenten die zelden of nooit naar opsporingsprogramma's kijken een positievere mening hebben dan respondenten die altijd naar opsporingsprogramma's kijken;

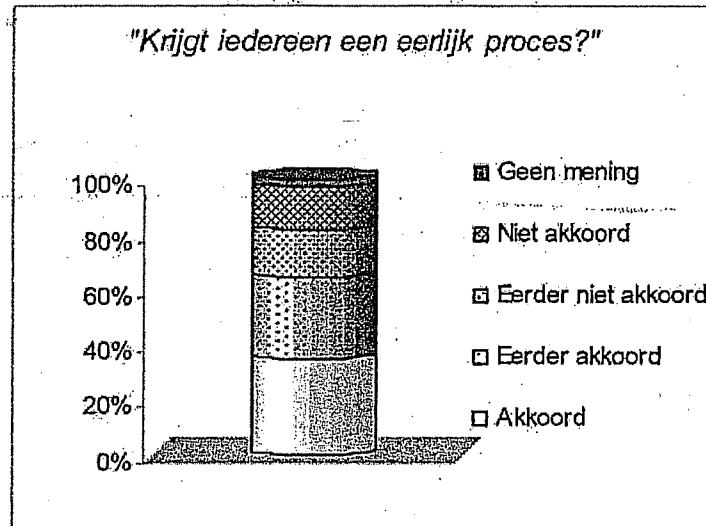
- respondenten met een voorkeur voor de SP.A of de VLD een positievere mening hebben dan respondenten met een voorkeur voor de Partij van de Arbeid, de PS, en de MR of respondenten met een voorkeur voor andere dan de voorgelegde partijen; respondenten met een voorkeur voor Agalev een positievere mening hebben dan respondenten met een voorkeur voor het Vlaams Blok of respondenten die geen partijvoorkeur aangeven; respondenten met een voorkeur voor het Vlaams Blok een negatievere mening hebben dan respondenten met een voorkeur voor Agalev, CD&V, SP.A, VLD en Spirit;
- de inwoners van de rechtsgebieden Antwerpen en Gent een positievere mening hebben dan de inwoners van de rechtsgebieden Brussel, Luik en Bergen.

Een andere stelling betrof de toegankelijkheid van justitie: 'De burger kan gemakkelijk een zaak voor de rechtbank brengen.' Hiermee gaat 38% van de bevroagden 'akkoord', 18,3% 'eerder akkoord', 17,9% 'eerder niet akkoord', 19,6% 'niet akkoord'; 6,3% drukt 'geen mening' uit. Zes op de 10 personen die hun mening geven, drukken dus een positieve mening uit. In tegenstelling tot bij de vorige stelling brengt het betrekken van de onafhankelijke variabelen op dit item slechts weinig significante resultaten aan het licht:

- respondenten met een diploma van hoger of universitair onderwijs hebben een negatievere mening dan respondenten met een diploma – lager onderwijs of geen diploma;

- inzake televisie hebben de respondenten die naar commerciële zenders kijken een positievere mening dan degenen die naar openbare zenders kijken;
- op het vlak van de geschreven pers, hebben de lezers van populaire kranten een positievere mening dan de lezers van kwaliteitskranten.

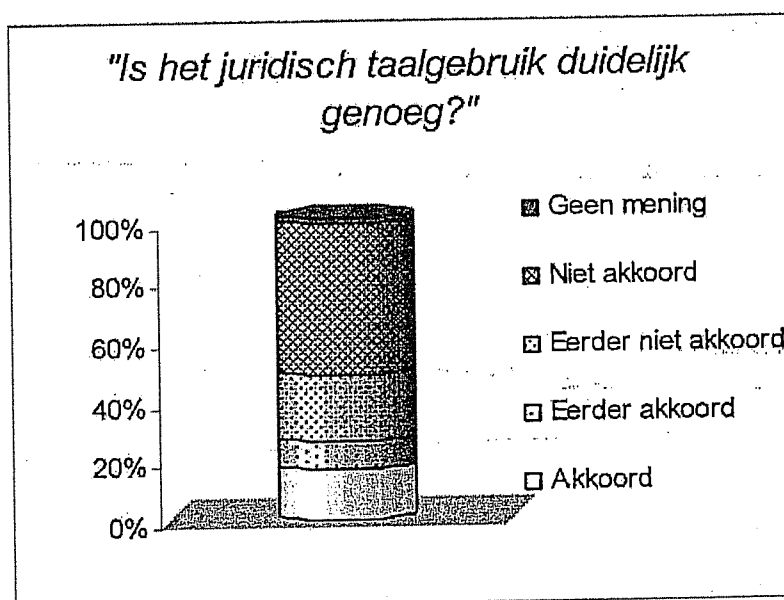

Een vijfde stelling die erop gericht was de werking van justitie te evalueren luidde als volgt: 'Wanneer een persoon als partij betrokken wordt in een rechtszaak, zal hij een eerlijk proces krijgen'. De verdeling van de antwoorden was als volgt: 34,9% van de bevraagde personen zegt 'akkoord' te gaan, 29,7% 'eerder akkoord', 16,9% 'eerder niet akkoord', 15,7% 'niet akkoord', terwijl 2,8% zich niet uitspreekt of 'geen mening' heeft. Met andere woorden, twee derde van de respondenten die een mening uitdrukken, gaat 'akkoord' of 'eerder akkoord'.

De kruising van dit item met de verschillende sociodemografische variabelen drukt volgende tendensen uit:

- naarmate de leeftijd toeneemt, hebben de respondenten een negatievere mening; de respondenten tussen 15 en 25 jaar hebben de meest positieve mening en de respondenten ouder dan 46 jaar de meest negatieve mening;
- inwoners van Vlaanderen hebben de meest positieve mening en inwoners van Wallonië de meest negatieve mening; inwoners van Brussel nemen een middenpositie in;
- respondenten met een inkomen van minder dan 2.000 EURO hebben een negatievere mening dan respondenten met een inkomen van 2.000 EURO of meer;

- respondenten die met hun ouders samenwonen hebben een positievere mening dan respondenten die alleen wonen, respondenten die enkel met een partner samenwonen, respondenten die met een partner en kinderen samenwonen, en respondenten die enkel met kinderen samenwonen; respondenten die met partner en kinderen samenwonen hebben een positievere mening dan respondenten die enkel met kinderen samenwonen;
- alleenstaande respondenten hebben een positievere mening dan getrouwde respondenten of gescheiden respondenten en weduwen/weduwenaars; getrouwde respondenten hebben een positievere mening dan gescheiden respondenten;
- respondenten die altijd naar reportages over justitie kijken, hebben een negatievere mening dan respondenten die nooit naar reportages over justitie kijken; respondenten die altijd naar opsporingsprogramma's kijken, hebben een negatievere mening dan respondenten die zelden of nooit naar opsporingsprogramma's kijken;
- respondenten met een voorkeur voor Agalev, CD&V, SP.A of VLD hebben een positievere mening dan respondenten met een voorkeur voor het Vlaams Blok, de PS, de MR, andere dan de voorgelegde politieke partijen en respondenten die geen partijvoorkeur uitdrukten;
- inwoners van de rechtsgebieden Antwerpen en Gent hebben de meest positieve mening en inwoners van de rechtsgebieden Luik en Bergen hebben de minst positieve mening; inwoners van het rechtsgebied Brussel nemen een middenpositie in.

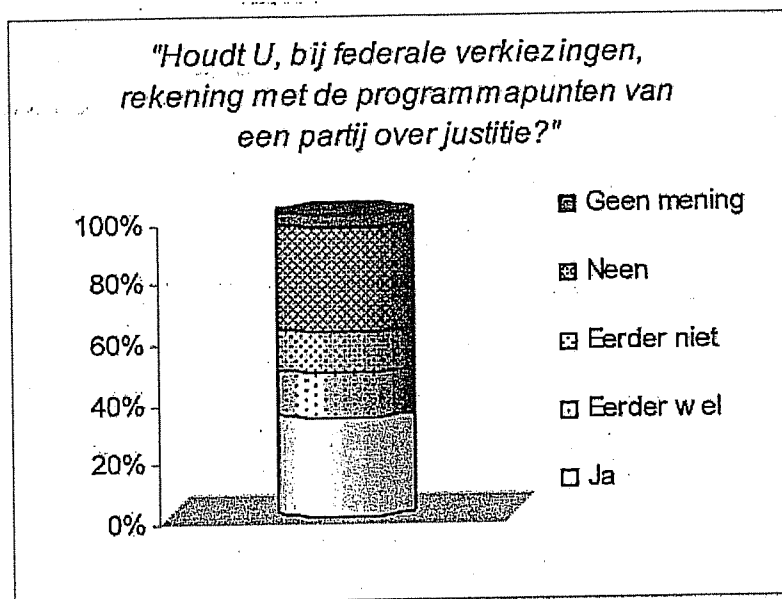

Met betrekking tot het juridisch taalgebruik werd de volgende stelling voorgelegd: 'De juridische taal is voldoende duidelijk'. Een grote meerderheid van de respondenten is het hier niet mee eens: 50% gaat 'niet akkoord' en 22,4% 'eerder niet akkoord'. Slechts 16,6% van de bevroagden zegt 'akkoord' te gaan en 9% 'eerder akkoord' (1,8% heeft 'geen mening').

Ook hier stelt men statistisch significante verbanden vast:

- respondenten tussen 15 en 25 jaar en respondenten ouder dan 65 hebben een positievere mening dan respondenten tussen 26 en 65 jaar;
- inwoners van Wallonië hebben een negatievere mening dan inwoners van Vlaanderen en Brussel;
- respondenten met een diploma secundair, hoger of universitair onderwijs hebben een negatievere mening dan respondenten met een diploma lager onderwijs of geen diploma;
- respondenten met een maandelijks gezinsinkomen van minder dan 1000 EURO hebben een positievere mening dan respondenten met een maandelijks gezinsinkomen vanaf 2.000 EURO;
- respondenten die betaald werk hebben, hebben een negatievere mening dan degenen die geen betaald werk hebben;
- respondenten die een beroep hebben dat verband houdt met justitie hebben een positievere mening dan respondenten die niet bij justitie werken;
- getrouwde respondenten hebben een negatievere mening dan weduwen/weduwnaars;
- respondenten die een voorkeur hebben voor openbare radio en televisie hebben een negatievere mening dan respondenten die commerciële radio en televisie verkiezen;
- respondenten die kwaliteitskranten lezen hebben een negatievere mening dan respondenten die populaire kranten lezen;
- respondenten met een voorkeur voor de PS, de MR, Ecolo, en respondenten die geen partijvoorkeur aangeven, hebben een negatievere mening dan respondenten met een voorkeur voor de CD&V of de VLD; respondenten met een voorkeur voor het Vlaams Blok hebben een positievere mening dan respondenten met een voorkeur voor Ecolo; respondenten met een voorkeur voor de CDH hebben een negatievere mening dan respondenten met een voorkeur voor de CD&V;

- inwoners van de rechtsgebieden Brussel, Antwerpen en Gent hebben een positievere mening dan inwoners van de rechtsgebieden Luik en Bergen.

In een poging om het aan justitie gehechte belang en de graad van burgerlijke betrokkenheid van de respondenten te meten, bevatte de vragenlijst het volgende item: 'Houdt u, bij federale verkiezingen, rekening met de programmapunten die een politieke partij heeft over justitie?' De antwoordverdeling is erg evenwichtig. Zo heeft enerzijds 32,9% van de respondenten 'ja' geantwoord, en 14,9%, 'eerder wel'. Anderzijds heeft 34,4% van de respondenten 'neen' geantwoord, en 13,5% 'eerder niet' (4,25% van de respondenten had 'geen mening'). Er dient evenwel te worden opgemerkt dat het belang dat aan een bepaald aspect (zoals justitie) wordt gehecht bij stemgedrag verschilt wanneer men dit aspect alleen bevraagt dan wel in combinatie met andere programmapunten.

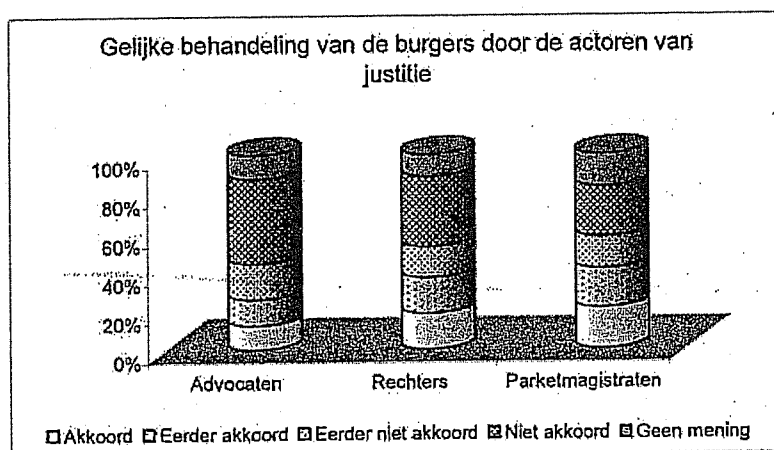
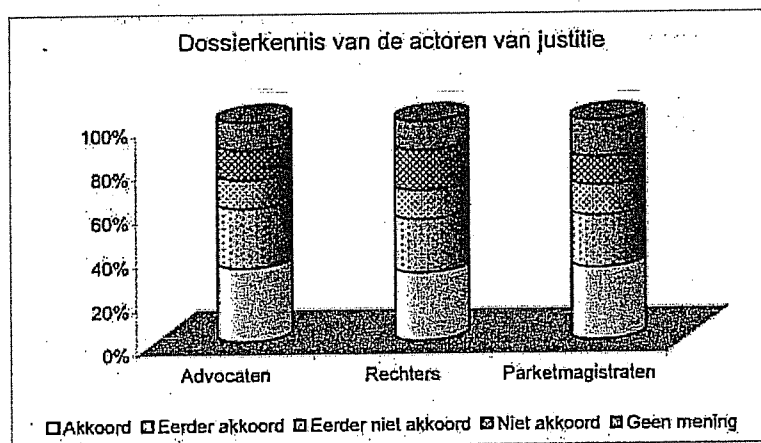
De statistisch significante verbanden zijn de volgende:

- inwoners van Wallonië houden minder rekening met programmapunten van politieke partijen over justitie dan inwoners van Vlaanderen en Brussel;
- respondenten met een diploma hoger of universitair onderwijs houden meer rekening met programmapunten van politieke partijen over justitie dan respondenten met een lager diploma of geen diploma;

- respondenten met een maandelijks gezinsinkomen vanaf 3.000 EURO houden meer rekening met programmapunten van politieke partijen over justitie dan respondenten met een inkomen vanaf 1.000 tot en met 1.999 EURO;
- vrijzinnigen houden meer rekening met programmapunten van politieke partijen over justitie dan niet-gelovigen en katholieken;
- respondenten die geen betaald werk hebben houden meer rekening met programmapunten van politieke partijen over justitie dan degenen die wel betaald werk hebben;
- respondenten met een burgerrechtelijke of strafrechtelijke ervaring met justitie houden er meer rekening mee dan respondenten zonder ervaring met justitie;
- respondenten die een voorkeur hebben voor openbare radio en televisie houden er meer rekening mee dan degenen die commerciële radio en televisie verkiezen;
- respondenten die kwaliteitskranten lezen houden er meer rekening mee dan degenen die populaire kranten lezen;
- respondenten die soms naar het journaal kijken of luisteren, houden minder rekening met programmapunten van politieke partijen over justitie dan respondenten die altijd of vaak naar het journaal kijken of luisteren; respondenten die zelden of nooit naar reportages over justitie kijken, houden het minst rekening met programmapunten van politieke partijen over justitie; respondenten die soms, vaak of altijd naar reportages over justitie kijken, houden in toenemende mate rekening met programmapunten van politieke partijen over justitie; respondenten die zelden naar advocaten- of politseries kijken, houden meer rekening met programmapunten van politieke partijen over justitie dan respondenten die nooit naar advocaten- of politseries kijken;
- respondenten die geen politieke voorkeur aangeven, houden minder rekening met programmapunten van politieke partijen over justitie dan respondenten met een voorkeur voor Agalev, de CD&V, de SPA, de VLD, de N-VA, het Vlaams Blok, de PS of de MR;
- inwoners van de rechtsgebieden Brussel, Antwerpen en Gent hebben een positievere mening dan inwoners van de rechtsgebieden Luik en Bergen.

2.3. De actoren van justitie

De mening van de Belgische bevolking over de actoren van justitie werd gepeild via zes vragen. Het onderzoek onderscheidde drie actoren: advocaten, rechters en parketmagistraten. Elk van deze actoren was het onderwerp van een dubbele bevraging. Die had enerzijds betrekking op de gelijkheid van behandeling van respondenten, en anderzijds op de dossierkennis. De volgende paragrafen beschrijven de resultaten.

2.3.1. De advocaten

Het eerste item werd als volgt geformuleerd: 'Advocaten hebben voldoende kennis van hun dossiers'. Bijna twee derde van de respondenten geeft een positief antwoord. Zo gaat 33,5% 'akkoord', en 26,9% 'eer-

der akkoord'. Verder is 13% 'eerder niet akkoord' en 13,8% 'niet akkoord'. Opgemerkt dient te worden dat 12,8% van de respondenten 'geen mening' heeft.

Uit de statistisch significante verbanden blijkt dat:

- respondenten tussen 15 en 25 jaar een positievere mening hebben dan oudere respondenten; en respondenten tussen 26 en 45 jaar een positievere mening dan respondenten tussen 45 en 65 jaar;
- inwoners van Vlaanderen een positievere mening hebben dan inwoners van Brussel en Wallonië;
- respondenten met een maandelijks gezinsinkomen van minder dan 1.000 EURO een negatievere mening hebben dan respondenten met een maandelijks gezinsinkomen van 1.000 EURO of meer; respondenten met een maandelijks gezinsinkomen vanaf 1.000 tot en met 1.999 EURO een negatievere mening hebben dan respondenten met een maandelijks gezinsinkomen vanaf 2.000 tot en met 2.999 EURO;
- vrouwen een negatievere mening hebben dan mannen;
- respondenten die betaald werk hebben een positievere mening hebben dan respondenten die geen betaald werk hebben;
- respondenten van wie het werk geen verband houdt met justitie meer akkoord gaan met deze stelling dan degenen bij wie dat wel het geval is;
- respondenten die een burgerrechtelijke of strafrechtelijke ervaring hebben (gehad) een negatievere mening hebben dan respondenten zonder ervaring;
- respondenten die met hun ouders samenwonen een positievere mening hebben dan respondenten die alleen wonen, respondenten die enkel met een partner samenwonen, respondenten die met een partner en kinderen samenwonen en respondenten die enkel met kinderen samenwonen; respondenten die met een partner en kinderen samenwonen een positievere mening hebben dan respondenten die alleen wonen;
- alleenstaande respondenten of gehuwde respondenten een positievere mening hebben dan weduwen/weduwnaars en gescheiden respondenten;
- respondenten die naar commerciële televisiezenders kijken een positievere mening hebben dan degenen die naar openbare televisiezenders kijken; respondenten die naar openbare radiozenders luisteren

een positievere mening hebben dan respondenten die naar commerciële radiozenders luisteren;

- respondenten die populaire kranten lezen een positievere mening hebben dan degenen die kwaliteitskranten lezen;
- respondenten die altijd naar reportages over justitie of opsporingsprogramma's kijken een negatievere mening hebben dan respondenten die vaak, soms, zelden of nooit naar reportages over justitie of opsporingsprogramma's kijken; respondenten die altijd naar advocaten- en politseries kijken een negatievere mening hebben dan respondenten die soms of zelden naar advocaten- of politseries kijken;
- respondenten met een voorkeur voor de MR en respondenten die geen partijvoorkeur aangeven, een negatievere mening hebben dan respondenten met een voorkeur voor de VLD, het Vlaams Blok, de SP.A, de CD&V of Agalev; respondenten met een voorkeur voor de PS een negatievere mening hebben dan respondenten met een voorkeur voor de SP.A, de CD&V of Agalev; respondenten met een voorkeur voor Ecolo een negatievere mening hebben dan respondenten met een voorkeur voor Agalev;
- inwoners van de rechtsgebieden Antwerpen en Gent een positievere mening hebben dan inwoners van de rechtsgebieden Brussel, Luik en Bergen; inwoners van het rechtsgebied Luik een negatievere mening hebben dan inwoners van het rechtsgebied Brussel.

De tweede vraag met betrekking tot de advocaten luidde als volgt 'Advocaten behandelen al hun cliënten op gelijke wijze'. In tegenstelling tot bij de vorige vraag, is twee derde van de respondenten van mening dat dit niet het geval is. Slechts 12,1% gaat 'akkoord' met deze uitspraak, en 13,6% 'eerder akkoord'. De negatieve meningen bestaan uit 18,5% 'eerder niet akkoord' en 43,3% 'niet akkoord'. Ook hier ligt het aantal respondenten dat 'geen mening' heeft hoog: 12,5%.

De bivariate analyse toont aan dat met betrekking tot deze stelling:

- respondenten tussen 15 en 25 jaar een positievere mening hebben dan oudere respondenten; respondenten tussen 26 en 45 jaar een positievere mening hebben dan respondenten tussen 46 en 65 jaar;
- inwoners van Wallonië en Brussel een negatievere mening hebben dan inwoners van Vlaanderen;

- respondenten die een burgerrechtelijke ervaring hebben (gehad) met justitie en negatievere mening hebben dan degenen die een dergelijke ervaring niet hebben (gehad);
- respondenten die met ouders samenwonen een positievere mening hebben dan respondenten die alleen wonen, respondenten die met een partner samenwonen, respondenten die met een partner en kinderen samenwonen, en respondenten die enkel met kinderen samenwonen;
- alleenstaande respondenten een positievere mening hebben dan respondenten met een andere burgerlijke staat;
- respondenten die de voorkeur geven aan openbare televisiezenders een negatievere mening hebben dan degenen die commerciële zenders verkiezen;
- respondenten die altijd naar het journaal kijken of luisteren een negatievere mening hebben dan respondenten die vaak naar het journaal kijken of luisteren; respondenten die nooit naar reportages over justitie kijken een positievere mening hebben dan respondenten die altijd, vaak of soms naar reportages over justitie kijken;
- respondenten met een voorkeur voor de CD&V een positievere mening hebben dan respondenten met een voorkeur voor Ecolo, de PS, de MR, of respondenten die geen partijvoorkeur aangeven; respondenten die geen partijvoorkeur aangeven hebben bovendien een negatievere mening dan respondenten met een voorkeur voor de VLD;
- inwoners van de rechtsgebieden Antwerpen en Gent een positievere mening hebben dan inwoners van de rechtsgebieden Brussel, Luik en Bergen.

2.3.2. *De rechters*

Aan de respondenten werd vervolgens de vraag voorgelegd: 'Rechters hebben voldoende kennis van hun dossiers'. Een meerderheid van respondenten gaat hiermee akkoord: 31% 'akkoord', 24,1% 'eerder akkoord'; 13,1% is 'eerder niet akkoord', en 18,6% 'niet akkoord'. Het aantal respondenten dat 'geen mening' heeft, bedraagt weer: 13,1%.

De significantietesting toont heel wat overeenkomsten met de vraag met betrekking tot de advocaten:

- respondenten tussen 15 en 25 jaar hebben een positievere mening dan respondenten ouder dan 25;

- inwoners van Vlaanderen hebben een positievere mening dan inwoners van Brussel en Wallonië;
- respondenten met een diploma hoger of universitair onderwijs hebben een negatievere mening dan respondenten met een diploma lager onderwijs of geen diploma;
- mannen hebben een positievere mening dan vrouwen;
- respondenten die geen betaald werk hebben een positievere mening dan degenen die wel betaald werk hebben;
- respondenten met een burgerrechtelijke of strafrechtelijke ervaring hebben een negatievere mening dan respondenten zonder dergelijke ervaring;
- respondenten die met hun ouders samenwonen hebben een positievere mening dan respondenten die alleen wonen en respondenten die enkel met hun kinderen samenwonen; respondenten die alleen wonen hebben een negatievere mening dan respondenten die enkel met een partner samenwonen;
- gescheiden respondenten hebben een negatievere mening dan gehuwde respondenten, alleenstaande respondenten en weduwen/weduwnaars;
- respondenten die naar commerciële televisiezenders kijken hebben een positievere mening dan degenen die naar openbare televisiezenders kijken; respondenten die naar openbare radiozenders luisteren hebben een positievere mening dan respondenten die naar commerciële radiozenders luisteren;
- respondenten die populaire kranten lezen hebben een positievere mening dan degenen die kwaliteitskranten lezen;
- respondenten met een voorkeur voor Ecolo, de PS, de MR, het Front National en respondenten die geen partijvoorkeur aangeven, hebben een negatievere mening dan respondenten met een voorkeur voor de CD&V, de SP.A, Agalev of de VLD; respondenten met een voorkeur voor het Vlaams Blok hebben een negatievere mening dan respondenten met een voorkeur voor de CD&V;
- inwoners van de rechtsgebieden Antwerpen en Gent hebben de meest positieve mening en inwoners van de rechtsgebieden Luik en Bergen hebben de minst positieve mening; inwoners van het rechtsgebied Brussel nemen een middenpositie in.

De tweede stelling over rechters werd geformuleerd als volgt: 'Rechters behandelen alle burgers op een gelijke wijze'. Ook hier uit de meerder-

heid van de respondenten een negatief oordeel: 36% 'niet akkoord' en 15,8% 'eerder niet akkoord', 18,2% gaat 'akkoord' en 18,6% 'eerder akkoord'. Het percentage van respondenten dat 'geen mening' heeft, bedraagt 11,4%.

Terzake werden de volgende statistische verbanden gevonden:

- respondenten tot 45 jaar hebben een positievere mening dan 45-plussers;
- inwoners van Wallonië hebben een negatievere mening dan de inwoners van Vlaanderen en Brussel;
- respondenten met een diploma van hoger of universitair onderwijs hebben een positievere mening dan respondenten met een diploma secundair onderwijs, lager onderwijs of geen diploma;
- respondenten met een maandelijks gezinsinkomen van minder dan 1.000 EURO hebben een negatievere mening dan respondenten met een maandelijks gezinsinkomen vanaf 2.000 EURO; respondenten met een maandelijks gezinsinkomen vanaf 1.000 tot en met 1.999 EURO hebben een negatievere mening dan respondenten met een maandelijks gezinsinkomen vanaf 3.000 EURO;
- vrouwen hebben een negatievere mening dan mannen;
- respondenten die betaald werk hebben, hebben een positievere mening dan respondenten die geen betaald werk hebben;
- respondenten die een beroep hebben dat verband houdt met justitie hebben een positievere mening dan respondenten van wie het beroep geen verband houdt met justitie;
- respondenten met een burgerrechtelijke ervaring hebben een negatievere mening dan respondenten die dergelijke ervaring niet hebben;
- respondenten die met hun ouders samenwonen, hebben een positievere mening dan respondenten die alleen wonen, respondenten die met een partner samenwonen en respondenten die enkel met kinderen samenwonen;
- gescheiden respondenten hebben een negatievere mening dan alleenstaande respondenten of getrouwde respondenten;
- respondenten die een voorkeur hebben voor de openbare radio en televisie hebben een positievere mening dan respondenten die commerciële radio en televisie verkiezen;
- respondenten die kwaliteitskranten lezen, hebben een positievere mening dan respondenten die populaire kranten lezen;

- respondenten met een voorkeur voor de VLD, de SP.A of de CD&V hebben een positievere mening dan respondenten met een voorkeur voor het Vlaams Blok, de PS en respondenten die geen partijvoorkeur uitdrukken; respondenten met een voorkeur voor de VLD hebben bovendien een positievere mening dan respondenten met een voorkeur voor de MR;
- inwoners van de rechtsgebieden Antwerpen en Gent hebben een positievere mening dan inwoners van de rechtsgebieden Luik en Bergen.

2.3.3. *De parketmagistraten*

Nog steeds volgens hetzelfde schema werd een eerste stelling met betrekking tot het parket voorgelegd: 'De parketmagistraat, dit is de persoon die moet beslissen om een zaak al of niet voor de rechtbank te brengen, kent een dossier goed genoeg om een juiste beslissing te kunnen nemen'. De formulering van dit item, en ook van het volgende item, was nogal lang. Omdat het parket een instelling van de gerechtelijke wereld is die slecht gekend is bij het grote publiek (wat het hoog percentage respondenten 'zonder mening' lijkt aan te tonen, nl. 16,8%), leek het nuttig nader te verklaren wat de rol van de parketmagistraat was (cfr. supra: methodologie). De antwoorden op deze stelling zijn verdeeld als volgt: 33% van de bevraagde personen gaat 'akkoord', 23,4% 'eerder akkoord', 13,9% 'eerder niet akkoord', en 12,9% 'niet akkoord'.

De statistisch significante verbanden zijn:

- Walen en Brusselaars hebben een negatievere mening dan Vlamingen;
- respondenten met een diploma hoger of universitair onderwijs hebben een negatievere mening dan respondenten met een diploma lager onderwijs of geen diploma;
- mannen hebben een positievere mening dan vrouwen;
- katholieken hebben een positievere mening dan protestanten en niet-gelovigen;
- respondenten die betaald werk hebben, hebben een positievere mening dan degenen die geen betaald werk hebben;

- respondenten die een burgerrechtelijke of strafrechtelijke ervaring hebben (gehad), hebben een negatievere mening dan respondenten zonder dergelijke ervaring;
- respondenten die naar openbare radiozenders luisteren staan positiever tegenover deze stelling dan respondenten die commerciële radiozenders verkiezen;
- respondenten met een voorkeur voor Agalev, CD&V of SP.A hebben een positievere mening dan respondenten met een voorkeur voor Ecolo, MR en dan respondenten die geen voorkeur aangeven; respondenten met een voorkeur voor Agalev hebben bovendien een positievere mening dan respondenten met een voorkeur voor Front National of PS;
- inwoners van de rechtsgebieden Antwerpen en Gent hebben een positievere mening dan inwoners van de rechtsgebieden Brussel, Luik en Bergen.

Het laatste item van deze reeks vragen over de actoren van de gerechtelijke wereld werd als volgt geformuleerd: 'De parketmagistraat, d.w.z. de persoon die moet beslissen of een zaak voor de rechtbank wordt gebracht, behandelt iedereen op gelijke manier'. De meningen terzake zijn verdeeld. Enerzijds gaat 20,9% van de respondenten 'akkoord' en 20,3 'eerder akkoord', anderzijds gaat 16% 'eerder niet akkoord' en 25,9% 'niet akkoord' ('geen mening': 16,9%).

De statistisch significante testen tonen aan dat:

- respondenten tussen 26 en 45 jaar een positievere mening hebben dan respondenten tussen 46 en 65 jaar;
- inwoners van Vlaanderen een positievere mening hebben dan Brussel en Wallonië;
- vrouwen een negatievere mening hebben dan mannen;
- katholieken een positievere mening hebben dan vrijzinnigen;
- respondenten die een burgerrechtelijke ervaring hebben (gehad) een negatievere mening hebben dan degenen die dergelijke ervaring niet hebben (gehad);
- respondenten die openbare radiozenders verkiezen een positievere mening hebben dan degenen die de voorkeur geven aan commerciële radiozenders;
- respondenten met een voorkeur voor Ecolo, de PS, de MR en respondenten die geen partijvoorkeur aangeven, een negatievere mening hebben dan respondenten met een voorkeur voor Agalev, de SP.A of

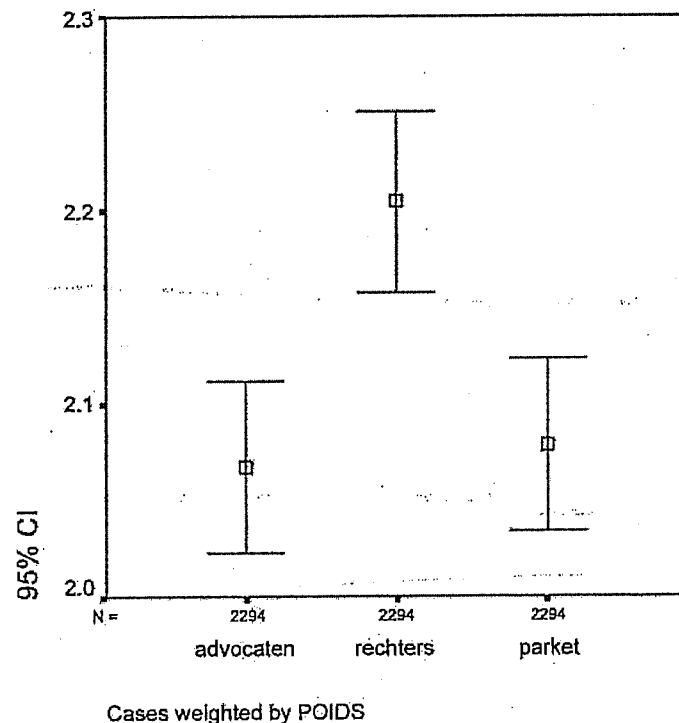
de CD&V; respondenten met een voorkeur voor de PS, Ecolo en respondenten die geen partijvoorkeur aangeven, bovendien een negatievere mening hebben dan respondenten met een voorkeur voor de VLD;

- inwoners van de rechtsgebieden Antwerpen en Gent een positievere mening hebben dan inwoners van de rechtsgebieden Brussel, Luik en Bergen; inwoners van het rechtsgebied Brussel een positievere mening hebben dan inwoners van het rechtsgebied Luik.

2.3.4. *Vergelijking van de antwoorden*

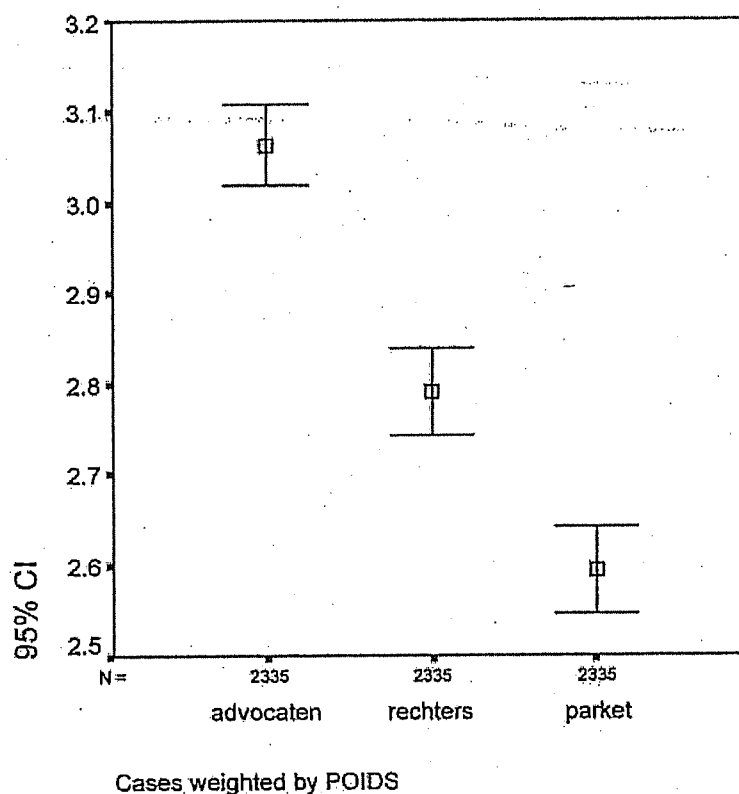
Figuur 5 toont aan dat op de vraag naar de dossierkennis van de actoren binnen de gerechtelijke wereld, de gemiddelde scores zeer dicht bij elkaar liggen (ter herinnering: hoe kleiner het cijfer op de y-as, hoe positiever het antwoord; hoe groter dit cijfer, hoe negatiever het antwoord. De waarden van de y-as liggen tussen 1 en 4; het 'neutrale antwoord' ligt dus op de waarde 2,5). De dossierkennis toegeschreven aan advocaten en aan het parket ligt dus hoger dan de dossierkennis toegeschreven aan rechters.

Figuur 5: Vergelijking van de gemiddelden: dossierkennis actoren

Figuur 6 die betrekking heeft op de gelijke behandeling van burgers, laat zien dat advocaten (links) de meeste negatieve meningen uitlokken, terwijl het parket (rechts), hoewel het minst bekend van de drie, minder negatief beoordeeld wordt (rechters nemen de middenpositie van de figuur in).

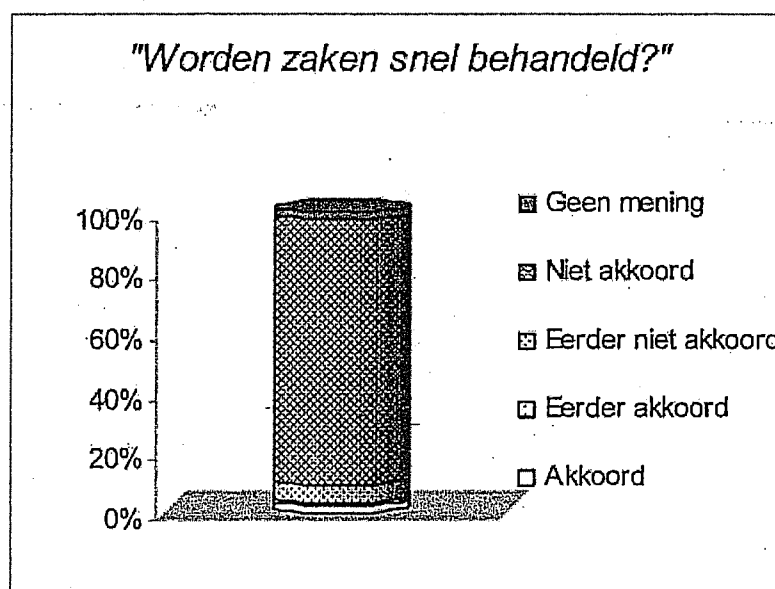
Figuur 6: Vergelijking van de gemiddelden: gelijke behandeling actoren

2.4. Het verloop van een zaak en de oplossing van geschillen

2.4.1. Algemeen

Drie thema's worden behandeld: de duur van de zaken, de procedurefouten en de juistheid van de beslissingen.

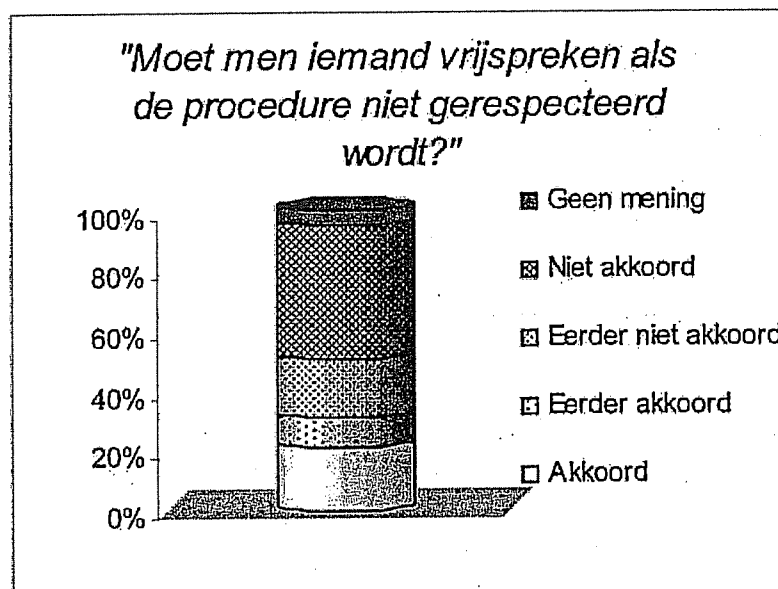

De eerste stelling in deze groep van vragen luidde als volgt: 'De behandeling van een rechtszaak duurt in het algemeen te lang'. Het oordeel van de respondenten is erg duidelijk: 88,6% van de bevraagden gaat 'akkoord' en 5,8% 'eerder akkoord'. Slechts 1,3% gaat 'eerder niet akkoord' en 2,1% 'niet akkoord' (2,3% heeft 'geen mening').

De uitgevoerde statistische testen tonen aan dat:

- respondenten tussen 15 en 25 jaar een negatievere mening hebben dan respondenten ouder dan 45; respondenten tussen 26 en 45 jaar een negatievere mening hebben dan respondenten ouder dan 65;
- de inwoners van Wallonië en Brussel het meer eens zijn met de stelling dan die van Vlaanderen;
- respondenten die betaald werk hebben een positievere mening hebben dan degenen die geen betaald werk hebben;
- respondenten die met ouders samenwonen een negatievere mening hebben dan respondenten die alleen wonen en dan respondenten die enkel met partner samenwonen;

- alleenstaande respondenten een negatievere mening hebben dan getrouwde respondenten, gescheiden respondenten en weduwen/weduwnaars;
- lezers van populaire kranten positiever staan tegenover deze stelling dan lezers van kwaliteitskranten;
- respondenten die nooit naar het journaal kijken of luisteren een negatievere mening hebben dan respondenten die altijd, vaak of soms naar het journaal kijken of luisteren; respondenten die nooit naar reportages over justitie kijken een negatievere mening hebben dan respondenten die soms naar reportages over justitie kijken; respondenten die nooit naar opsporingsprogramma's kijken een negatievere mening hebben dan respondenten die altijd, vaak of soms naar opsporingsprogramma's kijken;
- respondenten met een voorkeur voor Agalev een negatievere mening hebben dan respondenten met een voorkeur voor Ecolo, de PS of de MR;
- inwoners van het rechtsgebied Antwerpen een negatievere mening hebben dan inwoners van de rechtsgebieden Brussel, Luik en Bergen.

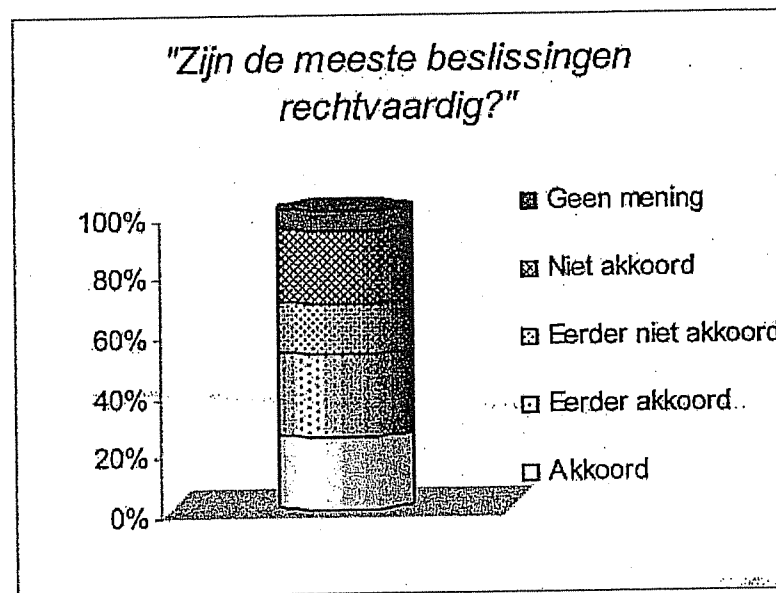

De tweede stelling luidde als volgt: 'Indien de procedure niet nageleefd wordt, moet iemand kunnen worden vrijgesproken'. De meerderheid van de respondenten drukt ten aanzien van deze stelling zijn verzet uit: 44,6% verklaart 'niet akkoord' te gaan, en 19,7% 'eerder niet akkoord'.

De positieve meningen zijn: 21,2% 'akkoord' en 9,5% 'eerder akkoord' (5,1% heeft 'geen mening').

De analyse van de antwoorden geeft aan dat:

- respondenten tussen 15 en 25 jaar een positievere mening hebben dan respondenten tussen 26 en 65;
- vrouwen een negatievere mening hebben dan mannen;
- respondenten die betaald werk hebben een negatievere mening hebben dan degenen die geen betaald werk hebben;
- respondenten die met ouders samenwonen positiever zijn dan respondenten die alleen wonen, respondenten die enkel met een partner samenwonen, respondenten die met een partner en kinderen samenwonen en respondenten die enkel met kinderen samenwonen;
- getrouwde respondenten, gescheiden respondenten en weduwen/weduwnaars een negatievere mening hebben dan alleenstaande respondenten;
- respondenten die naar de openbare televisie kijken een negatievere mening hebben dan respondenten die commerciële zenders kiezen.

De derde stelling ten slotte luidde: 'De meeste beslissingen zijn rechtvaardig'. Een kleine meerderheid van de respondenten geeft aan het hiermee eens te zijn: 24,2% gaat 'akkoord', 27,5% 'eerder akkoord', 17% 'eerder niet akkoord' en 24,9% 'niet akkoord' ('geen mening': 6,4%).

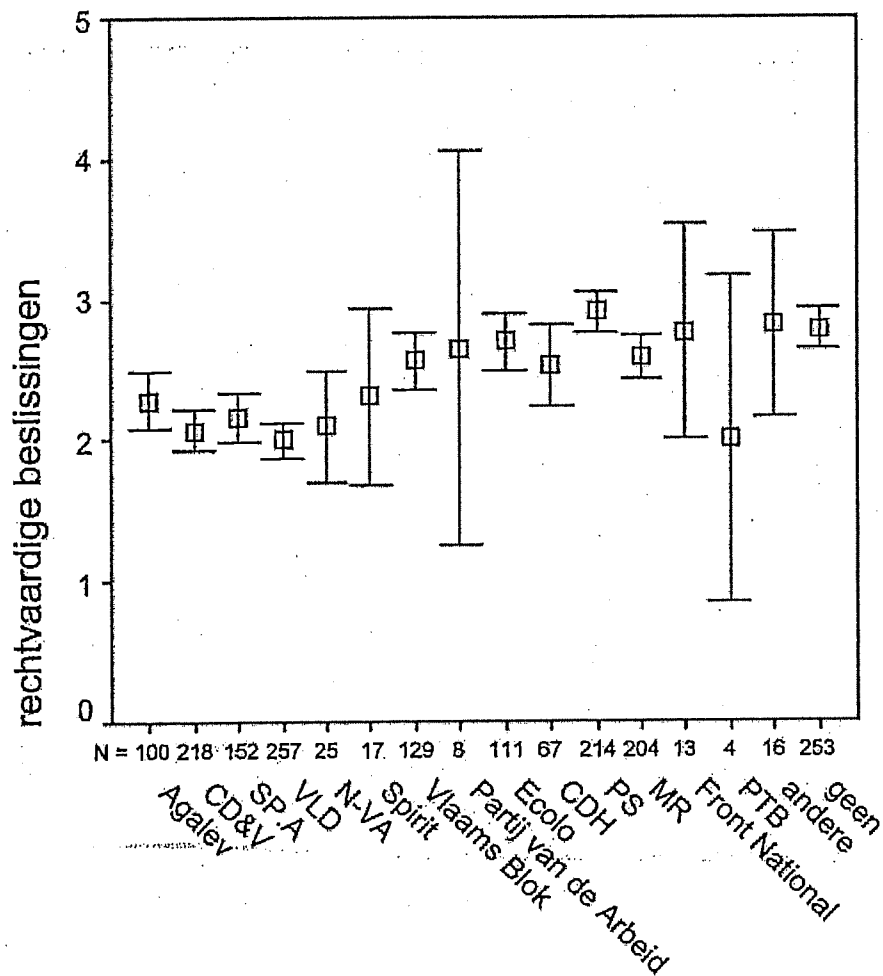
De statistisch significante verbanden zijn de volgende:

- respondenten tussen 15 en 25 jaar gaan meer akkoord met de stelling dan respondenten ouder dan 25;
- respondenten met een diploma hoger of universitair onderwijs gaan meer akkoord met de stelling dan respondenten met een diploma secundair onderwijs, lager onderwijs of geen diploma;
- respondenten met een maandelijks gezinsinkomen van minder dan 1.000 EURO gaan minder akkoord met de stelling dan respondenten met een maandelijks gezinsinkomen vanaf 1.000 EURO; respondenten met een maandelijks gezinsinkomen vanaf 1.000 tot en met 1.999 EURO gaan minder akkoord met de stelling dan respondenten met een maandelijks gezinsinkomen vanaf 2.000 EURO;
- mannen gaan meer akkoord met de stelling dan vrouwen;
- respondenten die betaald werk hebben gaan meer akkoord met de stelling dan degenen die geen betaald werk hebben;
- respondenten die een beroepsactiviteit hebben die verband houdt met justitie gaan meer akkoord met deze stelling dan degenen bij wie dit niet het geval is;
- respondenten die een burgerrechtelijke ervaring hebben (gehad) met justitie gaan minder akkoord met deze stelling dan degenen die er geen hebben (gehad);
- respondenten die met hun kinderen samenwonen gaan minder akkoord met de stelling dan respondenten die met hun ouders samenwonen en respondenten die enkel met hun partner samenwonen;
- alleenstaanden en gehuwden gaan minder akkoord met de stelling dan weduwen/weduwnaars en gescheiden respondenten;
- respondenten die een voorkeur hebben voor openbare televisie- en radiozenders gaan meer akkoord dan degenen die commerciële televisie- en radiozenders verkiezen;
- respondenten die kwaliteitskranten lezen, gaan meer akkoord met deze stelling dan degenen die populaire kranten lezen;
- respondenten die altijd naar opsporingsprogramma's kijken gaan minder akkoord met de stelling dan respondenten die soms naar opsporingsprogramma's kijken en deze gaan op hun beurt minder akkoord met de stelling dan respondenten die nooit naar opsporingsprogramma's kijken; respondenten die vaak naar opsporingsprogramma's kijken gaan minder akkoord met de stelling dan respondenten die zelden of nooit naar opsporingsprogramma's kijken; respondenten die zelden naar opsporingsprogramma's kijken gaan

meer akkoord met de stelling dan respondenten die vaak of altijd naar opsporingsprogramma's kijken;

- de verschillen naargelang de politieke voorkeur van de respondenten zijn complex; deze complexe verschillen worden in figuur 7 weergegeven;

Figuur 7: Verschillen in mening over rechtvaardige beslissingen naargelang politieke voorkeur

Interpretatie van figuur 7:

Wanneer de betrouwbaarheidsintervallen tussen de partijen niet overlappen, en het gemiddelde van een partij (die hierna X wordt genoemd) lager ligt dan het gemiddelde van een andere partij (die hierna Y wordt genoemd), kan worden gesteld dat de respondenten met een voorkeur voor partij X meer akkoord gaan dan de respon-

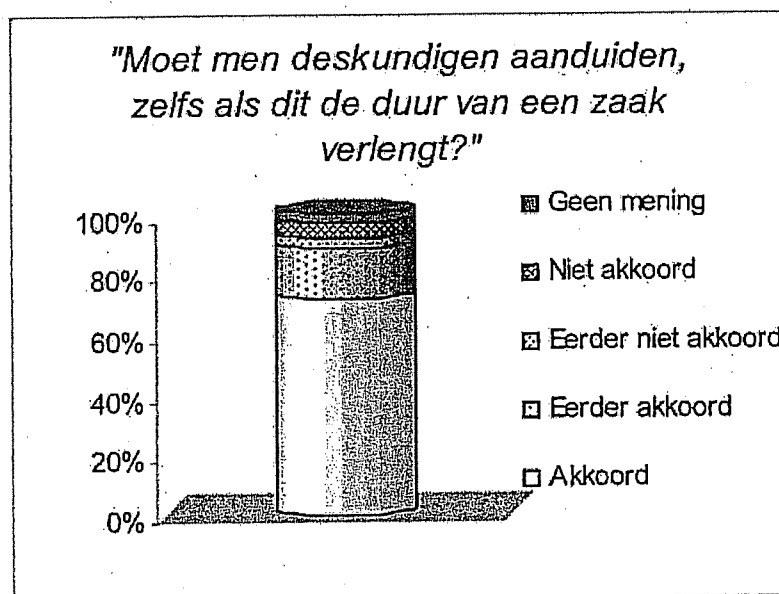
denten met een voorkeur voor partij Y; wanneer het gemiddelde van partij X hoger ligt dan het gemiddelde van partij Y, kan worden gesteld dat de respondenten met een voorkeur voor partij X minder akkoord gaan dan de respondenten met een voorkeur voor partij Y; wanneer de betrouwbaarheidsintervallen overlappen, kunnen geen betrouwbare uitspraken worden gedaan met betrekking tot verschillen inzake politieke voorkeur van de respondenten;

- inwoners van de rechtsgebieden Brussel, Antwerpen en Gent gaan meer akkoord met de stelling dan inwoners van de rechtsgebieden Luik en Bergen; inwoners van het rechtsgebied Gent gaan bovendien meer akkoord met de stelling dan inwoners van het rechtsgebied Brussel.

2.4.2. Vragen over burgerlijk recht

Een aantal items betrof meer specifiek vragen inzake burgerlijk recht. Deze worden in deze paragraaf beschreven.

a. Deskundigen

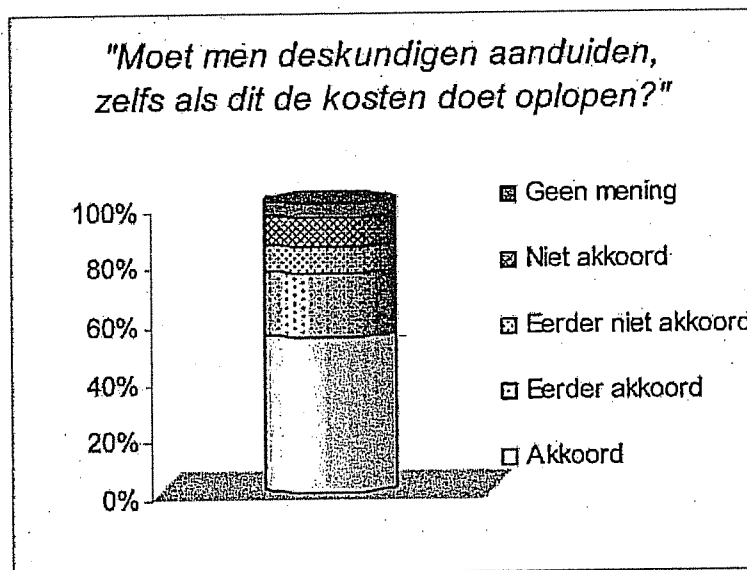

Twee vragen hadden betrekking op het deskundigenonderzoek. Op de eerste 'Het is belangrijk om deskundigen aan te stellen, ook al wordt de duur van een rechtszaak hierdoor langer', zijn de meningen voor het grootste deel positief: 71,7% van de respondenten gaat 'akkoord' en

17% 'eerder akkoord'. Slechts 3,5% gaat 'eerder niet akkoord' en 4,8% 'niet akkoord' ('geen mening': 3,1%).

De bivariate analyse toont aan dat:

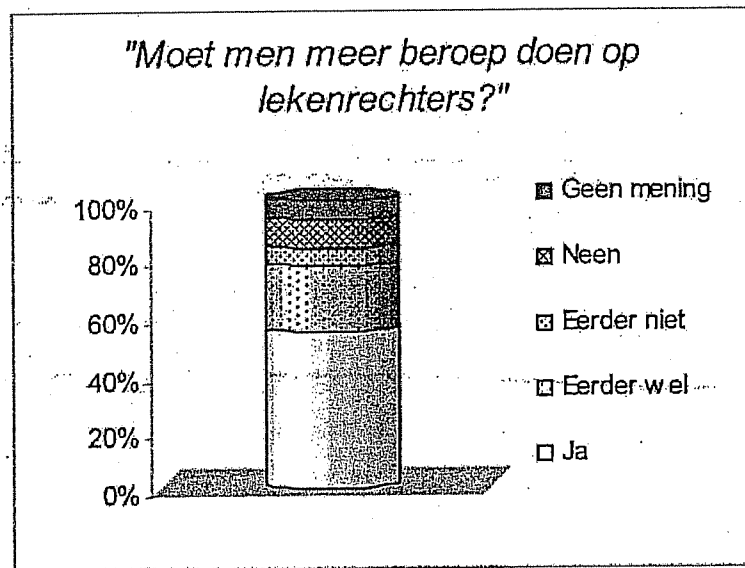
- de inwoners van Vlaanderen en Wallonië met deze stelling meer akkoord gaan dan de inwoners van Brussel;
- vrouwen met deze stelling meer akkoord gaan dan mannen;
- respondenten met een burgerrechtelijke ervaring minder akkoord gaan met deze stelling dan respondenten zonder dergelijke ervaring;

De tweede stelling met betrekking tot deskundigenonderzoek luidde als volgt: 'Het is belangrijk om deskundigen aan te stellen, ook al worden de kosten van een rechtszaak hierdoor hoger'. Ook hier zijn de meningen overwegend positief (75,1%), hoewel iets minder uitgesproken dan bij de vorige vraag (88,7%). Meer in detail geeft dit: 53,3% van de bevroagde personen die 'akkoord' gaat, 21,8% 'eerder akkoord', 9,3% 'eerder niet akkoord' en 10% 'niet akkoord' ('geen mening': 5,1%).

Ter zake werden geen significante verbanden teruggevonden.

b. Lekenrechters

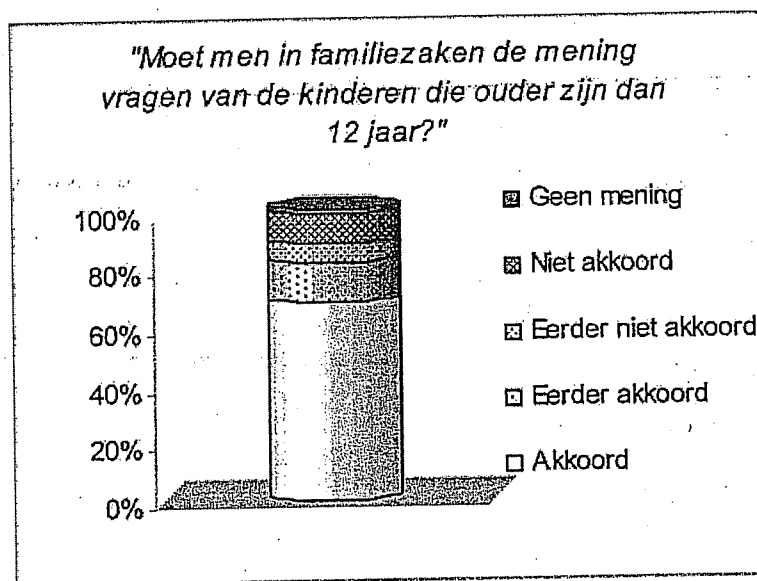

De stelling luidde als volgt: 'In een beperkt aantal burgerlijke zaken, bijvoorbeeld voor de arbeidsrechtbank, wordt de rechter voor het nemen van een beslissing bijgestaan door gewone burgers die zelf geen rechter zijn maar wel gespecialiseerd zijn in het onderwerp. Vindt u dat men deze manier van werken moet veralgemenen naar andere burgerlijke zaken?'. De verdeling van de antwoorden toont aan dat de meeste respondenten positief staan tegenover dit voorstel: 54,5% van de respondenten antwoordde 'ja', 22,7% 'eerder wel', 6,4% 'eerder niet' en 9,7% 'neen' ('geen mening': 6,7%).

Volgende significante verbanden werden vastgesteld:

- inwoners van Wallonië hebben een positievere mening dan inwoners van Vlaanderen;
- vrouwen hebben een positievere mening dan mannen;
- respondenten met betaald werk hebben een positievere mening dan degenen die geen betaald werk hebben;
- respondenten die met een partner en kinderen samenwonen hebben een positievere mening dan respondenten die met hun ouders samenwonen;
- respondenten die de geschreven informatieve pers verkiezen hebben een positievere mening dan degenen die de populaire pers verkiezen.

c. Kinderen

Eén van de gestelde vragen ging over de graad van betrokkenheid van de kinderen: 'Bij familiezaken moet steeds de mening van kinderen boven 12 jaar gevraagd worden'. Een zeer grote meerderheid van respondenten stemt in met deze stelling: 67,7% gaat 'akkoord' en 14% 'eerder akkoord'. De negatieve meningen zijn: 6,2% 'eerder niet akkoord' en 10,6% 'niet akkoord'. Er dient opgemerkt te worden dat bij deze vraag het percentage 'zonder mening' bijzonder klein is (1,4%).

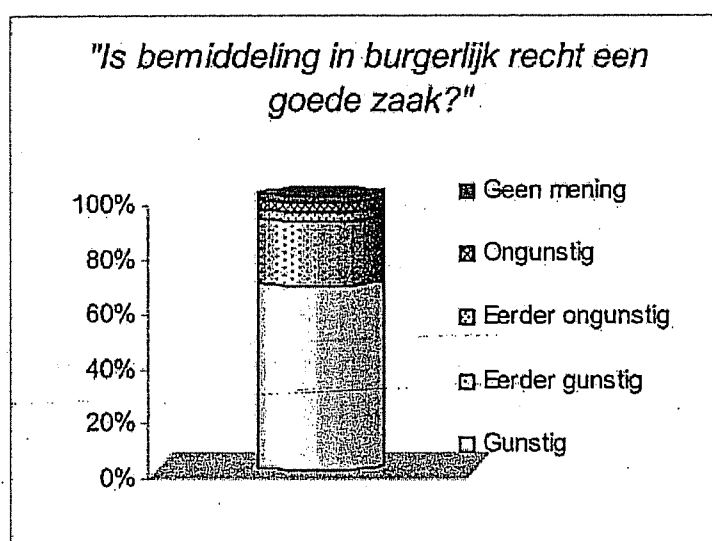
Volgende verbanden werden vastgesteld:

- respondenten tussen 15 en 45 jaar hebben een positievere mening dan respondenten ouder dan 45; respondenten tussen 46 en 65 jaar hebben een positievere mening dan respondenten ouder dan 65;
- inwoners van Vlaanderen hebben een positievere mening dan inwoners van Wallonië;
- respondenten met een diploma lager onderwijs of geen diploma hebben een negatievere mening dan respondenten met een diploma secundair onderwijs, hoger onderwijs of universitair onderwijs;
- vrouwen hebben een positievere mening dan mannen;
- respondenten die betaald werk hebben, hebben een positievere mening dan respondenten die geen betaald werk hebben;
- respondenten die met hun ouders samenwonen hebben een positievere mening dan respondenten die alleen wonen, respondenten die enkel met een partner samenwonen en respondenten die met een partner en kinderen samenwonen; respondenten die enkel met een

partner samenwonen hebben een negatievere mening dan respondenten die met een partner en kinderen samenwonen, respondenten die enkel met kinderen samenwonen en respondenten die met ouders samenwonen; respondenten die alleen wonen hebben een negatievere mening dan respondenten die met een partner en kinderen samenwonen;

- weduwen/weduwenaars hebben een negatievere mening dan alleenstaande respondenten, getrouwde respondenten en gescheiden respondenten; getrouwde respondenten hebben een negatievere mening dan alleenstaande respondenten;
- respondenten die naar openbare televisiezenders kijken hebben een positievere mening dan respondenten die naar commerciële televisiezenders kijken;
- respondenten die kwaliteitskranten lezen hebben een positievere mening dan degenen die populaire kranten lezen;
- respondenten met een voorkeur voor Agalev hebben een positievere mening dan respondenten met een voorkeur voor de CD&V, het Vlaams Blok, de CDH, de PS, de MR, het Front National en respondenten die geen partijvoorkeur aangeven; respondenten met een voorkeur voor het Front National hebben een negatievere mening dan respondenten met een voorkeur voor Agalev, de SP.A, Spirit of Ecolo;
- inwoners van het rechtsgebied Bergen hebben een negatievere mening dan inwoners van de rechtsgebieden Antwerpen, Gent, Brussel en Luik.

d. Bemiddeling

De vragenlijst bevatte ook een vraag met betrekking tot de bemiddeling: 'In een burgerlijke zaak kunnen de partijen ook onderling naar een oplossing zoeken, onder toezicht van een rechter. Bent u voorstander, eerder voorstander, eerder tegenstander of tegenstander van deze manier om conflicten op te lossen?' Een grote meerderheid van respondenten spreekt zich uit ten gunste van dit voorstel: 67,7% verklaart zich 'voorstander' en 23,6% 'eerder voorstander'. De negatieve antwoorden zijn weinig talrijk: 2,8% zijn 'eerder tegenstander' en 3,9% 'tegenstander' ('geen mening': 2%).

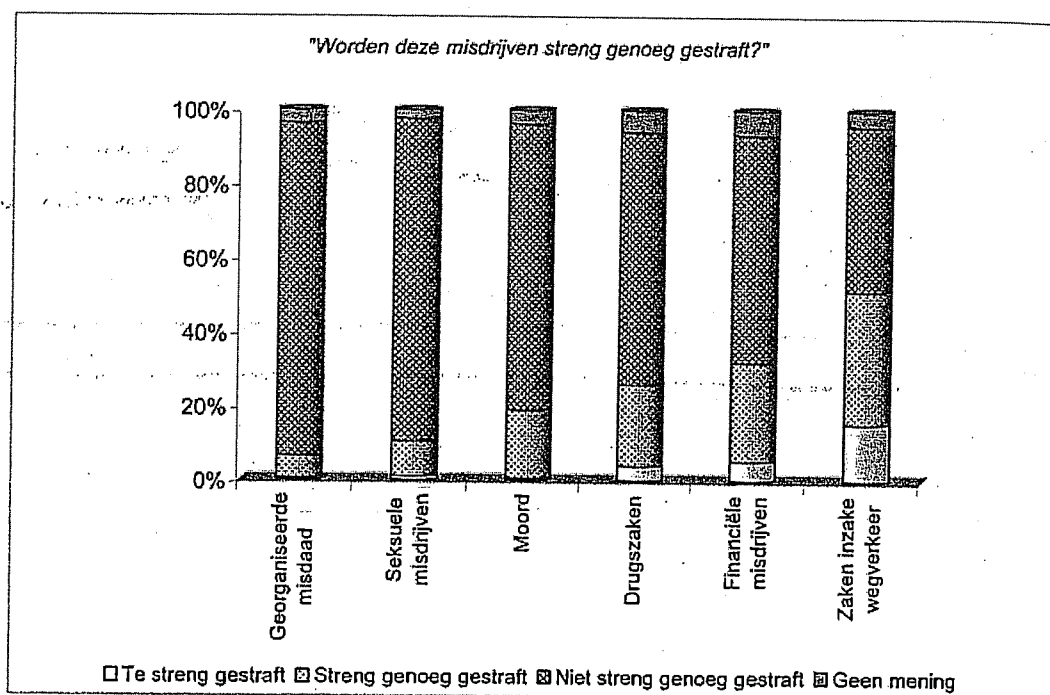
De statistische testen brengen weinig significante verbanden aan het licht:

- respondenten met een diploma hoger of universitair onderwijs hebben een positievere mening over bemiddeling dan respondenten met een diploma secundair onderwijs;
- respondenten die kwaliteitskranten verkiezen hebben een positievere mening over bemiddeling dan degenen die de populaire kranten verkiezen.

2.4.3. *Vragen over strafrecht*

Net zoals voor burgerlijk recht, bevatte de vragenlijst een aantal items met betrekking tot strafrecht.

a. De bestraffing van misdrijven

Een subgroep van vragen betrof de bestraffing van misdrijven. Voor een aantal misdrijven werd de respondenten gevraagd aan te geven of zij vonden dat deze 'te streng bestraft', streng genoeg bestraft' of 'niet streng genoeg bestraft' werden. De volgende misdrijven werden in beschouwing genomen: financiële misdrijven, seksuele misdrijven, verkeersmisdrijven, drugmisdrijven, moord en georganiseerde misdaad. Vooraleer we dieper ingaan op de resultaten, bekijken we in de volgende tabel hoe de respondenten de bestraffing van deze misdrijven evalueren (de cijfers variëren van 1 tot 3, waarbij 1 het antwoord 'te streng bestraft' is, en 3 'niet streng genoeg bestraft'. Het neutrale antwoord 'streng genoeg bestraft' bevindt zich dus op waarde 2).

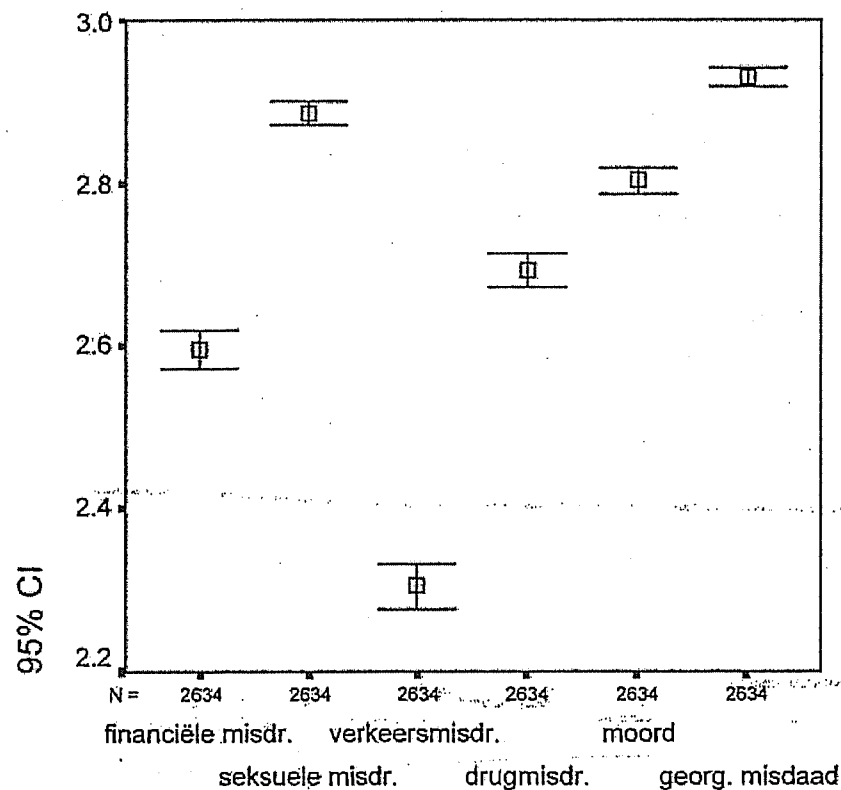
Tabel 5: Zwaarte van de bestraffing

	Gemiddelde	Standaardafwijking	Rangorde
Georganiseerde misdaad	2,93	0,28	1
Seksuele misdrijven	2,88	0,35	2
Moord	2,80	0,42	3
Drugzaken	2,68	0,55	4
Financiële misdrijven	2,60	0,59	5
Zaken inzake wegverkeer	2,30	0,73	6

Over het algemeen spreekt de bevolking zich dus uit voor strengere straffen, ongeacht het soort misdrijf dat in beschouwing wordt genomen. Meer in het bijzonder worden georganiseerde misdaad, seksuele misdrijven en moord volgens de bevroagde personen 'niet streng genoeg gestraft'. Wanneer we de frequentie van de antwoorden voor de verschillende categorieën misdrijven bekijken, zien we dat 93,4% van de respondenten vindt dat de georganiseerde misdaad 'niet genoeg bestraft' wordt; 89,4% geeft dit antwoord voor seksuele misdrijven, 80,3% voor moord; 72,4% voor drugmisdrijven; 65,8% voor financiële misdrijven; en ten slotte 46,5% voor verkeersmisdrijven.

Figuur 8 hieronder geeft aan dat de betrouwbaarheidsintervallen tussen de verschillende categorieën niet overlappen, en dat de gemiddelde waarden voor deze verschillende delictgroepen dus significant van elkaar verschillen.

Figuur 8: Vergelijking van de gemiddelden: zwaarte van de bestraffing

Cases weighted by POIDS

Een gedetailleerd onderzoek per soort misdrijf leidt tot de volgende vaststellingen:

Wat de georganiseerde misdaad betreft vindt 89,9% van de bevroagden dat deze 'niet streng genoeg bestraft' wordt; 5,9% meent dat deze 'streng genoeg bestraft' wordt; en voor 0,5% wordt deze 'te streng bestraft' ('geen mening': 3,7%).

Volgens de statistische testen:

- zijn respondenten tussen 15 en 25 jaar minder streng dan respondenten ouder dan 25;
- zijn inwoners van Wallonië strenger dan inwoners van Vlaanderen;
- zijn respondenten die met ouders samenwonen minder streng dan respondenten die alleen wonen, respondenten die enkel met een partner samenwonen, respondenten die met een partner en kinderen samenwonen, en respondenten die enkel met kinderen samenwonen;
- zijn weduwen/weduwnaars, gescheiden respondenten en gehuwde respondenten strenger dan alleenstaande respondenten;
- zijn lezers van populaire kranten strenger dan lezers van kwaliteitskranten;
- zijn respondenten die nooit naar opsporingsprogramma's kijken minder streng dan respondenten die altijd of vaak naar opsporingsprogramma's kijken;
- zijn respondenten met een voorkeur voor de Partij van de Arbeid minder streng dan respondenten met een voorkeur voor de VLD, de N-VA, het Vlaams Blok, de PS, de MR, andere dan de voorgelegde partijen en respondenten die geen partijvoorkeur aangeven;
- zijn inwoners van het rechtsgebied Gent minder streng dan inwoners van de rechtsgebieden Luik en Bergen.

Wat betreft de bestraffing van de seksuele misdrijven vindt 87,1% van de respondenten dat deze 'niet streng genoeg bestraft' worden; 9,4% vindt dat ze 'streng genoeg bestraft' worden, en 1% vindt dat ze 'te streng bestraft' worden ('geen mening': 2,5%).

Statistische verbanden geven aan dat wat de bestraffing van seksuele delicten betreft:

- inwoners van Wallonië strenger zijn dan inwoners van Vlaanderen en Brussel;

- respondenten met een diploma hoger of universitair onderwijs minder streng zijn dan respondenten met een diploma secundair onderwijs, lager onderwijs of geen diploma;
- respondenten met een maandelijks gezinsinkomen van minder dan 1.000 EURO strenger zijn dan respondenten met een maandelijks gezinsinkomen vanaf 1.000 EURO;
- vrouwen strenger zijn dan mannen;
- vrijzinnigen minder streng zijn dan katholieken en niet-katholieke christenen;
- respondenten die geen betaald werk hebben strenger zijn dan degenen die wel betaald werk hebben;
- respondenten van wie het beroep geen enkel verband heeft met justitie, strenger zijn dan degenen van wie het werk wel verband houdt met justitie;
- respondenten die geen strafrechtelijke ervaring hebben (gehad) strenger zijn dan respondenten die wel een dergelijke ervaring hebben (gehad);
- alleenstaande respondenten minder streng zijn dan getrouwde respondenten, gescheiden respondenten en weduwen/weduwnaars;
- respondenten die een voorkeur hebben voor commerciële tv-zenders strenger zijn dan respondenten die openbare tv-zenders kiezen;
- respondenten die populaire kranten lezen strenger zijn dan degenen die kwaliteitskranten lezen;
- respondenten die nooit naar het journaal kijken of luisteren minder streng zijn dan respondenten die zelden naar het journaal kijken of luisteren; respondenten die nooit naar advocaten- of politieseries kijken minder streng zijn dan respondenten die soms, vaak of altijd naar advocaten- of politieseries kijken; respondenten die nooit naar opsporingsprogramma's kijken minder streng zijn dan respondenten die zelden, soms, vaak of altijd naar opsporingsprogramma's kijken; respondenten die altijd naar opsporingsprogramma's kijken, strenger zijn dan respondenten die soms of zelden naar opsporingsprogramma's kijken;
- respondenten met een voorkeur voor de Partij van de Arbeid minder streng zijn dan respondenten met een voorkeur voor de andere voorgelegde politieke partijen, de respondenten met een voorkeur voor een andere dan de voorgelegde politieke partijen en respondenten die geen partijvoorkeur aangeven; respondenten met een

voorkeur voor het Vlaams Blok strenger zijn dan respondenten met een voorkeur voor Agalev, de Partij van de Arbeid of Ecolo;

- inwoners van de rechtsgebieden Brussel, Antwerpen en Gent minder streng zijn dan inwoners van het rechtsgebied Bergen.

Wat betreft moord antwoordt 77,3% van de respondenten dat dit 'niet streng genoeg bestraft' wordt; 18,4% meent dat dit 'streng genoeg bestraft' wordt; en 0,6% zegt dat dit 'te streng bestraft' wordt ('geen mening': 3,8%).

De statistische testen leren ons het volgende wat betreft de bestraffing van moord:

- respondenten ouder dan 65 jaar zijn strenger dan respondenten jonger dan 66 jaar; respondenten tussen 46 en 65 jaar zijn strenger dan respondenten tussen 15 en 25 jaar;
- inwoners van Brussel zijn het minst streng en inwoners van Wallonië zijn het strengst; inwoners van Vlaanderen nemen een tussenpositie in;
- de strengheid neemt af naarmate het opleidingsniveau stijgt;
- respondenten met een maandelijks gezinsinkomen van minder dan 2.000 EURO zijn strenger dan respondenten met een maandelijks gezinsinkomen vanaf 2.000 tot en met 2.999 EURO en dan respondenten met een maandelijks gezinsinkomen vanaf 3.000 EURO; respondenten met een maandelijks gezinsinkomen vanaf 2.000 tot en met 2.999 EURO zijn strenger dan respondenten met een maandelijks gezinsinkomen van 3.000 EURO;
- mannen zijn minder streng dan vrouwen;
- katholieken en niet-katholieke christenen zijn strenger dan niet-gelovigen; katholieken zijn strenger dan vrijzinnigen;
- respondenten die geen betaald werk hebben, zijn minder streng dan degenen die wel betaald werk hebben;
- respondenten van wie het werk verband houdt met justitie zijn minder streng dan degenen van wie het werk geen verband houdt met justitie;
- respondenten die een burgerrechtelijke of strafrechtelijke ervaring hebben (gehad), zijn minder streng dan degenen die dergelijke ervaring niet hebben (gehad);
- alleenstaande respondenten zijn minder streng dan getrouwde respondenten, gescheiden respondenten en weduwen/weduwnaars; weduwen/weduwnaars zijn strenger dan getrouwde respondenten;

- respondenten die de voorkeur geven aan openbare tv-zenders zijn minder streng dan respondenten die de voorkeur geven aan commerciële tv-zenders;
- respondenten die kwaliteitskranten lezen, zijn minder streng dan degenen die populaire kranten lezen;
- respondenten die vaak naar het journaal kijken of luisteren, zijn minder streng dan respondenten die soms naar het journaal kijken of luisteren; respondenten die nooit naar advocaten- of politseries kijken, zijn minder streng dan respondenten die altijd naar advocaten- of politseries kijken; respondenten die altijd naar opsporingsprogramma's kijken, zijn minder streng dan respondenten die nooit, zelden, soms of vaak naar opsporingsprogramma's kijken;
- respondenten met een voorkeur voor Agalev zijn minder streng dan respondenten met een voorkeur voor de CD&V, de SP.A, de VLD, het Vlaams Blok, de CDH, de PS, de MR en respondenten die geen partijvoorkeur aangeven; respondenten met een voorkeur voor Ecolo zijn minder streng dan respondenten met een voorkeur voor de CD&V, het Vlaams Blok, de PS en respondenten die geen partijvoorkeur aangeven;
- inwoners van de rechtsgebieden Brussel en Gent zijn minder streng dan inwoners van het rechtsgebied Bergen; inwoners van het rechtsgebied Brussel zijn bovendien minder streng dan inwoners van het rechtsgebied Luik.

Volgens 68% van de bevroagden worden drugmisdrijven 'niet streng genoeg bestraft'; 22% vindt dat ze 'streng genoeg bestraft' worden, en 3,9% meent dat ze 'te streng bestraft' worden ('geen mening': 6%).

Ook hier wordt een hele reeks statistisch significante verbanden gevonden:

- de strengheid neemt toe met de leeftijd van de respondenten;
- inwoners van Wallonië zijn strenger dan inwoners van Brussel en Vlaanderen;
- de strengheid daalt naarmate het opleidingsniveau stijgt;
- respondenten met een maandelijks gezinsinkomen van minder dan 1.000 EURO zijn strenger dan respondenten met een maandelijks gezinsinkomen vanaf 2.000 EURO; respondenten met een maandelijks gezinsinkomen van minder dan 2.000 EURO zijn strenger dan respondenten met een maandelijks gezinsinkomen vanaf 3.000 EURO;

- vrouwen zijn strenger dan mannen;
- niet-gelovigen, vrijzinnigen en respondenten die een andere dan de voorgelegde geloofsovertuigingen aanhangen zijn minder streng dan katholieken, niet-katholieke christenen en moslims;
- respondenten die geen betaald werk hebben zijn strenger dan degenen die wel betaald werk hebben;
- respondenten die een burgerrechtelijke of strafrechtelijke ervaring hebben (gehad), zijn minder streng dan degenen die dergelijke ervaring niet hebben (gehad);
- respondenten die met ouders samenwonen zijn minder streng dan respondenten die alleen wonen, respondenten die enkel met een partner samenwonen, respondenten die met een partner en kinderen samenwonen en respondenten die enkel met hun kinderen samenwonen;
- alleenstaande respondenten zijn minder streng dan getrouwde respondenten, gescheiden respondenten en weduwen/weduwnaars; getrouwde respondenten en gescheiden respondenten zijn op hun beurt minder streng dan weduwen/weduwnaars;
- respondenten die een voorkeur hebben voor openbare tv-zenders zijn minder streng dan respondenten die commerciële tv-zenders verkiezen;
- respondenten die kwaliteitskranten lezen, zijn minder streng dan degenen die populaire kranten lezen;
- respondenten die altijd naar het journaal kijken of luisteren, zijn minder streng dan respondenten die vaak naar het journaal kijken of luisteren; respondenten die altijd naar advocaten- en politieseries kijken, zijn strenger dan respondenten die zelden of nooit naar advocaten- en politieseries kijken; respondenten die altijd, vaak, soms of zelden naar opsporingsprogramma's kijken, zijn strenger dan respondenten die nooit naar opsporingsprogramma's kijken; respondenten die altijd of vaak naar opsporingsprogramma's kijken, zijn strenger dan respondenten die zelden naar opsporingsprogramma's kijken;
- respondenten met een voorkeur voor Agalev en Ecolo zijn minder streng dan respondenten met een voorkeur voor de CD&V, het Vlaams Blok, de CDH, de PS, de MR en respondenten die geen partijvoorkeur aangeven; respondenten met een voorkeur voor Ecolo zijn bovendien minder streng dan respondenten met een voorkeur voor de VLD;

- inwoners van de rechtsgebieden Brussel en Gent zijn minder streng dan inwoners van de rechtsgebieden Luik en Bergen; inwoners van het rechtsgebied Antwerpen zijn minder streng dan inwoners van het rechtsgebied Bergen.

Betreffende financiële misdrijven zijn de frequenties als volgt: voor 61,3% van de bevroagden, worden deze 'niet streng genoeg bestraft', voor 26,7% worden deze wel 'streng genoeg bestraft' en voor 5,2% worden deze 'te streng bestraft' ('geen mening': 6,7%).

De statistische testen geven de volgende verbanden aan:

- respondenten tussen 15 en 45 jaar zijn minder streng dan respondenten ouder dan 45;
- Brusselaars en Walen zijn strenger dan Vlamingen;
- respondenten met een maandelijks gezinsinkomen tussen 2.000 en 2.999 EURO zijn minder streng dan respondenten met een maandelijks gezinsinkomen tussen 1.000 en 1.999 EURO;
- vrouwen zijn strenger dan mannen;
- respondenten die betaald werk hebben, zijn minder streng dan degenen die geen betaald werk hebben;
- respondenten die een burgerrechtelijke ervaring hebben (gehad), zijn minder streng dan degenen die dergelijke ervaring niet hebben (gehad);
- respondenten die met hun ouders samenwonen zijn minder streng dan respondenten die alleen wonen, respondenten die enkel met een partner samenwonen, respondenten die met een partner en kinderen samenwonen, respondenten die enkel met hun kinderen samenwonen en respondenten die met andere personen samenwonen; respondenten die met een partner en kinderen samenwonen zijn minder streng dan respondenten die alleen wonen en dan respondenten die enkel met een partner samenwonen;
- weduwen/weduwnaars zijn strenger dan alleenstaande respondenten, getrouwde respondenten en gescheiden respondenten; getrouwde respondenten zijn strenger dan alleenstaande respondenten;
- respondenten die commerciële tv-zenders verkiezen, zijn minder streng dan degenen die openbare tv-zenders verkiezen;
- respondenten die populaire kranten lezen, zijn strenger dan degenen die kwaliteitskranten lezen;

- respondenten die soms of zelden naar het journaal kijken of luisteren, zijn strenger dan respondenten die altijd naar het journaal kijken of luisteren; respondenten die zelden naar het journaal kijken of luisteren, zijn strenger dan respondenten die vaak naar het journaal kijken of luisteren; respondenten die vaak naar advocaten- en politseries kijken, zijn minder streng dan respondenten die zelden of nooit naar advocaten- en politseries kijken,
- respondenten met een voorkeur voor de VLD zijn minder streng dan respondenten die geen politieke voorkeur aangeven;
- inwoners van het rechtsgebied Gent zijn minder streng dan inwoners van het rechtsgebied Bergen.

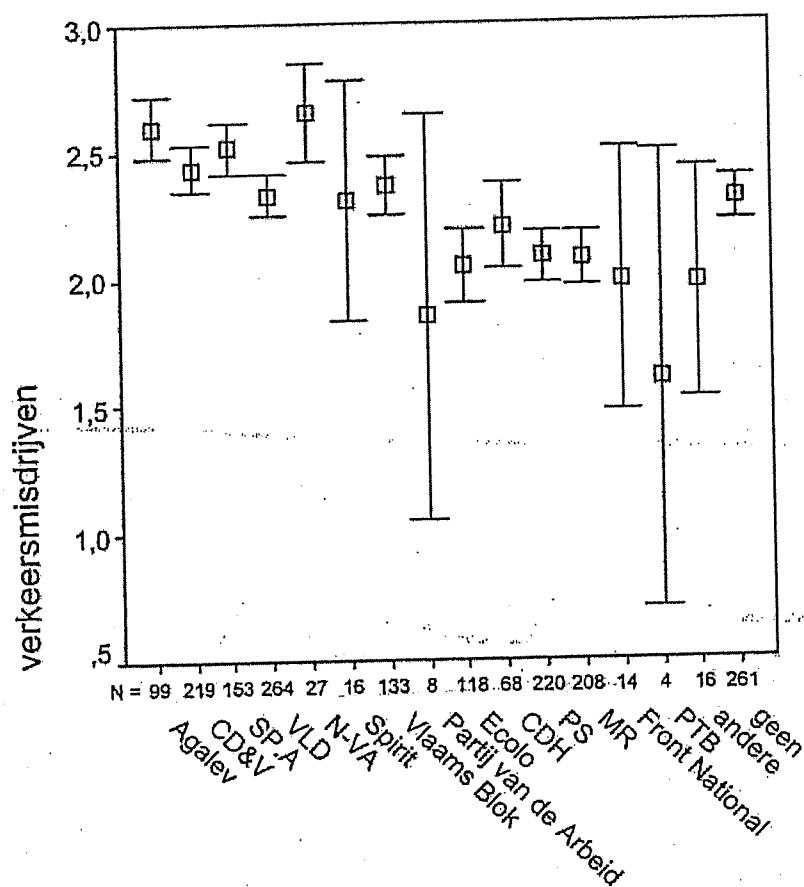
De evaluatie van verkeersmisdrijven levert een heel ander beeld op, misschien omdat deze dichter aanleunen bij de bekommernissen en de ervaring van de respondenten. Voor 44,5% van de bevroagden, worden deze 'niet streng genoeg bestraft', voor 35,9% worden ze 'streng genoeg bestraft' en voor 15,4% worden ze 'te streng bestraft' ('geen mening': 4,2%).

Op basis van de statistische testen komen we tot volgende vaststellingen:

- respondenten tussen 15 en 45 jaar zijn minder streng dan respondenten ouder dan 45;
- inwoners van Vlaanderen zijn het minst streng en inwoners van Wallonië het strengst; inwoners van Brussel nemen een middenpositie in;
- respondenten met een diploma lager onderwijs of geen diploma zijn strenger dan respondenten met een diploma secundair, hoger of universitair onderwijs;
- respondenten met een maandelijks gezinsinkomen tussen 2.000 en 2.999 EURO zijn strenger dan respondenten met een maandelijks gezinsinkomen van minder dan 2.000 EURO;
- respondenten die geen betaald werk hebben, zijn strenger dan degenen die wel betaald werk hebben;
- respondenten van wie het werk verband houdt met justitie zijn strenger dan degenen bij wie dit niet het geval is;
- respondenten die een burgerrechtelijke of strafrechtelijke ervaring hebben (gehad), zijn minder streng dan degenen die dergelijke ervaring niet hebben (gehad);

- respondenten die met hun ouders samenwonen zijn minder streng dan respondenten die alleen wonen, respondenten die enkel met een partner samenwonen en respondenten die met een partner en kinderen samenwonen;
- alleenstaande respondenten en gescheiden respondenten zijn minder streng dan getrouwde respondenten en weduwen/weduwnaars;
- respondenten die commerciële tv-zenders verkiezen, zijn minder streng dan degenen die openbare tv-zenders verkiezen;
- respondenten die de populaire kranten lezen, zijn strenger dan degenen die kwaliteitskranten lezen;
- respondenten die altijd naar het journaal kijken of luisteren, zijn strenger dan respondenten die vaak naar het journaal kijken of luisteren;
- de verschillen naargelang de politieke voorkeur van de respondenten zijn complex; deze complexe verschillen worden in figuur 9 weergegeven;

Figuur 9: Verschillen in mening over bestraffing van verkeersmisdrijven naargelang politieke voorkeur

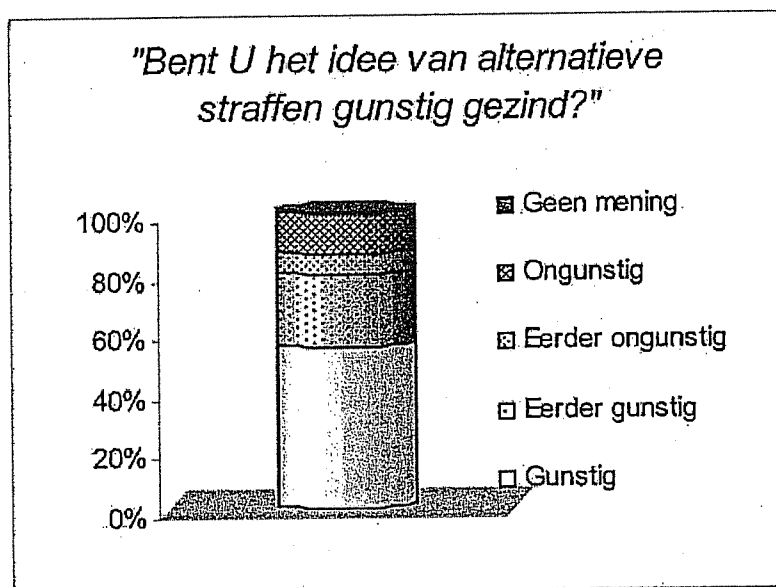

Interpretatie van figuur 9

Wanneer de betrouwbaarheidsintervallen tussen de partijen niet overlappen, en het gemiddelde van een partij (die hierna X wordt genoemd) lager ligt dan het gemiddelde van een andere partij (die hierna Y wordt genoemd), kan worden gesteld dat de respondenten met een voorkeur voor partij X minder streng zijn dan de respondenten met een voorkeur voor partij Y; wanneer het gemiddelde van partij X hoger ligt dan het gemiddelde van partij Y, kan worden gesteld dat de respondenten met een voorkeur voor partij X strenger zijn dan de respondenten met een voorkeur voor partij Y; wanneer de betrouwbaarheidsintervallen overlappen, kunnen geen betrouwbare uitspraken worden gedaan met betrekking tot verschillen inzake politieke voorkeur van de respondenten;

- inwoners van de rechtsgebieden Antwerpen, Gent en Brussel zijn strenger dan inwoners van de rechtsgebieden Luik en Bergen; inwoners van het rechtsgebied Antwerpen zijn bovendien strenger dan inwoners van de rechtsgebieden Gent en Brussel.

b. Alternatieve straffen

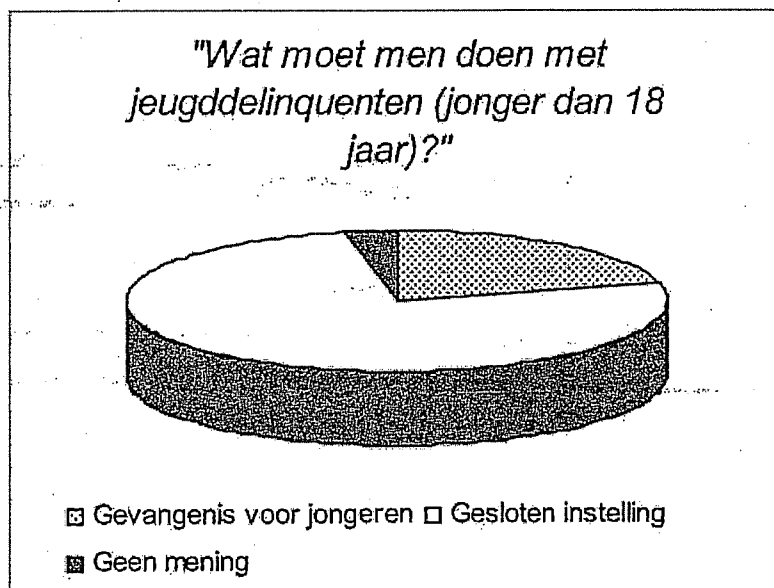
De houding ten aanzien van alternatieve straffen werd als volgt bevraagd: 'Een reeks van alternatieve straffen, dit wil zeggen straffen die in de samenleving, dus buiten de gevangenis, worden uitgevoerd, werden ontwikkeld. Bent u voorstander, eerder voorstander, eerder

tegenstander, tegenstander van het principe van alternatieve straffen?'. Van de bevroagden toonde 54,2% zich voorstander, 24,8% 'eerder voorstander', 7,1% 'eerder tegenstander' en 13,7% 'tegenstander' ('geen mening': 0,1%). Meer dan drie respondenten op vier zijn dus voorstander van dit soort praktijk.

De statistische testen brengen aan het licht dat:

- inwoners van Brussel het meest positief staan tegenover alternatieve straffen en inwoners van Vlaanderen het minst; inwoners van Wallonië nemen een middenpositie in;
- respondenten met een diploma hoger of universitair onderwijs positiever staan tegenover alternatieve straffen dan respondenten met een diploma secundair onderwijs, lager onderwijs of geen diploma;
- respondenten met betaald werk positiever staan tegenover alternatieve straffen dan respondenten zonder betaald werk;
- respondenten van wie het werk verband houdt met justitie positiever staan tegenover alternatieve straffen dan degenen die niet voor justitie werken;
- respondenten die de openbare televisiezenders verkiezen positiever staan tegenover alternatieve straffen dan respondenten die commerciële televisiezenders verkiezen;
- respondenten die kwaliteitskranten lezen, positiever staan tegenover alternatieve straffen dan degenen die populaire kranten lezen;
- respondenten die nooit naar opsporingsprogramma's kijken, positiever staan tegenover alternatieve straffen dan respondenten die vaak naar opsporingsprogramma's kijken;
- respondenten met een voorkeur voor het Vlaams Blok negatiever staan ten opzichte van alternatieve straffen dan respondenten met een voorkeur voor Agalev, de CD&V, de SP.A, de VLD, de N-VA, Ecolo, de CDH, de PS, de MR, en respondenten met een voorkeur voor andere dan de voorgelegde politieke partijen; respondenten die geen politieke voorkeur aangeven, negatiever staan ten opzichte van alternatieve straffen dan respondenten met een voorkeur voor Agalev, de VLD, Ecolo, de PS of de MR;
- inwoners van het rechtsgebied Brussel positiever staan ten opzichte van alternatieve straffen dan inwoners van de rechtsgebieden Antwerpen, Gent en Bergen.

c. Jeugdcriminaliteit

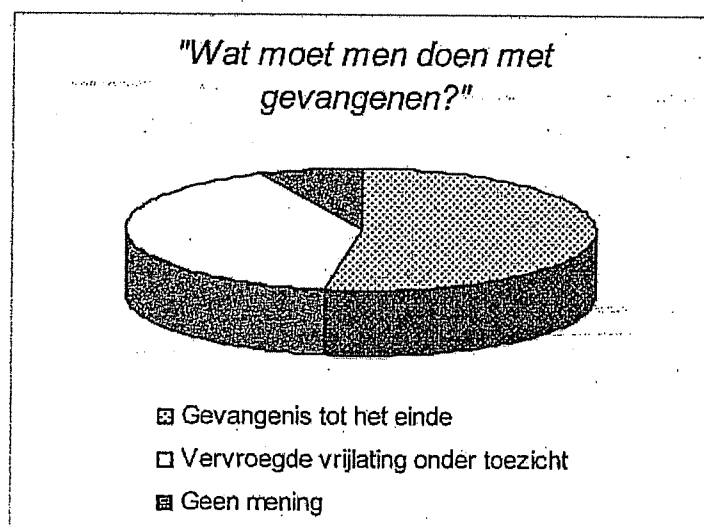
Eén van de vragen van het onderzoek betrof jeugdcriminaliteit. Ze luidde als volgt: 'Ik ga u twee uitspraken voorleggen over jonge delinquenten onder de 18 jaar. Welke van deze twee meningen komt het best met uw mening overeen? (1) Jongeren onder de 18 jaar die een misdrijf gepleegd hebben, moeten worden opgesloten in een jeugdgevangenis of (2) jongeren onder de 18 jaar die een misdrijf gepleegd hebben, moeten worden geplaatst in een instelling waar begeleiding centraal staat'. De antwoorden zijn verdeeld als volgt: 20,7% van de bevroagden spreekt zich uit ten voordele van de eerste stelling, en 75,9% (hetzij drie vierde van de steekproef) ten voordele van de tweede ('geen mening': 3,4%).

De statistische analyse leert ons het volgende:

- respondenten tussen 26 en 45 jaar kiezen vaker voor begeleide opsluiting in een gesloten instelling dan respondenten ouder dan 45;
- inwoners van Wallonië kiezen vaker voor begeleide opsluiting in een gesloten instelling dan inwoners van Vlaanderen;
- respondenten met een diploma hoger of universitair onderwijs kiezen vaker voor begeleide opsluiting in een gesloten instelling dan respondenten met een diploma secundair onderwijs, lager onderwijs of geen diploma;
- vrouwen kiezen vaker voor begeleide opsluiting in een gesloten instelling dan mannen;

- respondenten die betaald werk hebben, kiezen vaker voor begeleide opsluiting in een gesloten instelling dan degenen die geen betaald werk hebben;
- respondenten die naar de openbare televisiezers kijken, kiezen vaker voor begeleide opsluiting in een gesloten instelling dan respondenten die commerciële televisiezers verkiezen;
- respondenten die kwaliteitskranten lezen, kiezen vaker voor begeleide opsluiting in een gesloten instelling dan degenen die populaire kranten lezen;
- respondenten die vaak naar het journaal kijken of luisteren, kiezen vaker voor begeleide opsluiting in een gesloten instelling dan respondenten die altijd of nooit kijken;
- respondenten met een voorkeur voor het Vlaams Blok kiezen vaker voor een gevangenisstraf dan respondenten met een voorkeur voor Agalev, de CD&V, de SP.A, de VLD, de N-VA, Ecolo, de CDH, de PS, de MR en respondenten die geen partijvoorkeur aangeven; respondenten die geen politieke voorkeur aangeven kiezen wel vaker voor een gevangenisstraf dan respondenten met een voorkeur voor Agalev en Ecolo; respondenten met een voorkeur voor Ecolo kiezen vaker voor een begeleide opsluiting in een gesloten instelling dan respondenten met een voorkeur voor de VLD, het Vlaams Blok en respondenten die geen partijvoorkeur aangeven;
- inwoners van het rechtsgebied Gent kiezen vaker voor een gevangenisstraf dan inwoners van het rechtsgebied Luik.

d. Gevangenisstraffen

De vraag over gevangenisstraffen luidde als volgt: 'Ik ga u nu twee uitspraken over gevangenisstraffen voorleggen. Welke van de twee uitspraken komt het best overeen met uw mening?

1. Gevangenen moeten in de gevangenis blijven tot aan het einde van hun straf.
2. Gevangenen moeten vervroegd vrijgelaten kunnen worden en een deel van hun straf onder toezicht uitzitten, in de maatschappij.'

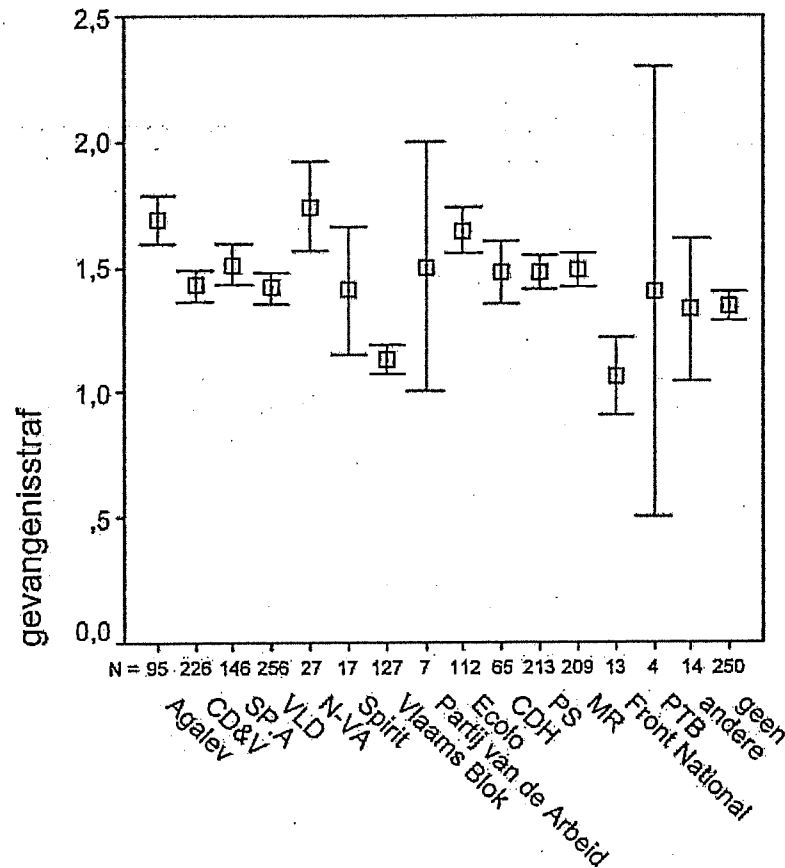
Van de respondenten heeft 52,5% zich uitgesproken voor de eerste stelling, 40,3% voor de tweede stelling en heeft 7,2% 'geen mening' uitgedrukt.

De statistische testen laten zien dat de voorkeur voor de eerste stelling ('gevangenen moeten in de gevangenis blijven tot het einde van hun straf'):

- kleiner is bij inwoners van Brussel dan bij inwoners van Vlaanderen en Wallonië;
- kleiner is naarmate het opleidingsniveau stijgt;
- kleiner is bij respondenten met een maandelijks gezinsinkomen vanaf 3.000 EURO dan bij respondenten met een maandelijks gezinsinkomen van minder dan 3.000 EURO;
- groter is bij vrouwen dan bij mannen;
- groter is bij katholieken dan bij vrijzinnigen en respondenten die een andere dan de voorgelegde geloofsovertuigingen aanhangen;
- groter is bij respondenten die betaald werk hebben dan bij degenen die geen betaald werk hebben;
- groter is bij respondenten van wie het beroep geen verband houdt met justitie dan bij degenen van wie het werk wel verband houdt met justitie;
- groter is bij getrouwde respondenten en weduwen/weduwnaars dan bij alleenstaande respondenten;
- groter is bij respondenten die naar commerciële televisiezenders kijken dan bij respondenten die naar openbare televisiezenders kijken;
- groter is bij respondenten die populaire kranten lezen dan bij degenen die kwaliteitskranten lezen;
- kleiner is bij respondenten die nooit naar opsporingsprogramma's kijken dan bij respondenten die altijd, vaak, soms of zelden naar opsporingsprogramma's kijken;

- verschilt naargelang de politieke voorkeur van de respondenten, doch dat deze verschillen complex zijn; deze verschillen worden in figuur 10 weergegeven;

Figuur 10: Verschillen in mening ten aanzien van de gevangenisstraf naargelang politieke voorkeur

Interpretatie van figuur 10:

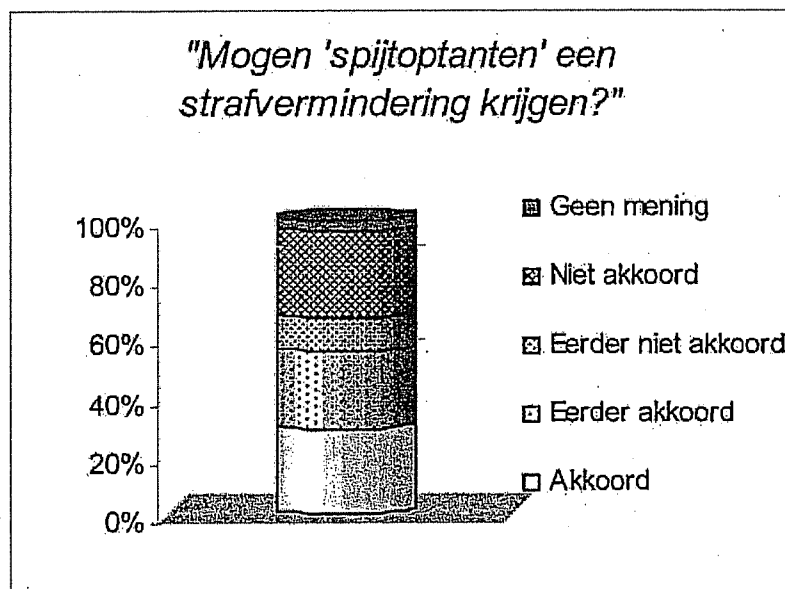
Wanneer de betrouwbaarheidsintervallen tussen de partijen niet overlappen, en het gemiddelde van een partij (die hierna X wordt genoemd) lager ligt dan 1,5³⁸ enerzijds en het gemiddelde van een andere partij (die hierna Y wordt genoemd) hoger ligt dan 1,5 anderzijds, kan worden gesteld dat de respondenten met een voorkeur voor partij X vaker ervoor kiezen dat gevangenen in de gevangenis blijven tot aan het

³⁸ Met het cijfer 1,5 wordt verwezen naar het cijfer op de X-as van figuur 10, waarbij 1,5 staat voor de scheidingslijn tussen de twee antwoordcategorieën.

einde van hun straf dan de respondenten met een voorkeur voor partij Y; wanneer het gemiddelde van partij X hoger ligt dan 1,5 enerzijds, en de gemiddelde houding van partij Y lager ligt dan 1,5 anderzijds, kan worden gesteld dat de respondenten met een voorkeur voor partij X vaker ervoor kiezen dat gevangenen vervroegd vrijgelaten kunnen worden onder toezicht dan de respondenten met een voorkeur voor partij Y; wanneer de betrouwbaarheidsintervallen overlappen, kunnen geen betrouwbare uitspraken worden gedaan over verschillen inzake politieke voorkeur;

- kleiner is bij inwoners van de rechtsgebieden Brussel dan bij inwoners van de rechtsgebieden Gent en Bergen.

e. 'Spijtoptanten'

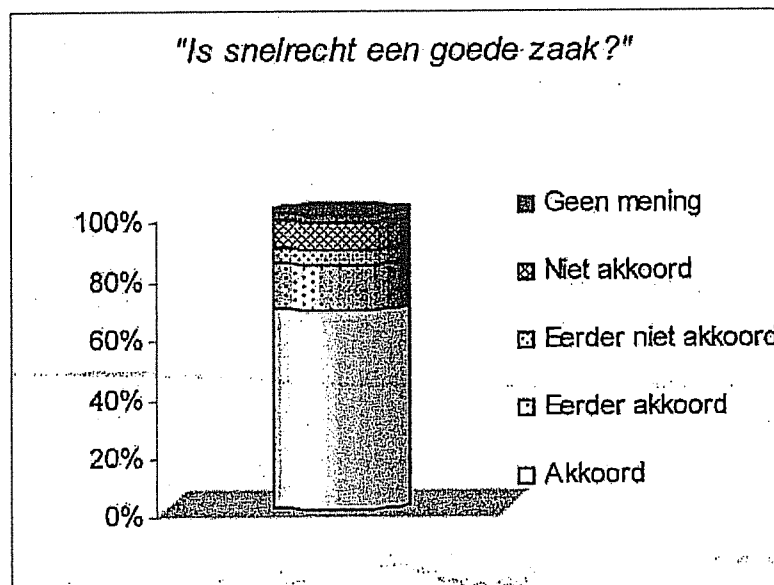
Hier was de stelling: 'Mensen die een misdrijf hebben gepleegd en die justitie helpen dit misdrijf op te lossen moeten strafvermindering kunnen krijgen'. Van de respondenten gaat 29,1% 'akkoord', 26,2% 'eerder akkoord', 11,7% 'eerder niet akkoord' en 28,9% 'niet akkoord' (zonder mening: 4,2%). De antwoorden lopen dus sterk uiteen, met een lichte meerderheid ten gunste van de stelling.

De statistische tests tonen aan dat:

- inwoners van Vlaanderen positiever staan tegenover deze stelling dan die van Wallonië;
- mannen positiever staan tegenover deze stelling dan vrouwen;

- respondenten met een diploma hoger of universitair onderwijs positiever staan tegenover deze stelling dan respondenten met een diploma secundair onderwijs;
- respondenten met een maandelijks gezinsinkomen vanaf 3.000 EURO positiever staan tegenover deze stelling dan respondenten met een maandelijks gezinsinkomen van minder dan 1.000 EURO;
- respondenten die de openbare televisie- en radiozenders verkiezen positiever staan tegenover deze stelling dan respondenten die commerciële televisie- en radiozenders verkiezen;
- respondenten die populaire kranten lezen, positiever staan tegenover deze stelling dan degenen die kwaliteitskranten lezen; respondenten die nooit naar opsporingsprogramma's kijken positiever staan tegenover deze stelling dan respondenten die vaak naar opsporingsprogramma's kijken;
- respondenten met een voorkeur voor de VLD positiever staan tegenover deze stelling dan respondenten die geen politieke voorkeur aangeven.

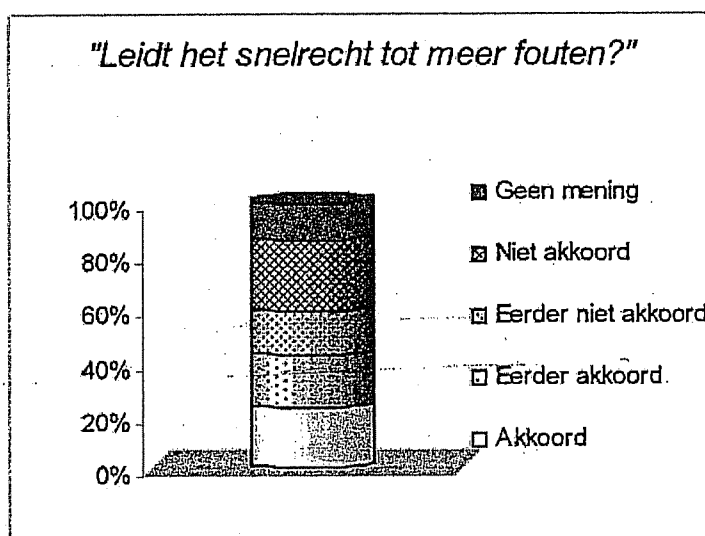
f. Snelrecht

Een dubbele vraag ging over het snelrecht. Het eerste item was: 'Het snelrecht is een goede zaak'. Van de respondenten gaat 67,1% 'akkoord' met deze bewering, 15,6% 'eerder akkoord', 5,2% 'eerder niet akkoord' en 8,9% 'niet akkoord' ('geen mening': 3,1%). Een grote meerderheid van de respondenten (meer dan 80%) stemt dus in met de stelling.

Meer in detail zien we het volgende:

- respondenten ouder dan 65 stemmen meer in met deze stelling dan respondenten die jonger zijn; respondenten tussen 15 en 25 jaar stemmen minder in met deze stelling dan respondenten ouder dan 25;
- de instemming met de stelling is groter in Vlaanderen dan in Wallonië en Brussel;
- respondenten van wie het werk verband houdt met justitie stemmen minder in met deze stelling dan respondenten bij wie dit niet het geval is;
- de instemming met deze stelling is groter bij katholieken dan bij respondenten die een andere dan de voorgelegde geloofsovertuigingen aanhangen;
- de instemming van respondenten die met ouders samenwonen is kleiner dan de instemming van respondenten die enkel met een partner samenwonen en dan respondenten die met een partner en kinderen samenwonen;
- respondenten die de openbare radio-omroepen verkiezen, stemmen meer in met deze stelling dan degenen die commerciële radiozenders verkiezen;
- respondenten die populaire kranten lezen, stemmen meer in met deze stelling dan degenen die kwaliteitskranten lezen;
- respondenten met een voorkeur voor de VLD stemmen meer in met deze stelling dan respondenten met een voorkeur voor Ecolo;
- inwoners van de rechtsgebieden Brussel, Antwerpen en Gent stemmen meer in met deze stelling dan inwoners van de rechtsgebieden Luik en Bergen.

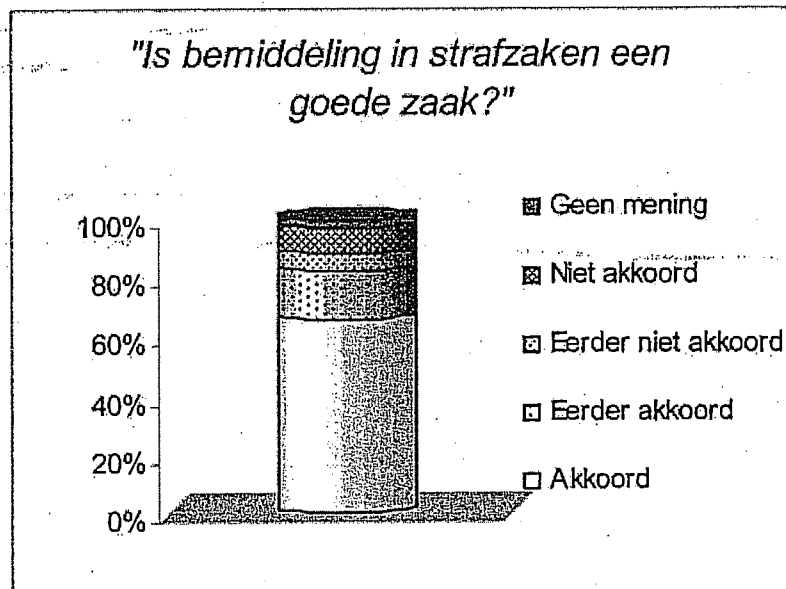
Het tweede item luidde: 'Het snelrecht leidt tot meer verkeerde beslissingen'. Hier zijn de antwoorden erg verdeeld. Enerzijds verklaart 22,5% van de respondenten 'akkoord' te gaan en 19,9% 'eerder akkoord', anderzijds verklaart 26,9% 'niet akkoord' te gaan en 16,8% 'eerder niet akkoord'. Het aantal respondenten 'zonder mening' ligt relatief hoog (13,9%).

De statistische testen tonen de volgende verbanden aan:

- respondenten tussen 15 en 25 jaar gaan meer akkoord dan respondenten tussen 26 en 45;
- Walen gaan meer akkoord dan Vlamingen;
- respondenten met een diploma lager onderwijs of geen diploma gaan meer akkoord dan respondenten met een diploma hoger of universitair onderwijs;
- respondenten met een maandelijks gezinsinkomen tussen 1.000 en 1.999 EURO gaan meer akkoord dan respondenten met een maandelijks gezinsinkomen tussen 2.000 en 2.999 EURO;
- respondenten die betaald werk hebben, gaan minder akkoord dan degenen die geen betaald werk hebben;
- respondenten van wie het werk verband houdt met justitie gaan meer akkoord met de stelling dan respondenten van wie het werk niets met justitie te maken heeft;
- respondenten die met hun ouders samenwonen gaan meer akkoord dan respondenten die met een partner en kinderen samenwonen;
- alleenstaande respondenten gaan meer akkoord met de stelling dan gehuwde respondenten;
- respondenten die commerciële tv-zenders en radio verkiezen, gaan meer akkoord met de stelling dan degenen die openbare tv-zenders of radio verkiezen;
- respondenten die soms naar het journaal kijken of luisteren, gaan meer akkoord dan respondenten die altijd of vaak naar het journaal kijken of luisteren;
- respondenten met een voorkeur voor de PS gaan meer akkoord met de stelling dan respondenten met een voorkeur voor de SP.A, de VLD, de N-VA of het Vlaams Blok; respondenten met een voorkeur voor de VLD gaan minder akkoord met de stelling dan respondenten met een voorkeur voor Ecolo;
- inwoners van de rechtsgebieden Antwerpen en Gent gaan minder akkoord met de stelling dan inwoners van de rechtsgebieden Luik

en Bergen; inwoners van het rechtsgebied Brussel gaan minder akkoord met de stelling dan inwoners van het rechtsgebied Bergen.

g. Bemiddeling

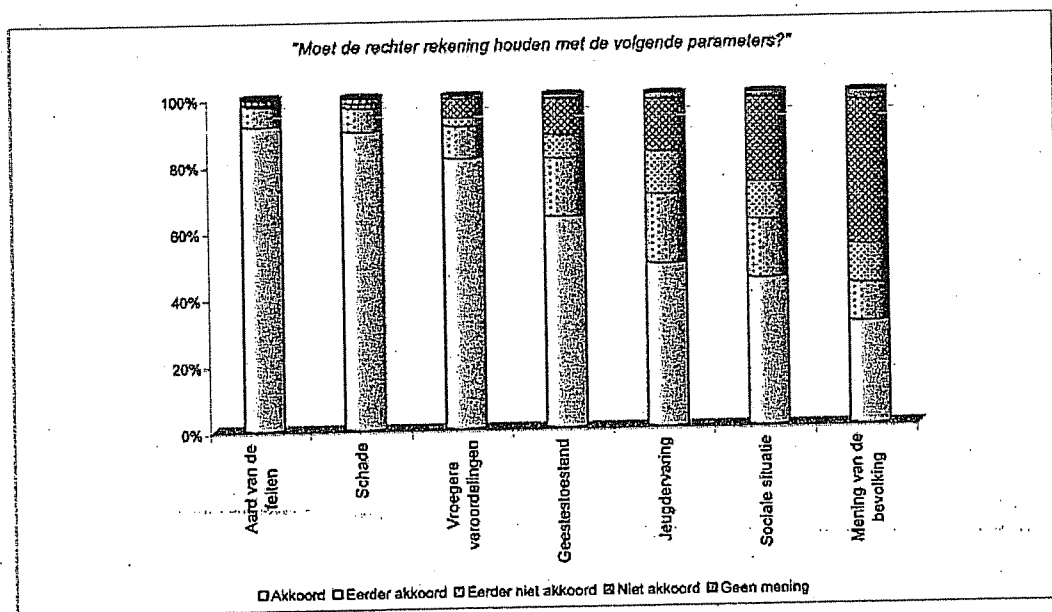
Net zoals voor het burgerlijk recht, werd ook voor het strafrecht ingegaan op de vraag in verband met bemiddeling. Na een inhoudelijke uitleg over bemiddeling, werd de volgende stelling voorgelegd: 'De mogelijkheid tot bemiddeling is een goede zaak'. Bijna drie vierde van de bevroegden antwoordt positief: 66% gaat 'akkoord', 16,4% 'eerder akkoord', 5,6% 'eerder niet akkoord' en 9,1% 'niet akkoord' ('geen mening': 2,6%).

De statistische testen brengen aan het licht dat:

- respondenten met een diploma hoger of universitair onderwijs positiever staan ten opzichte van bemiddeling dan respondenten met een diploma secundair onderwijs, lager onderwijs of geen diploma;
- respondenten met een maandelijks gezinsinkomen vanaf 3.000 EURO positiever staan ten opzichte van bemiddeling dan respondenten met een maandelijks gezinsinkomen van minder dan 1.000 EURO;
- mannen positiever staan ten opzichte van bemiddeling dan vrouwen;
- respondenten van wie de beroepsactiviteit verband houdt met justitie positiever staan ten opzichte van bemiddeling dan respondenten die niet voor justitie werken;

- respondenten die geen strafrechtelijke ervaring hebben (gehad) er positiever tegenover staan dan respondenten die wel een dergelijke ervaring hebben (gehad);
- respondenten die de voorkeur geven aan openbare tv-zenders en radio positiever staan ten opzichte van bemiddeling dan respondenten die commerciële tv-zenders en radio verkiezen;
- respondenten die kwaliteitskranten lezen, positiever staan tegenover bemiddeling dan respondenten die populaire kranten lezen;
- respondenten die nooit naar advocaten- en politseries kijken, positiever staan tegenover bemiddeling dan respondenten die altijd naar advocaten- en politseries kijken; respondenten die altijd naar opsporingsprogramma's kijken, negatiever staan tegenover bemiddeling dan respondenten die zelden of nooit naar opsporingsprogramma's kijken.

h. Beslissingen van de rechter

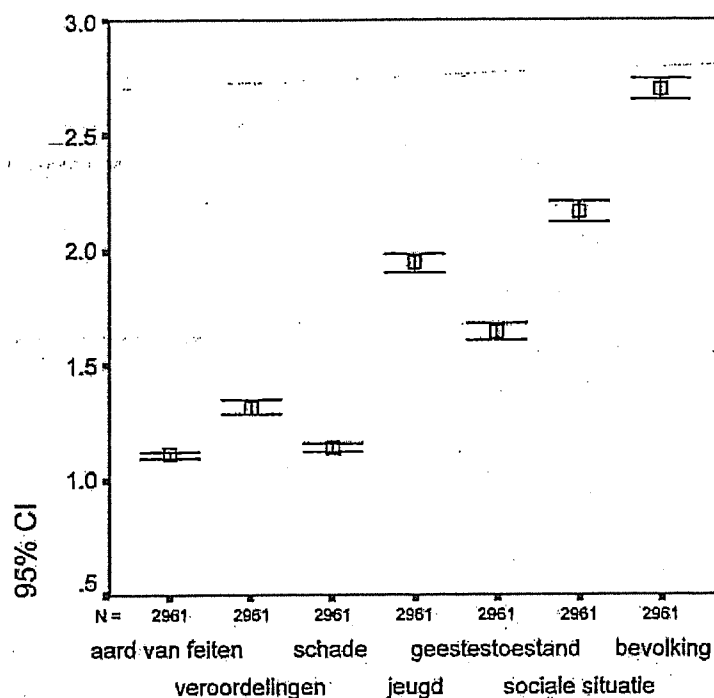
De deelnemers aan het onderzoek werden ondervraagd over een reeks elementen waarmee een rechter rekening zou moeten houden bij het nemen van zijn beslissing: de aard van de feiten, de vroegere veroordelingen van de verdachte, de schade geleden door het slachtoffer, de ervaringen van de verdachte tijdens zijn jeugd, zijn geestestoestand, zijn sociale situatie, en ten slotte de mening van de bevolking. Voor elk van deze elementen konden de respondenten zeggen of ze akkoord, eerder akkoord, eerder niet akkoord, of niet akkoord gingen.

Vooraleer we overgaan tot de gedetailleerde resultaten, kunnen we ook hier de verschillende criteria rangschikken volgens hun orde van belangrijkheid. Tabel 6 geeft de gemiddelde resultaten weer, op een schaal van 1 ('akkoord') tot 4 ('niet akkoord').

Tabel 6: Beslissingscriteria van de rechter

	Gemiddelde	Standaardafwijking	Rangorde
Aard van de feiten	1,11	0,45	1
Schade	1,15	0,50	2
Vroegere veroordelingen	1,32	0,78	3
Geestestoestand	1,65	1,01	4
Jeugdervaringen	1,95	1,13	5
Sociale situatie	2,18	1,25	6
Mening van de bevolking	2,69	1,32	7

De tabel toont aan dat de eerste bezorgdheid van de bevroagden is dat de rechter rekening houdt met de aard van de feiten en de schade geleden door het slachtoffer; omgekeerd vinden de respondenten dat er eerder geen rekening moet worden gehouden met de mening van de bevolking. Figuur 11 toont aan dat de verschillende categorieën statistisch duidelijk van elkaar te onderscheiden zijn, met uitzondering van de aard van de feiten en de schade, waar de foutenmarges (met significantieniveau 0,95) elkaar overlappen.

Figuur 11: Vergelijking van de gemiddelden: beslissingscriteria van de rechter

Cases weighted by POIDS

Laten we nu wat dieper ingaan op de verschillende elementen.

Met betrekking tot de vraag of de rechter rekening moet houden met de aard van de feiten tonen de resultaten aan dat 91,3% van de respondenten 'akkoord' en 6,1% 'eerder akkoord' gaat. Slechts 0,4% van de bevroagden gaat 'eerder niet akkoord' en 1,5% gaat 'niet akkoord' ('geen mening': 0,7%).

De statistische tests tonen aan dat:

- respondenten tussen 26 en 45 jaar minder akkoord gaan dan respondenten tussen 46 en 65 jaar;
- Brusselaars meer akkoord gaan dan Walen;
- respondenten die geen betaald werk hebben meer akkoord gaan dan degenen die dat wel hebben;
- respondenten die naar openbare televisiezenders kijken meer akkoord gaan dan respondenten die naar commerciële televisiezenders kijken;
- respondenten die kwaliteitskranten lezen meer akkoord gaan dan degenen die populaire kranten lezen.

Met betrekking tot de vraag over het belang van vroegere veroordelingen van de verdachte tonen de resultaten aan dat 81,1% van de bevroagden 'akkoord' gaat, 9,7% 'eerder akkoord', 2,5% 'eerder niet akkoord' en 5,7% 'niet akkoord' gaat ('geen mening': 1,1%).

De bivariante analyses leveren de volgende resultaten op:

- respondenten tussen 15 en 25 jaar gaan minder akkoord dan respondenten ouder dan 25;
- de inwoners van Vlaanderen gaan meer akkoord dan inwoners van Brussel en Wallonië;
- respondenten die betaald werk hebben, gaan meer akkoord dan degenen die dat niet hebben;
- respondenten die met hun ouders samenwonen gaan minder akkoord dan respondenten die alleen wonen, respondenten die enkel met een partner samenwonen en respondenten die met een partner en kinderen samenwonen;
- alleenstaande respondenten gaan minder akkoord dan getrouwde respondenten of gescheiden respondenten;
- gebruikers van openbare tv-zenders en radio gaan meer akkoord dan degenen die commerciële radio- en televisiezenders verkiezen;
- respondenten die nooit naar het journaal kijken of luisteren, gaan minder akkoord dan respondenten die altijd of vaak naar het journaal kijken of luisteren;
- respondenten met een voorkeur voor Ecolo gaan minder akkoord met de stelling dan respondenten met een voorkeur voor het Vlaams Blok of de SP.A;
- inwoners van het rechtsgebied Gent gaan meer akkoord met de stelling dan inwoners van de rechtsgebieden Brussel, Luik en Bergen.

Voor de 'door het slachtoffer geleden schade', zijn de antwoorden als volgt verdeeld: 89,4% van de bevroagden gaat 'akkoord', 7,1% 'eerder akkoord', 1,3% 'eerder niet akkoord' en 1,6% 'niet akkoord' ('geen mening': 0,6%).

Statistisch significante verbanden betreffen:

- inwoners van Vlaanderen gaan meer akkoord dan inwoners van Brussel;
- vrouwen gaan meer akkoord dan mannen;

- respondenten die een burgerrechtelijke ervaring hebben (gehad), gaan meer akkoord dan degenen die dergelijke ervaring niet hebben (gehad);
- respondenten die populaire kranten lezen, gaan meer akkoord dan degenen die kwaliteitskranten lezen;
- respondenten die nooit naar advocaten- en politseries kijken, gaan meer akkoord dan respondenten die altijd naar advocaten- en politseries kijken.

Met de stelling dat de rechter rekening moet houden met 'de jeugdivaringen van de verdachte' gaat 48,8 % van de respondenten 'akkoord', 20,8 % 'eerder akkoord', 12,7 % 'eerder niet akkoord' en 15,7 % 'niet akkoord' ('geen mening': 2 %).

De analyse brengt aan het licht dat de instemming met de stelling:

- groter is bij respondenten ouder dan 65 dan bij respondenten tussen 15 en 25 jaar;
- groter is bij respondenten met een diploma lager onderwijs of geen diploma dan bij respondenten met een diploma secundair, hoger of universitair onderwijs;
- groter is bij respondenten met een maandelijks gezinsinkomen tussen 1.000 en 1.999 EURO dan bij respondenten met een maandelijks gezinsinkomen vanaf 3.000 EURO;
- groter is bij katholieken dan bij niet-katholieke christenen;
- groter is bij respondenten die geen betaald werk hebben dan bij degenen die wel betaald werk hebben;
- groter is bij respondenten die een strafrechtelijke ervaring hebben (gehad) dan bij respondenten die een dergelijke ervaring niet hebben (gehad);
- groter is bij lezers van populaire kranten dan bij lezers van kwaliteitskranten;
- groter is bij respondenten die altijd of nooit naar reportages over justitie kijken dan bij respondenten die vaak naar reportages over justitie kijken; groter is bij respondenten die soms naar reportages over justitie kijken dan bij respondenten die vaak naar reportages over justitie kijken.

Verder werd een stelling omtrent 'de geestestoestand van de verdachte' voorgelegd. De frequenties van de antwoorden zijn verdeeld als volgt:

63,3% 'akkoord', 17,5% 'eerder akkoord', 7% 'eerder niet akkoord' en 10,8% 'niet akkoord' ('geen mening': 1,5%).

De instemming met deze stelling:

- is kleiner bij de 26-45 jarigen dan bij de respondenten ouder dan 45 jaar;
- is groter in Wallonië dan in Vlaanderen;
- is groter bij de respondenten met een diploma lager onderwijs of geen diploma dan bij respondenten met een diploma secundair onderwijs;
- is groter bij respondenten met een maandelijks gezinsinkomen van minder dan 1.000 EURO dan bij respondenten met een maandelijks gezinsinkomen vanaf 3.000 EURO; is groter bij respondenten met een maandelijks gezinsinkomen van minder dan 2.000 EURO dan bij respondenten met een maandelijks gezinsinkomen tussen 2.000 en 2.999 EURO;
- is groter bij katholieken, vrijzinnigen, niet-gelovigen en respondenten die een andere dan de voorgelegde geloofsovertuigingen aanhangen dan bij niet-katholieke christenen;
- is groter bij respondenten die geen betaald werk hebben dan bij degenen die dat wel hebben;
- is groter bij respondenten van wie het werk verband houdt met justitie dan bij degenen bij wie dat niet het geval is;
- is kleiner bij respondenten die een strafrechtelijke ervaring hebben (gehad) dan bij degenen die dergelijke ervaring niet hebben (gehad);
- is groter bij respondenten die alleen wonen dan bij respondenten die met een partner en kinderen samenwonen;
- is groter bij de lezers van kwaliteitskranten dan bij lezers van populaire kranten;
- is groter bij respondenten die altijd naar reportages over justitie kijken dan bij respondenten die soms of zelden naar reportages over justitie kijken;
- is groter bij respondenten met een voorkeur voor Agalev, de CD&V, Ecolo, de CDH of de PS dan bij respondenten met een voorkeur voor het Vlaams Blok; is groter bij respondenten met een voorkeur voor Ecolo of de PS dan bij respondenten met een voorkeur voor de VLD of het Vlaams Blok;
- is groter bij inwoners van het rechtsgebied Bergen dan bij inwoners van het rechtsgebied Gent.

Met de stelling omtrent 'de sociale situatie van de verdachte' gaat 44 % van de bevroagden 'akkoord', 17,6 % 'eerder akkoord', 11,2 % 'eerder niet akkoord' en 25,4 % 'niet akkoord' ('geen mening': 1,7 %).

De volgende verbanden kwamen aan het licht:

- respondenten ouder dan 45 jaar gaan meer akkoord met de stelling dan respondenten tussen 26 en 45;
- inwoners van Vlaanderen gaan meer akkoord met de stelling dan inwoners van Wallonië;
- respondenten met een diploma lager onderwijs of geen diploma gaan meer akkoord met de stelling dan respondenten met een diploma secundair, hoger of universitair onderwijs;
- respondenten met een maandelijks gezinsinkomen van minder dan 2.000 EURO gaan meer akkoord dan respondenten met een maandelijks gezinsinkomen vanaf 3.000 EURO;
- respondenten die geen betaald werk hebben, gaan meer akkoord met de stelling dan respondenten die wel betaald werk hebben;
- respondenten die geen strafrechtelijke ervaring hebben (gehad), gaan meer akkoord dan degenen die dergelijke ervaring wel hebben (gehad);
- respondenten die enkel met een partner samenwonen, gaan meer akkoord dan respondenten die met een partner en kinderen samenwonen;
- respondenten die openbare tv-zenders en radio verkiezen, gaan meer akkoord dan degenen die opteren voor commerciële tv-zenders en radio;
- respondenten die kwaliteitskranten lezen, gaan meer akkoord dan respondenten die populaire kranten lezen;
- respondenten die altijd naar reportages over justitie kijken, gaan meer akkoord dan respondenten die zelden naar reportages over justitie kijken; respondenten die nooit naar advocaten- of politieseries kijken, gaan meer akkoord dan respondenten die soms naar advocaten- of politieseries kijken;
- respondenten met een voorkeur voor de CD&V gaan meer akkoord met de stelling dan respondenten met een voorkeur voor het Vlaams Blok, de MR of het Front National; respondenten met een voorkeur voor Ecolo gaan ook meer akkoord met de stelling dan respondenten met een voorkeur voor het Vlaams Blok.

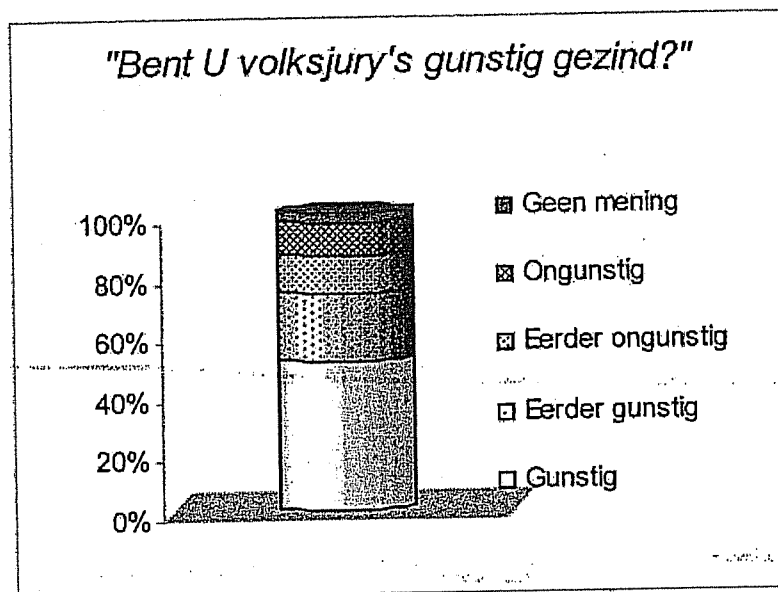
Ten slotte werd het argument omtrent de 'mening van de bevolking' voorgelegd. Van de respondenten gaat 30,7 % 'akkoord', 11,5 % 'eerder akkoord', 11,6 % 'eerder niet akkoord' en 43,2 % 'niet akkoord' ('geen mening': 3 %). Een meerderheid van respondenten verklaart zich dus oneens met de stelling. Met dit item:

- gaan Brusselaars en Walen minder akkoord dan Vlamingen;
- gaan respondenten met een diploma lager onderwijs of geen diploma meer akkoord dan respondenten met een diploma secundair, hoger of universitair onderwijs;
- gaan respondenten met een maandelijks gezinsinkomen van minder dan 2.000 EURO meer akkoord dan respondenten met een maandelijks gezinsinkomen vanaf 2.000 EURO; gaan respondenten met een maandelijks gezinsinkomen tussen 2.000 en 2.999 EURO meer akkoord dan respondenten met een maandelijks gezinsinkomen vanaf 3.000 EURO;
- gaan vrouwen meer akkoord dan mannen;
- gaan katholieken meer akkoord dan niet gelovigen, vrijzinnigen, niet-katholieke christenen en respondenten die een andere dan voorgedragde geloofsovertuigingen aanhangen;
- gaan respondenten die geen betaald werk hebben meer akkoord dan degenen die wel betaald werk hebben;
- gaan de respondenten die een beroepsactiviteit hebben die verband houdt met justitie minder akkoord dan degenen bij wie dat niet het geval is;
- gaan respondenten die geen strafrechtelijke ervaring hebben (gehad) meer akkoord dan degenen die dat soort ervaring wel hebben (gehad);
- gaan weduwen/weduwnaars of getrouwde respondenten meer akkoord dan alleenstaande respondenten;
- gaan respondenten die naar commerciële televisiezenders kijken meer akkoord dan respondenten die naar openbare televisiezenders kijken;
- gaan respondenten die populaire kranten lezen meer akkoord dan degenen die kwaliteitskranten lezen;
- gaan respondenten die altijd of nooit naar reportages over justitie kijken meer akkoord dan respondenten die vaak naar reportages over justitie kijken; gaan respondenten die altijd, vaak of soms naar advocaten- of politseries kijken meer akkoord dan respondenten die nooit naar advocaten- of politseries kijken; gaan respondenten

die altijd naar opsporingsprogramma's kijken meer akkoord dan respondenten die soms, zelden of nooit naar opsporingsprogramma's kijken; gaan respondenten die vaak naar opsporingsprogramma's kijken meer akkoord dan respondenten die zelden of nooit naar opsporingsprogramma's kijken; gaan respondenten die soms naar opsporingsprogramma's kijken meer akkoord dan respondenten die nooit naar opsporingsprogramma's kijken;

- gaan respondenten met een voorkeur voor de CD&V meer akkoord met de stelling dan respondenten met een voorkeur voor Ecolo, de CDH of de MR; gaan respondenten met een voorkeur voor het Vlaams Blok meer akkoord met de stelling dan de respondenten met een voorkeur voor Agalev, Ecolo, de CDH, de MR en respondenten die geen partijvoorkeur aangeven;
- gaan de inwoners van de rechtsgebieden Antwerpen en Gent meer akkoord met de stelling dan inwoners van de rechtsgebieden Brussel en Luik; gaan de inwoners van het rechtsgebied Luik meer akkoord met de stelling dan inwoners van het rechtsgebied Bergen.

i. De volksjury

Het volgende item luidde als volgt: 'Bij bepaalde misdrijven wordt de beslissing tot schuldig of onschuldig overgelaten aan een volksjury. Deze jury bestaat uit gewone respondenten zoals u, die toevallig gekozen worden uit de Belgische bevolking. Bent u voorstander, eerder voorstander, eerder tegenstander, of tegenstander van een volksjury?'.

De antwoorden zijn als volgt verdeeld: 50 % van de bevroagden verklaart 'voorstander' te zijn, 23,3 % 'eerder voorstander', terwijl slechts 12,3 % 'eerder tegenstander' verklaart te zijn en 11,7 % 'tegenstander' ('geen mening': 2,7 %).

De antwoorden op deze vraag brengen een aantal statistisch significante verbanden aan het licht:

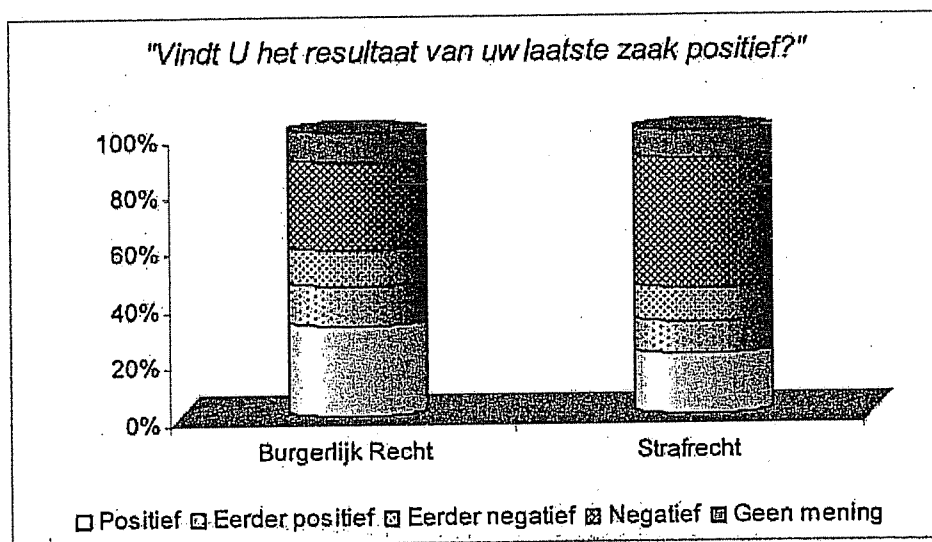
- respondenten tussen 46 en 65 jaar gaan meer akkoord dan respondenten tussen 26 en 45 jaar;
- respondenten met een diploma secundair onderwijs, lager onderwijs of geen diploma gaan meer akkoord dan respondenten met een diploma hoger of universitair onderwijs;
- respondenten met een maandelijks gezinsinkomen tussen 1.000 en 1.999 EURO gaan minder akkoord dan respondenten met een maandelijks gezinsinkomen van minder dan 1.000 EURO en dan respondenten met een maandelijks gezinsinkomen vanaf 3.000 EURO;
- mannen gaan vaker akkoord met deze stelling dan vrouwen;
- katholieken gaan meer akkoord dan niet-gelovigen;
- respondenten die betaald werk hebben, gaan meer akkoord met de stelling dan respondenten die geen betaald werk hebben;
- respondenten van wie het werk verband houdt met justitie gaan minder akkoord met deze stelling dan degenen van wie het werk geen verband houdt met justitie;
- getrouwde respondenten gaan meer akkoord dan alleenstaande respondenten;
- respondenten die de voorkeur geven aan commerciële televisiezenders gaan meer akkoord dan degenen die naar de openbare televisiezenders kijken;
- respondenten die kwaliteitskranten lezen, gaan meer akkoord dan degenen die populaire kranten lezen;
- respondenten die altijd, vaak of soms naar opsporingsprogramma's kijken, gaan meer akkoord dan respondenten die nooit naar opsporingsprogramma's kijken.

2.5. Contact met justitie

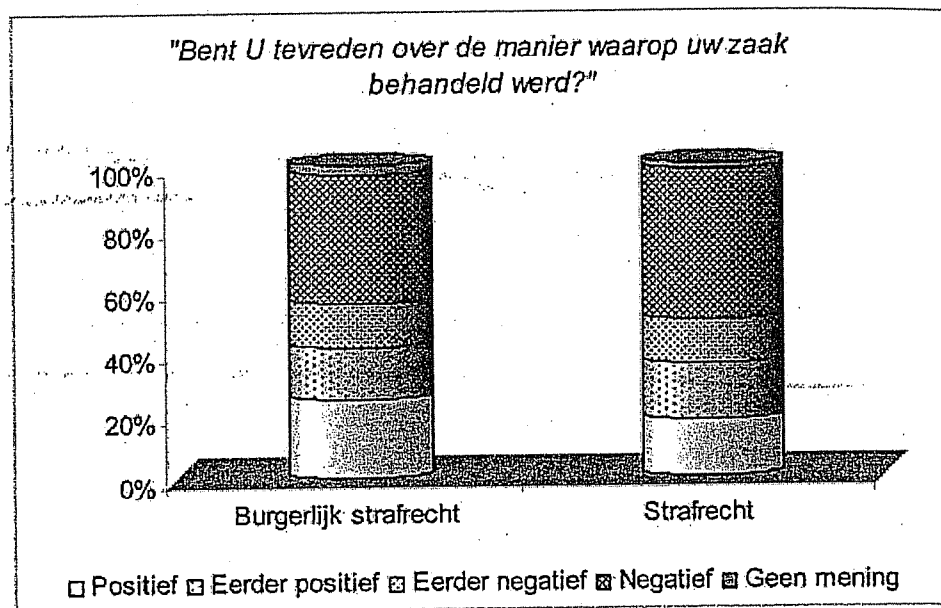
Twee deelmodules van de vragenlijst gingen over de ervaring die de respondenten konden hebben gehad met justitie, zowel op het vlak van het burgerlijk recht als op het vlak van het strafrecht. Zo verklaarde 22

% van de respondenten dat ze in de loop van de laatste 10 jaar contact hebben gehad met justitie voor een burgerlijke rechtszaak, en 6,6 % voor een strafrechtelijke zaak. De betrokken personen werden ook ondervraagd over de aard van dit contact. Inzake burgerlijk recht bleek dat 54 % van de betrokken personen een klacht had ingediend, 29,7 % verweerder was, 8,5 % getuige en 7,8 % 'ander' (wat, bij het lezen van de gegeven preciseringen, vaak 'getuige' blijkt te zijn). Inzake strafrecht was 58,9 % slachtoffer, 22,3 % verdachte, 15,1 % getuige en 3,8 % lid van een jury (deze percentages werden uiteraard berekend op basis van de betrokken deelverzamelingen).

In beide deelmodules hadden twee vragen betrekking op het resultaat van de zaak en de tevredenheid met betrekking tot de behandeling ervan (deze vragen betroffen uiteraard alleen de klagers en verweerders inzake burgerlijk recht enerzijds, en de slachtoffers en verdachten inzake strafrecht anderzijds).

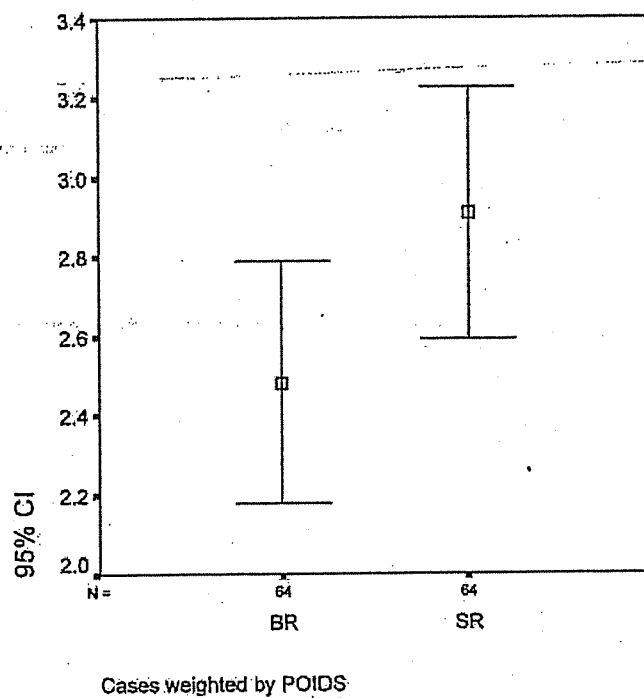
Voor burgerrechtelijke zaken verklaarde 35,4 % van de betrokken personen dat het resultaat van de zaak 'positief' was, 15,6 % 'eerder positief', 14,7 % 'eerder negatief' en 34,3 % 'negatief'. Voor strafzaken was het resultaat 'positief' voor 24% van de betrokken personen, 'eerder positief' voor 12,3 %, 'eerder negatief' voor 12,7 %, en 'negatief' voor 51%.

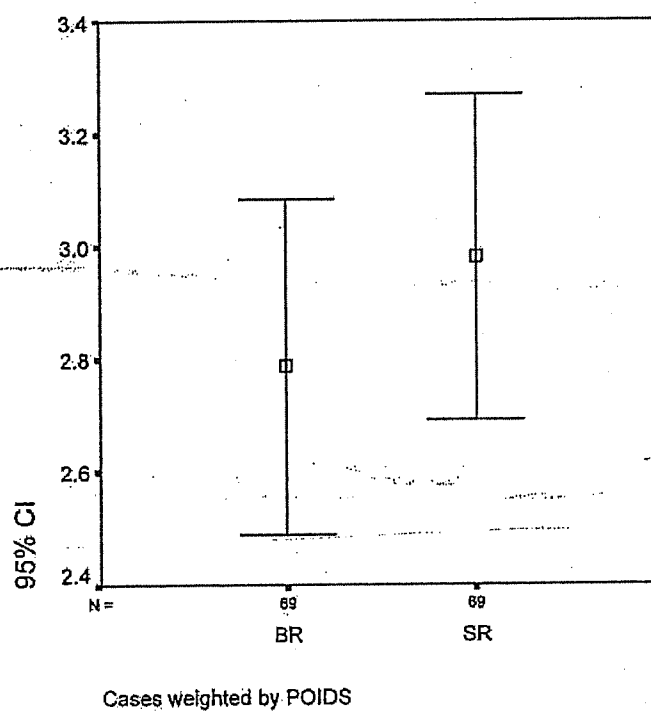
Wat de tevredenheid over de behandeling van de zaak betreft, zijn de resultaten als volgt: in verband met hun burgerlijke zaak verklaart 25,3 % zich 'tevreden', 17,4 % 'eerder tevreden', 14,7 % 'eerder niet tevreden' en 42,6 % 'niet tevreden'. Wat de strafzaken betreft is 19 % 'tevreden', 17,6 % 'eerder tevreden', 13,9 % 'eerder niet tevreden' en 49,6 % 'niet tevreden'.

Ter illustratie vergelijken we in de twee volgende figuren de gemiddelde waarden van de gegeven antwoorden op beide vragen (voor de twee vragen gaat de tevredenheidsschaal van 1: 'tevreden' tot 4: 'niet tevreden'. Het 'neutrale' antwoord bevindt zich dus op waarde 2,5. Bij de figuren staat 'BR' voor burgerlijk recht en 'SR' voor strafrecht.

Figuur 12: Vergelijking van de gemiddelden: resultaat van de rechtszaak

Figuur 13: Vergelijking van de gemiddelden: tevredenheid over de afhandeling van de rechtszaak

Aangezien de foutenmarges (met waarschijnlijkheidsniveau 0,95) rond de gemiddelde waarden elkaar duidelijk overlappen, kunnen we concluderen dat de bekomen gemiddelden voor burgerrechtelijke en strafzaken, niet op statistisch significante wijze van elkaar verschillen. Overigens tonen de figuren aan dat de uitgedrukte metingen zich over het algemeen in het 'ontevredenheidsgebied' (waarden boven 2,5) situeren.

2.6. Conclusies

Uit de onderzoeksresultaten blijkt dat een kleine meerderheid van de Belgen aangeeft in het algemeen (eerder) weinig vertrouwen te hebben in justitie. De respondenten wensen dat justitie beter presteert op het vlak van de werking van het gerechtelijk apparaat. Dit blijkt met name uit de antwoorden van de respondenten op de vragen met betrekking tot de snelheid van de behandeling van de zaken, de procedurefouten, en de tevredenheid van de respondenten die reeds een burgerrechtelijke en/of strafrechtelijke ervaring hebben (gehad). De resultaten wijzen evenwel ook uit dat respondenten (eerder) positief staan ten opzichte van de directe of indirecte medewerking van de bevolking aan de werking van het gerechtelijk apparaat. Voorgaande blijkt uit de positieve attitude van de respondenten ten aanzien van bemiddeling (zowel burgerrechtelijk als strafrechtelijk), ten aanzien van de benoeming van lekenrechters, en ten aanzien van de volksjury. De analyse van de onderzoeksresultaten inzake de actoren van justitie, lijkt erop te wijzen dat de respondenten relatief tevreden zijn over de wijze waarop deze actoren de gerechtelijke taken uitvoeren. Een meerderheid van de respondenten is van mening dat zowel advocaten als rechters of parketmagistraten over 'voldoende' dossierkennis beschikken. Ondanks het feit dat een kleine meerderheid van de respondenten niet overtuigd is van een gelijke behandeling door rechters en advocaten, valt op dat een meerderheid van de respondenten aangeeft dat 'de meeste beslissingen rechtvaardig zijn'. Respondenten stellen dat de rechter bij deze beslissingen rekening dient te houden met de aard van de feiten en de schade voor het slachtoffer. Hetzelfde standpunt wordt ingenomen ten aanzien van de elementen die betrekking hebben op de persoon van de verdachte, met name vroegere veroordelingen, ervaringen tijdens de jeugd, de geestestoestand, en de sociale situatie. Met betrekking tot de enige 'externe' parameter, de mening van de bevolking zelf, stelde een

kleine meerderheid van de respondenten dat de rechter dit element niet mee in rekening dient te brengen bij het nemen van een beslissing.

Bij de verwerking van de resultaten werden de vragen gelinkt aan meerdere sociodemografische variabelen. De analyses toonden aan dat het vaakst significante verbanden werden vastgesteld (meer dan 30) met de sociodemografische variabelen leeftijd, regio, betaald werk, politieke voorkeur, voorkeur voor commerciële of openbare media, en rechtsgebied. Met geslacht, inkomen, opleiding, burgerrechtelijke en/of strafrechtelijke ervaring, gezinssamenstelling, burgerlijke staat, en het volgen van het journaal en televisieprogramma's inzake justitie werden minder significante verbanden vastgesteld (tussen 20 en 30 significante verbanden). Met geloof en werken bij justitie werden tussen de 10 en 20 significante verbanden teruggevonden. Eén variabele oefende nooit een significante invloed uit, met name de nationaliteit.

Tussen deze onafhankelijke variabelen onderling kunnen ongetwijfeld samenhangen teruggevonden worden. Zo kan een lage scholingsgraad bijvoorbeeld gepaard gaan met een lager inkomen of met het ontbreken van betaald werk. Ook kunnen leeftijd, gezinssamenstelling, burgerlijke staat, en zelfs de ervaring met justitie (ouder zijn verhoogt statistisch gezien de kans om geconfronteerd te worden met justitie, om weduwe/weduwnaar of uit de echt gescheiden te zijn, of om in een éénoudergezin te leven) onderling samenhangen. Zoals vermeld in hoofdstuk 2 rond de methodologie veronderstelt het onderzoek naar dergelijke samenhangen evenwel bijkomende diepergaande multivariate analyses.

Hoofdstuk 3

Aanbevelingen

"Het is voor ernstige onderzoekers die de methode van opiniepeilingen voldoende beheersen, onmogelijk om op een correcte, methodologisch en ethisch verantwoorde manier één cijfer voorop te stellen. Wie dat wel doet, misleidt de publieke opinie. Om het resultaat van een peiling zinvol te gebruiken moet je elk cijfer interpreteren binnen de context van de werkwijze waarop het cijfer tot stand kwam³⁹."

Deze stelling komt van enkele experts inzake publieke opinieonderzoek, naar aanleiding van een peiling bij de Vlaamse bevolking over het stemrecht voor migranten en van het politiek debat dat hierover momenteel wordt gevoerd. Net zoals het migrantenstemrecht vormt het domein van justitie een zeer gevoelig maatschappelijk thema, waarin voorzichtig dient omgesprongen met onderzoek over de publieke opinie. De Spaanse onderzoeker Toharia verwoordt dezelfde bekommernis met andere woorden: een opinieonderzoek is zeker geen "orakel", dat de bestaande waarheden openbaar maakt en oplossingen voor de problemen voorziet; het is veeleer een "sociale thermometer" die een sociaal klimaat meet⁴⁰.

In deze context concrete aanbevelingen formuleren is dus geen makkelijke zaak. Nochtans willen we als wetenschappers niet aan de zijlijn blijven staan, maar wel suggesties doen om verder te bouwen op het onderzoek dat is afgelopen. Daarom formuleren we enkele aanbevelingen, die deels slaan op het onderzoek zelf, en deels zijn gericht op het beleid inzake justitie.

³⁹ J. BILLIET, M. SWYNGEDOUW en D. JACOBS, "Het antwoord zit in de vraag", *De Standaard*, 30 oktober 2003, *Opinie & analyse*, 9.

⁴⁰ J.J. TOHARIA, "Evaluation systems of justice through public opinion: Why, what, who, how and what for?", in JENSEN, E.G. en THOMAS, E. (eds.), *Beyond common knowledge: empirical approaches to the rule of law*, Stanford, Stanford University Press, 2003, 19.

3.1. Aanbevelingen ten behoeve van het publieke opinieonderzoek omtrent justitie

De ervaringen met de telefonische enquête geven aanleiding tot verschillende aanbevelingen over de manier waarop publieke opinieonderzoek omtrent justitie kan worden uitgevoerd.

3.1.1. *Het onderzoek recurrent uitvoeren*

Met deze 'justitiebarometer' is een scherpe foto gemaakt van de houding van de Belgische bevolking ten aanzien van justitie. Om een algemener beeld te verwerven is het nodig om op verschillende tijdstippen een gelijkaardige foto te maken. Op die manier ontstaat bijna vanzelf een film, die toelaat de gelijkenissen en de verschillen doorheen de tijd te vatten. Vandaar het belang om dit onderzoek, dat een zogenaamde 'nulmeting' heeft opgeleverd, op recurrente wijze, op herhaalde en geregelde tijdstippen in de toekomst dus, opnieuw uit te voeren. Het recurrent toepassen van deze survey maakt het mogelijk om aan de hand van de bekomen resultaten een aantal tendensen vast te stellen, deze te bevestigen of tegen te spreken, en op die manier het inzicht in bepaalde problemen te doen toenemen. Deze kennis kan op haar beurt een bijdrage leveren tot de optimalisering van het beleid inzake justitie. Om de resultaten van het afgelopen en de toekomstige onderzoeken te vergelijken is het belangrijk hetzelfde meetinstrument te gebruiken, dit betekent dezelfde vragenlijst op dezelfde manier en bij een vergelijkbare steekproef af te nemen en volgens dezelfde methode te verwerken. Op die manier kan het meetinstrument in de toekomst een vaste waarde in de justitiële wereld worden.

We dienen er ons van bewust te blijven dat de bekomen resultaten het gevolg zijn van een momentopname waarin tijd een zeer belangrijke factor is, en met name het moment waarop de peiling wordt uitgevoerd. Dat het publiek erg beïnvloed wordt door belangrijke gebeurtenissen (die in de media uitgebreid aan bod komen), blijkt uit fluctuaties in de resultaten van publiek opinieonderzoek. Volgens de Amerikaanse wetenschapper Flanagan kan men hierdoor veronderstellen dat het publiek reactief is en dat men steeds rekening moet houden met de context waarin het onderzoek plaatsvindt⁴¹. Daarom worden peilingen

best uitgesteld wanneer zich externe gebeurtenissen met een grote impact voordoen of lijken voor te doen. Indien de peiling al heeft plaatsgevonden dienen deze gebeurtenissen mee in rekening te worden genomen bij de interpretatie van de bevindingen (bijvoorbeeld door de analyse van kranten). Wat betreft de huidige resultaten kunnen we stellen dat er geen ophefmakende gebeurtenissen hebben plaatsgevonden tijdens de periode van de dataverzameling.

3.1.2. *Het onderzoek aanwenden als een basis voor verder kwalitatief onderzoek*

Het is duidelijk dat sommige resultaten van het door ons gevoerde kwantitatief onderzoek belangrijke vragen oproepen: waarom denken jonge mensen positiever over justitie dan ouderen? waarom stijgt het vertrouwen in justitie met het opleidingsniveau en met de sociaal-economische status? waarom denken Vlamingen en mannen positiever over justitie dan Walen en vrouwen? Voor dit onderzoek hebben wij onze fotolens gericht op het topje van de ijsberg, namelijk welke houding de Belgen over justitie hebben. Het bestaande kwantitatief onderzoek laat echter niet toe veel onder het wateroppervlak te kijken naar de grote massa van de ijsberg, om te weten te komen om welke reden(en) de Belg deze houdingen ten toon spreidt en hoe deze houdingen worden gevormd.

Vandaar is er dus behoefte aan bijkomend kwalitatief onderzoek, dat toelaat de resultaten van de survey als vertrekpunt te nemen, ze uit te diepen en de complexiteit ervan te exploreren⁴². Dergelijk kwalitatief onderzoek, door middel van groepsgesprekken of persoonlijke interviews, heeft een meerwaarde op verschillende vlakken. Eerst en vooral kan het ons veel leren over de factoren die de resultaten van het kwantitatief onderzoek kunnen helpen verklaren. Verder stelt het ons in staat om suggesties voor de politieke besluitvorming te formuleren over die aspecten die een negatieve impact op de attitudes van de burgers t.o.v.

⁴¹ T.J. FLANAGAN, *Public Opinion, Crime and Justice: An American Perspective*, Paper voorgesteld op de International Conference on Public Opinion and the Administration of Justice, Leuven, 25-27 september 2003, 20p.

⁴² In juli 2003 startte het kwalitatief onderzoek "De survey voorbij", met financiering van de POD Wetenschapsbeleid, en uitgevoerd door dezelfde onderzoeksequipes van de K.U.Leuven en de U.Liège.

het rechtssysteem hebben, en aldus bij te dragen tot een rationele beleidsvoering. Tot slot kan kwalitatief onderzoek ertoe leiden om de vragenlijst in de toekomst aan te passen, door bepaalde vragen of modules toe te voegen of anders te formuleren.

3.1.3. *Het onderzoek aanwenden als behoeftenpeiling bij de verschillende "publieken van justitie"*

Zoals in de algemene inleiding van dit boek vermeld, maakt Toharia een onderscheid tussen verschillende soorten "publieken" van justitie⁴³. De experts beschikken over directe kennis over justitie, ofwel omdat ze er beroepsmatig rechtstreeks bij betrokken zijn, bijvoorbeeld als magistraat of griffier, of omdat ze er indirect mee geassocieerd zijn, zoals de advocaten en de beleidsverantwoordelijken inzake justitie. Beide groepen, de interne én de externe experts, vertonen een sterk punt, namelijk dat hun evaluatie over het functioneren van justitie berust op een gedegen kennis van de materie. Een mogelijk nadeel kan zijn dat hun evaluatie bevooroordeeld is vanuit een gevestigd belang, of vanuit een emotioneel en ideologisch verlangen om de bestaande toestand te behouden. Tegenover de experts staan de zogenaamde leken, de personen die niet gerelateerd zijn aan justitie. Het kan gaan om effectieve gebruikers, die reeds in contact kwamen met justitie, maar ook over potentiële gebruikers, die nog geen directe ervaring met justitie hadden maar dat in de toekomst zouden kunnen hebben. Zeker de leken mét ervaring zijn in staat om zich uit te spreken over de wijze waarop justitie aan hun vraag heeft beantwoord, waardoor hun evaluatie een belangrijke bron van informatie kan vormen over de kwaliteit van de juridische diensten.

In het door ons uitgevoerde publieke opinieonderzoek werden méér dan drieduizend toevallig gekozen burgers bevraagd. Vooraf hebben we dus geen rekening gehouden met een opdeling in deze vier categorieën of "publieken", met name de interne en de externe experts en de interne en de externe leken. Tijdens het onderzoek werden de burgers wel bevraagd over hun mogelijke ervaringen met justitie, strafrechtelijk of burgerrechtelijk, of over hun mogelijke tewerkstelling binnen justitie. In

⁴³ J.J. TOHARIA, *l.c.*, 3-5.

dit onderzoek werd in ieder geval reeds vastgesteld dat personen die ervaring hebben met justitie op een aantal punten negatiever staan ten aanzien van justitie. Meer diepgaande analyses zijn in elk geval nodig om eventuele verschillen na te gaan tussen personen die professioneel bij justitie betrokken zijn en anderen. Daarnaast kan men de vraag stellen hoe het onderscheid tussen de verschillende "publieken" in toekomstig onderzoek verder kan worden uitgediept. Vandaar de aanbeveling om het huidige onderzoek te gebruiken als inspiratiebron voor de ontwikkeling van bijkomende methodes om de opinies en de behoeften van de vermelde publieken meer gedetailleerd in kaart te brengen.

3.1.4. *Het onderzoek aanwenden als barometer voor twee basisdimensies van justitie, met name efficiëntie/effectiviteit en legitimiteit*

In zijn recente werk maakt Toharia ook een onderscheid tussen twee dimensies waarop justitie kan geëvalueerd worden, efficiëntie en effectiviteit aan de ene kant, en legitimiteit aan de andere kant⁴⁴. Efficiëntie verwijst naar de mogelijkheid om tijdig adequate antwoorden te bedenken op problemen, terwijl met effectiviteit de capaciteit om deze antwoorden succesvol te implementeren wordt bedoeld. Een succesvol instituut moet in dit geval én efficiënt én effectief zijn. Legitimiteit in deze context is het equivalent voor sociaal vertrouwen en het geloof in een instituut. Een bepaalde graad van legitimiteit is voor een instituut als justitie een noodzaak. Als rechtbanken er niet in slagen het publiek een basisvertrouwen en geloof aan te bieden, kunnen ze hun functies niet efficiënt en effectief uitvoeren. Beide basisdimensies zijn meetbaar. Om na te gaan of justitie efficiënt/effectief functioneert, kan men vragen stellen met betrekking tot de professionele bekwaamheid van de rechters, hun interesse in bepaalde zaken, de middelen (onder meer personeel, faciliteiten, technologie) waarover ze beschikken, en de tijdspanne binnen dewelke vonnissen worden uitgesproken en uitgevoerd. Om na te gaan of justitie ook legitiem, met andere woorden vertrouwenswaardig en geloofwaardig, wordt geacht dient men componenten als onafhankelijkheid, toegankelijkheid, onpartijdigheid en verantwoordelijkheid te meten.

⁴⁴ J.J. TOHARIA, *l.c.*, 5-11.

Hoewel efficiëntie/effectiviteit en legitimiteit in een evaluatie sterk met elkaar verbonden lijken, lopen de twee dimensies niet noodzakelijk gelijk: een goede of zwakke score op één van beide betekent niet automatisch een goede of zwakke score op de andere dimensie. Zo is het mogelijk dat justitie als weinig efficiënt of effectief wordt gekenmerkt, maar toch een hoge legitimiteit geniet. Personen in deze categorie voelen zich voornamelijk teleurgesteld in de werking van het gerecht, maar blijven zich loyaal opstellen ten aanzien van het instituut. Ook het omgekeerde is mogelijk, namelijk dat burgers menen dat de efficiëntie/effectiviteit van de justitie heel hoog is, maar er niettemin weinig vertrouwen in hebben. Deze personen wankelen tussen kritiek en vervreemding. Daarnaast zijn er nog twee extreme posities: zij die justitie zowel als efficiënt/effectief als legitiem beoordelen; en zij die geen van beide aspecten vervuld zien, vervreemd zijn van justitie en er alles aan doen om er geen gebruik van te hoeven maken.

Het door ons uitgevoerde Belgisch opinieonderzoek bevatte vragen met betrekking tot deze twee basisdimensies. Bij herhaling van de survey kan het interessant zijn meer expliciet de vraag te stellen in welke mate beide fundamentele dimensies aan bod moeten komen. Het onderscheid tussen efficiëntie/effectiviteit en legitimiteit is overigens ook zeer relevant voor beleidsverantwoordelijken. In tegenstelling tot wat meestal wordt voorgesteld, leidt een efficiënt/effectief werkende justitie immers niet noodzakelijk tot een hoger vertrouwen bij de bevolking. Daarvoor is duidelijk iets anders vereist. Meer diepgaande analyses van de huidige onderzoeksresultaten zouden hiertoe verdere aanwijzingen kunnen opleveren.

3.2. Aanbevelingen ten behoeve van het justitieel beleid

We zegden het reeds: een opinieonderzoek is geen orakel, maar een thermometer voor het meten van een sociaal klimaat en het detecteren van houdingen. In dit opzicht zijn opinies dus symptomen van onderliggende tendensen in de verhouding tussen burgers en, in ons geval, de justitie. Het is de taak van de beleidsverantwoordelijken inzake justitie om deze symptomen te interpreteren en eventuele oplossingen te voorzien. De aanbevelingen die we hieronder formuleren bevatten niet

zozeer concrete voorstellen of oplossingen, maar zijn eerder gericht op het gebruik van de onderzoeksresultaten in het proces van beleidsvoering.

3.2.1. *Het onderzoek aanwenden als oriënterend en diagnostisch instrument voor de planning inzake justitie*

Bij de beslissing om een publieke opinieonderzoek uit te voeren, duikt telkens opnieuw een cruciale vraag op: wat wil men uiteindelijk met de resultaten aanvangen? Volgens sommigen is het een uitstekende zaak om rekening te houden met de mening van de bevolking, en moeten de resultaten van publieke opinieonderzoeken onmiddellijk aanleiding geven tot aanpassingen van het justitieel beleid. Anderen zijn dan weer als de dood voor een populistisch beleid dat zich rechtstreeks laat leiden door publieke opinieonderzoek. Beide benaderingen, hoe verschillend ook qua resultaat, baseren zich op dezelfde vooronderstelling, namelijk dat publieke opinieonderzoek voldoende eenduidige boodschappen oplevert. Dit is echter zelden het geval. In vele, misschien de meeste, gevallen zijn de onderzoeksresultaten helemaal niet eenduidig, en vinden we onduidelijke, en zelfs elkaar tegensprekende, houdingen en voorstellen. Indien dergelijke meerduidige meningen zouden vertaald worden in eenduidige beleidsopties, dan bestaat het gevaar dat de onderzoeksresultaten selectief worden aangewend⁴⁵. Daarnaast bestaat een tweede probleem. Zelfs indien de resultaten van publieke opinieonderzoek tot eenduidige conclusies aanleiding zouden geven, rijst de vraag in welke mate beleidsmakers hiermee rekening kunnen of moeten houden. Zij bezitten immers in eerste instantie de verantwoordelijkheid om 'goed' beleid te maken, met name beleid dat rationeel en coherent is. Daarom is het belangrijk dat zij de nodige vrijheid zouden behouden om de resultaten van publieke opinieonderzoek in te passen in een ruimer kader, dat ook met andere factoren rekening kan houden. Bovenstaande argumenten nopen in ieder geval tot voorzichtigheid. Vandaar de aanbeveling om de resultaten van publieke opiniepeilingen over justitie niet als een directe richtingaanwijzer voor beleidsmakers te beschouwen, maar als een indirecte informatiebron voor het uitwerken van een globale planning inzake justitie.

⁴⁵ T. J. FLANAGAN, o.c.

Dit neemt niet weg dat bevestigingen van de publieke opinie een aantal belangrijke mogelijkheden bieden voor het justitieel beleid, aangezien de resultaten ervan:

- ideeën kunnen geven over de wijze waarop justitie gepercipieerd wordt in al haar aspecten, zodat justitie hierop kan inspelen met de bedoeling deze perceptie te veranderen⁴⁶; voorbeelden uit ons onderzoek zijn de gelijke behandeling door magistraten en advocaten, de snelheid (of beter de traagheid) van gerechtelijke procedures, en de rechtvaardigheid van rechterlijke beslissingen;
- ideeën kunnen geven over de wijze waarop justitie gepercipieerd wordt door de verschillende publieken; Toharia bijvoorbeeld haalt aan dat de experts van justitie, met name de professionelen en de gerelateerde professionelen, positiever kunnen staan ten aanzien van justitie dan de externe leken, zowel de actuele als de potentiële gebruikers; in dat geval kan men spreken van een communicatieprobleem binnen de instelling(en) van justitie⁴⁷;
- bepaalde kwesties kunnen ophelderen, bijvoorbeeld nagaan welke van verschillende beleidsalternatieven de voorkeur genieten, en diverse visies over justitie kunnen aantonen⁴⁸; voorbeelden uit het onderzoek betreffen de bestraffing van bepaalde misdrijven, en de alternatieven ten aanzien van de gevangenisstraf;
- bepaalde trends kunnen blootleggen, met name indien bij herhaaldelijke afnamen van de vragenlijst sterk vergelijkbare antwoorden worden gegeven;
- de grenzen kunnen aangeven waarbinnen het publiek vindt dat de overheid kan handelen⁴⁹; in deze zin kan publieke opinieonderzoek eveneens van belang zijn bij hervormingen, waarbij men dus op voorhand bepaalde weerstanden kan verwachten wanneer deze grenzen worden overschreden.

⁴⁶ J.J. TOHARIA, *l.c.*, 1-39.

⁴⁷ J.J. TOHARIA, *l.c.*, 1-39..

⁴⁸ T. J. FLANAGAN, *o.c.*

⁴⁹ J.J.M. VAN DIJK, Publieke opinie en misdaad, *Justitiële Verkenningen*, 1978, afl. 9, 4-10; T. FLANAGAN, *o.c.*

De opgesomde mogelijkheden zijn direct bruikbaar voor de eerste stap op weg naar een rationele beleidsvoering inzake justitie⁵⁰. Meer dan vroeger immers evolueren we naar een cultuur waarin beleid *knowledge based* (op kennis gebaseerd) is en dus gestoeld op voorafgaand wetenschappelijk onderzoek⁵¹. Dit betekent dat onderzoekers niet een soort van kookboek kunnen presenteren waarin de beleidsverantwoordelijken het recept voor elk probleem kunnen vinden. Het betekent wél dat onderzoekers trachten een input aan kennis te geven waarmee beleidsverantwoordelijken een vertaalslag van de onderzoeksresultaten kunnen maken voor de verdere onderbouw van beleidsprioriteiten en -beslissingen, die op hun beurt kunnen geïmplementeerd worden in de beleidspraktijk.

Het door ons ontwikkelde instrument had tot bedoeling wetenschappelijke kennis te genereren omtrent de ontwikkeling van de sector justitie, meer bepaald door de algemene houding van de burgers inzake justitie op een recurrente wijze in kaart te brengen. Hiervoor hanteerden we de methode van de survey⁵². Onze aanbeveling bestaat er in om dit onderzoek aan te wenden om bepaalde symptomen in de verhouding tussen burgers en justitie te ontdekken. Verder kan dit onderzoek aanleiding geven tot een democratisch debat dat wordt gevoerd met de nodige kennis van zaken, en dat aanleiding kan geven tot geïnformeerde beleidsbeslissingen. Opdat alle deelnemers aan het debat in dezelfde taal zouden kunnen spreken is uiteraard vereist dat een aantal kernbegrippen, bijvoorbeeld "vertrouwen" of "bestrafing", voorafgaandelijk in hun context worden geplaatst. Dit impliceert een duidelijke

⁵⁰ De Amerikaanse organisatiedeskundige W. DEMING spreekt in dit verband over de PDCA-cyclus: Plan (planning) – Do (uitvoering op kleine schaal) – Check (tussentijdse evaluatie) – Act (eventuele bijsturing en implementatie op ruimere schaal). Zie: W. E. DEMING, *Out of the Crisis*, Boston, MIT Press, 1989 (www.deming.org). In de planningsfase maken wij een verder onderscheid tussen: de oriëntatiefase, waarin aanwezige problemen worden geïnventariseerd en de ontwikkelingen in de interne en de externe omgeving worden benoemd; de diagnosefase, waarin de eigenlijke probleemherkenning plaatsvindt, de doelstellingen worden geformuleerd en de instrumenten vastgelegd; en de planning zelf, door middel van actieplannen. Zie: B. KAPTEYN, Diagnose van organisatieproblemen, in J. GERRICHHAUZEN, A. KAMPERMANN, A. en F. KLUYTMANS (eds), *Interventies bij organisatieverandering*, Deventer/Heerlen, Kluwer Bedrijfs-wetenschappen/Open Universiteit, 1994, 67-95.

⁵¹ E. DEVROE, *De ontmoeting tussen criminologisch onderzoek en strafrechtelijk beleid*, Brussel, Politeia, 2002, 321.

⁵² E. DEVROE, *o.c.*, 53-54.

omschrijving van de begrippen en een vergelijking van de onderzoeksresultaten waarin deze begrippen worden gebruikt.

3.2.2. *Het onderzoek aanwenden als hulpmiddel bij de ontwikkeling van een evaluatie-instrument van het justitieel beleid*

Eerder gaven we aan dat het justitieel beleid rekening kan houden met de resultaten van het onderzoek, en op basis hiervan enkele initiatieven kan ontwikkelen. Bij een volgende afname van de vragenlijst kunnen de resultaten een eerste en ruwe indicator vormen voor het succes van de acties die inmiddels door de beleidsmakers in justitie zijn ondernomen.

De logica van de beleidscyclus vereist echter dat na de plannings- en de uitvoeringsfase ook een échte en aparte evaluatie van het gevoerde beleid inzake justitie volgt. Hiervoor is een fijnmazig evaluatie-instrument van het justitieel beleid nodig, dat een bevraging toelaat van de concrete doelstellingen van het beleid en van de resultaten van de verschillende acties. Ons onderzoek kan hierbij als inspiratiebron dienen, bijvoorbeeld voor de selectie van de modules en de items die in een dergelijk evaluatie-instrument kunnen worden opgenomen. Uiteraard is hiervoor vereist dat het onderzoek daadwerkelijk wordt gezien als een oriënterend en diagnostisch instrument, waarop een doordacht beleid wordt gebouwd. Dit zou alvast een verandering uitmaken ten aanzien van het verleden, waarin het justitieel beleid in ons land vaak op basis van intuïtie tot stand kwam, en zonder te zijn gesteund op veel empirische gegevens. Daarnaast is het van belang dat het onderzoek herhaaldelijk kan worden uitgevoerd, zodat de ontwikkelingen doorheen de tijd kunnen worden gevat.

3.2.3. *Het onderzoek aanwenden als een vergelijkend instrument*

Het is belangrijk dat onderzoekers en beleidsverantwoordelijken ook over de grenzen van hun eigen land willen kijken, en durven vergelijken met het buitenland. Hoewel het nut van vergelijkingen inzake de resultaten van buitenlands onderzoek buiten kijf staat, is het vaak

uiterst moeilijk in de praktijk te realiseren. Allerlei externe contextuele factoren spelen hierin een rol, zoals de plaats van recht en justitie in een bepaalde samenleving, en de bereidheid van de bevolking om vragenlijsten (telefonisch of niet) op een ernstige manier te beantwoorden. Ook de interne context van de vragenlijst is belangrijk, zoals de precieze vraagstelling (soms wordt gevraagd naar het vertrouwen, soms naar de tevredenheid), en de plaats van een vraag in het geheel van de vragenlijst. Daarnaast kan men ook de gevolgen van wetenschappelijk onderzoek voor het justitieel beleid tussen verschillende landen vergelijken.

Vandaar de aanbeveling om, uiteraard met de nodige voorzichtigheid, op zoek te gaan naar zogenaamde "best practices" (goede praktijken), met name beleidsalternatieven die elders reeds zijn toegepast en een interessante bron van inspiratie kunnen vormen. Hiervoor is wel vereist dat deze vertaald worden naar ons eigen land en hierdoor in de aangepaste context komen te staan.

3.2.4. *Het onderzoek aanwenden als een uitnodiging voor een open debatscultuur*

Informatie inzake justitie is een tweerichtingsverkeer. Aan de ene kant verwacht de burger op de hoogte te blijven over het reilen en zeilen in justitie, zeker als het zijn eigen dossier betreft. Als de bevolking onvoldoende wordt geïnformeerd over de graad van efficiëntie en effectiviteit binnen justitie, zou ze immers kunnen vervallen in stereotype antwoorden tijdens surveys⁵³. Justitie kan dit doen door het contact met de media niet te schuwen, maar over te gaan tot het voeren van een proactief informatiebeleid, waarbij erop wordt toegekeken dat de informatie geloofwaardig is. Immers, voor de meeste burgers betekenen de media de basisbron van informatie over justitie. Aan de andere kant is het belangrijk ook de signalen van de burger omtrent de werking en de perceptie van justitie op een georganiseerde manier te vatten. Het zou immers verkeerd zijn te veronderstellen dat de experts, met name zij die bij justitie tewerkgesteld zijn, volledig op de hoogte zijn van de resultaten van de publieke opiniepeilingen.

⁵³ J.J. TOHARIA, *l.c.*, 17.

Uit deze bedenkingen kan men afleiden dat er evenveel noodzaak is om justitiepersoneel te informeren over de publieke opinie als er noodzaak is de publieke opinie te informeren over justitie⁵⁴. Hieruit vloeit onze laatste aanbeveling voort, namelijk om het gevoerde publieke opinieonderzoek aan te wenden als een uitnodiging voor een open debatcultuur en tevens voor het voeren van een proactief informatiebeleid, met informatie uitgaande van justitie naar de burger, maar ook informatie uitgaande van de burger naar justitie toe⁵⁵.

⁵⁴ J. ROBERTS en M. HOUGH (eds.), *Changing Attitudes to Punishment. Public Opinion, Crime and Justice*, Cullompton, Willan Publishing, 2002, 223.

⁵⁵ Over de communicatieve relatie tussen burgers en justitie, zie: COMMISSIE BURGER, RECHT EN SAMENLEVING (ed.), *Het recht van de mensen. Naar een kwaliteitsvolle verhouding tussen burger, recht en samenleving*, Rapport van de Commissie Burger, Recht en Samenleving aan de Koning Boudewijnstichting, Brussel, Koning Boudewijnstichting, 2001, 152-154.

Bibliografie

Geconsulteerde literatuur

BILLIET, J. en WAEGE, H. (eds.), *Een samenleving onderzocht. Methoden van sociaal wetenschappelijk onderzoek*, Antwerpen, De Boeck, 2001, 390p.

DE CLERCK, S., "Justitie dichterbij...in het justitiehuis? Toespraak van Minister van Justitie Stefaan De Clerck tijdens een studiedag van de Koning Boudewijnstichting op 23 juni 1997", *De orde van de dag. Criminaliteit en Samenleving*, 1998, 51-60.

FAGAN, R.W., "Knowledge and support for the criminal justice system", *Criminal Justice Review*, 1988, afl. 2, 27-33.

FLANAGAN, T.J., *Public Opinion, Crime and Justice: An American Perspective*, paper voorgesteld op de International Conference on Public Opinion and the Administration te Leuven, 25-27 September 2003, 20p.

FLANAGAN, T.J. en LONGMIRE, D.R. (eds.), *Americans View Crime and Justice. A National Public Opinion Survey*, Londen, Sage Publications, 1996, 219p.

HUYSE, L. en VERDOODT, A., "Dertig jaar justitiebeleid. Kroniek van een aangekondigde crisis", *Panopticon*, 1999, 3-19.

HUYSE, L. en VERDOODT, A., "Naar nieuwe vormen van intermedia-
tie tussen bevolking en justitie", in B. VAN DONINCK, L. VAN
DAELE en A. NAJI (eds.), *Het recht op het rechte pad?*, Antwerpen,
Maklu, 1999, 167-206.

INDEMAUR, D. en HOUGH, M., "Strategies for changing public attitudes to punishment" in ROBERTS, J.V. en HOUGH, M. (eds.), *Changing Attitudes to Punishment. Public Opinion, Crime and Justice*, Cullumpton, Willan Publishing, 2002, 198-214.

PARMENTIER, S., *De verwachtingen van de burgers ten aanzien van justitie. Een selecte inventaris van bestaand onderzoeksmateriaal in binnen- en buitenland*, onuitg., 1997, 13p.

SCHOEMAKER, H. en VOS, M., *Kijk op het imago. Voor non-profit organisaties die een goede relatie met het publiek willen onderhouden*, Deventer, Van Loghum Slaterus, 1989, 93p.

TOHARIA, J.J., "Evaluation systems of justice through public opinion: Why, what, who, how and what for?", in JENSEN, E.G. en THOMAS, E. (eds.), *Beyond common knowledge: empirical approaches to the rule of law*, Stanford, Stanford University Press, 2003, 1-39.

VAN CAMPENHOUDT, L. en CARTUYVELS, Y., *Justitie in vraag gesteld. Onderzoekconcept omtrent de verwachtingen van de burgers ten aanzien van justitie*, Brussel, Facultés Universitaires Saint-Louis, 2000, 134p.

VERDUYCKT, E., *De beeldvorming met betrekking tot justitie*, onuitg., thesis licentie criminologische wetenschappen, Katholieke Universiteit Leuven, 2001-02, 114p.

Relevante literatuur

BERKVEN, J.M., "Mijmeringen over de kloof tussen justitie en burger", *De orde van de dag. Criminaliteit en Samenleving*, 1998, 11-13.

BRILLON, Y., "La confiance des Canadiens dans la justice penale", *Canadian Journal of Criminology*, 1985, 271-288.

BRILLON, Y., LOUIS-GUERIN, C. en LAMARCHE, M.C., *Attitudes of the Canadian public toward crime policies. Pilot Enquiry*, Montréal, International Centre for Comparative Criminology, 1984, 267p.

BRUYNINCKX, A. en VAN LOON, F., *De werking van justitie en de juridische beroepen*, Brussel, Koning Boudewijnstichting, 1998, 65p.

CARTUYVELS, Y. en MULLENERS, F., "Proximité de la justice of justice de proximité", *De orde van de dag. Criminaliteit en Samenleving*, 1998, 7-9.

COMMISSIE BURGER, RECHT EN SAMENLEVING (ed.), *Het recht van de mensen. Naar een kwaliteitsvolle verhouding tussen burger, recht en*

- samenleving, Rapport van de Commissie Burger, Recht en Samenleving aan de Koning Boudewijnstichting, Brussel, Koning Boudewijnstichting, 2001, 176p. (vertaald in het Frans: COMMISSION CITOYEN, DROIT ET SOCIÉTÉ (dir.), *A qui de droit! Vers une relation de qualité entre le citoyen, le droit et la société*, Rapport de la Commission Citoyen, Droit et Société à la Fondation Roi Baudouin, Bruxelles, Fondation Roi Baudouin, 2001, 176p.)
- CRESPI, I., *The public opinion process. How the people speak*, London, Lawrence Erlbaum Associates, 1997, 190p.
- ELCHARDUS, M. en SMITS, W., "Vertrouwen. Het vertrouwen van de Vlamingen in politiek, overheid en instellingen in tijden van affaires", *Vlaanderen gepeild!*, Brussel, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, 1998, 45-91.
- DE VALK, J., *Encyclopedie van de sociologie*, Amsterdam, Elsevier, 1977, 203-207.
- DURHAM, A.M., "Public Opinion Regarding Sentences for Crime: Does it Exist?", *Journal of Criminal Justice*, 1993, 1-11.
- EECKOUT, S., "Justitie in een ivoren toren of op het marktplein?", *De orde van de dag. Criminaliteit en Samenleving*, 1998, 14-16.
- GENN, H., *Paths to justice: what people do and think about going to law*, Oxford, Hart Publishing, University College London, The National Center for Social Research, Nuffield Foundation, 1999.
- HENDERSON, M.L., CULLEN, F.T., CAO, L. et al., "The impact of race on perceptions of criminal justice", *Journal of Criminal Justice*, 1997, 447-462.
- HOEKEMA, A.J., *Vertrouwen in justitie. Resultaten van een vergelijkend onderzoek*, Alphen aan den Rijn, Samson Uitgeverij, 1971, 100p.
- KAUKINEN, C. en COLAVECCHIA, S., "Public perceptions of the courts: an examination of attitudes toward the treatment of victims and accused", *Canadian Journal of Criminology*, 1999, 365-384.
- OCQUETEAU, F. en PEREZ-DIAZ, C., "Public opinion, crime and criminal policies in France", *Penal Issues: Research on crime and justice in France*, 1990, 7-9.

ROOD-PIJPERS, E., *Openbare mening en misdaad. Een analyse van meningen in de bevolking, in de media en in vijf politieke partijen*, Arnhem, Gouda Quint, 1989, 106p.

TANGHE, F., "Terechte kritiek op justitie vereist ook zelfkritiek van de critici", *De orde van de dag. Criminaliteit en Samenleving*, 1998, 17-23.

VAN DELM, J., *Justitie in opspraak. De verloren eer van het Belgische gerecht*, Antwerpen, Standaard Uitgeverij, 1993, 48p.

VAN DIJK, J.J.M., "Criminaliteitsbestrijding en de openbare mening", *Justitiële Verkenningen*, 1985, 5-24.

VAN DIJK, J.J.M., "Publieke opinie en misdaad", *Justitiële Verkenningen*, 1978, 4-10.

VAN RIEL, C., *Identiteit en Imago. Een inleiding in de corporate communication*, Schoonhoven, Academic Services, 1992, 225p.

VERWAEST, J.C., *De justitiegids. Wegwijs in het labirint van het Belgisch gerecht*, Brussel, Roularta, 1998, 224p.

VOORHOOF, D., *De relatie tussen Media en Justitie*, Brussel, Koning Boudewijnstichting, 1998, 40p.

WALGRAVE, S. en RIHOUX, B., "De witte burgers over justitie en de zaak- Dutroux", *De orde van de dag. Criminaliteit en Samenleving*, 1998, 24-30.

Hoe denkt de inwoner van ons land over justitie? Tot vóór de uitvoering van het onderzoek dat in dit boek wordt besproken, kon niemand een goed beeld geven van de verschillende meningen die leefden over justitie in ons land. Niettemin verwijzen zowel beleidsmakers als de media vaak naar de zogenaamde "wensen en verzuchtingen van de bevolking", om het functioneren van de justitie in ons land kritisch te bekijken en het regelmatig bij te sturen.

Dit boek biedt een overzicht van het onderzoek naar de "justitiebarometer", een grootscheepse telefonische enquête bij méér dan 3.000 Belgische huishoudens, met de bedoeling hun opinies over justitie te leren kennen. Achtereenvolgens komen aan bod: de ontwikkeling van de vragenlijst, de afname ervan, en de resultaten van de enquête op nationaal niveau. Met dit onderzoek beschikken we voor de eerste keer over een scherpe "foto" van wat de bevolking over justitie denkt. Voor een dynamisch zicht op de ontwikkelingen doorheen

de tijd is het van belang dat de barometer op geregelde tijdstippen opnieuw wordt afgenomen.

Het onderzoek levert nuttige informatie op voor alle experts die nauw betrokken zijn bij de werking van justitie, zoals de beleidsverantwoordelijken, de magistratuur, de advocatuur, en de parajustitiële beroepen, of die er een specifieke belangstelling voor hebben, zoals de media en de academische wereld. Maar het boek beoogt ook een ruimer publiek van geïnteresseerden te bereiken, met name alle burgers die meer willen weten over één van de basisinstituten in de samenleving, namelijk het gerecht.